శ్రాద్ధప్రయోగః

సంకలనకర్త

డా. తిరుమల కృష్ణదేశికాచార్యులు

శ్రీజయలక్ష్మి పబ్లికేషన్స్

ప్లాట్ నం: 97 & 98 c, వెస్టర్న్ హిల్స్, జలవాయు విహార్
రోడ్, కూకట్ పల్లి, హైదరాబాదు - 500072

శ్రాద్ధప్రయోగః
ప్రథమముద్రణ - 2005, ప్రతులు : 500
మూల్యము - 60 రూపాయలు
సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి

ప్రకాశకులు
శ్రీజయలక్ష్మి పబ్లికేషన్స్
ప్లాట్ నం: 97 & 98 c, వెస్టర్న్ హిల్స్
జలవాయు విహార్ రోడ్, Opp. KPHB
కూకట్ పల్లి, హైదరాబాదు- 500072

డిస్ట్రిబ్యూటర్స్
శ్రీగోపాల్ పబ్లికేషన్స్
3-3-860, ఆర్యసమాజ్ ఎదురు సందులో,
కాచిగూడ, హైదరాబాదు - 500029
ఫోన్స్: 24658101, 55830529

ముద్రణ
శ్రీకళాంజలి గ్రాఫిక్స్
విఠల్ వాడి, హైదరాబాదు - 500029
ఫోన్స్: 23224831

మున్నుడి

విష్ణుం శివం వా భజతాం, గురోః పిత్రోశ్చ సేవినాం,
గోవైష్ణవ మహాశైవ తులసీ సేవినామపి,
నస్యాత్కలికృతో దోషః కాశ్యాం నివసతామపి,
కలౌ గురూణాం భజన మీశభక్త్యధికం స్మృతమ్॥

"విష్ణువును గాని శివుని గాని పూజించువారికి, గురువులను, పితరులను సేవించువారికి. విష్ణు భక్తులను, శివభక్తులను, గోవును, తులసిని ఆరాధించువారికి, కాశీలో (భక్తిప్రపత్తులతో) నివ సించువారికిని కలిపాపములంటవు. కలియుగమునందు గురువులందును, దేవునియందును భక్తి అధికముగా నుండవలెను" - అని పై శ్లోకమున కర్థము. చిట్టచివరి గురుశబ్దమునకు, విద్యా దాతలగు గురువులే కాక, తల్లిదండ్రులును - అని యర్థము. ఈ తల్లిదండ్రుల సేవ వారు జీవించి యున్నప్పుడే కాక, వారి మరణానంతరము గూడ వారికి శ్రద్ధాభక్తులతో దహనసంస్కారాదు లను చేయుటద్వారా, ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధమును, పితృతర్పణాదులను సకాలములో శ్రద్ధాభక్తులతో సల్పుటవల్ల ఆచరింపవలెనని దీనికి విశేషార్థము. ఈ శ్రాద్ధవిధానములు, తర్పణవిధానములు ఆయా వేదశాఖలకు చెందిన గృహ్యసూత్రకారులచేత నిర్దిష్టములై యాచరింపబడుచున్నవి. ఈ గ్రంథములో నేను కృష్ణయజుశ్శాఖాధ్యాయులును ఆపస్తంబసూత్రానుయాయులును ఐన శ్రీవైష్ణవుల శ్రాద్ధపద్ధతిని సంకలనము చేసితిని. క్రీ.శ. 19వ శతాబ్దిలో నివసించి, గృహ్యరత్న, ప్రయోగచన్ద్రికా, ప్రయోగదర్పణాద్యనేక ధర్మశాస్త్రగ్రంథములను రచించి వైదికసార్వభౌమ బిరుదాంకితులైన శ్రీవీరరాఘవసూరిగారి ప్రయోగదర్పణవిధానము ననుసరించి ఈ గ్రంథము సంకలనము చేయబడినది. ఈ ప్రయోగదర్పణములోని ప్రయోగమునందలి మంత్రముల నన్నిటిని పూర్తిగా నొసగి, అక్కడక్కడ కన్నడభాషలో ప్రయోగమున కర్థము గూడ నొసగి, బెంగుళూరునందలి వైష్ణవసభాకార్యదర్శులైన శ్రీమాన్ స.మా.కృష్ణమాచార్యులు "శ్రాద్ధ ప్రయోగ"మను గ్రంథమును కన్నడములో ప్రచురించిరి. నా యీ సంకలనము ప్రధానముగా వారి గ్రంథమునే అనుసరించినది. అదియే కాక, మా దగ్గరి బంధువులు కీర్తిశేషులు శ్రీమాన్ తిరుమల జినకుంట రామాచార్యులు సంకలనము చేసికొనియుండిన "శ్రాద్ధప్రయోగము" కూడ నాకుపయుక్తమైనది. నేనిందు సంకల్ప,పార్వణ,ఆమశ్రాద్ధవిధానములనే కాక దర్శాది తర్పణవిధానమునుకూడ నిచ్చినాను. సర్వత్ర సంస్కృతప్రయోగమునకు తెల్గులో సమగ్ర

వివరణము వ్రాసినాను. మంత్రములు వచ్చినను సంస్కృతభాషాజ్ఞానము కొరవడుటచే శ్రాద్ధ కర్మ నాచరింపలేనివారి కిది మిక్కిలి ఉపయోగకరముగా నుండగలదు. మంత్రములు వచ్చి సంస్కృతప్రయోగార్థము పూర్తిగా నవగాహన కాకున్నను గొఱ్ఱెదాటుగా శ్రాద్ధకర్మను జరి పించుచున్న వారికిని ఇది ఉపయోగపడగలదు. వీరేకాక కేవలము ప్రయోగమును తెలిసికొను నాసక్తి గల పామరులకును ఇది ఉపయోగపడగలదని నా ఆశయము. రానురాను సంస్కృత జ్ఞానము సన్నగిలుచున్న ఈ కాలములో నిట్టి వివరణము ఆవశ్యకమగుచున్నదనుటలో సందియము లేదని చెప్పవచ్చును. ఈ ప్రయోగము శ్రీవైష్ణవపద్ధతి ననుసరించినను, ఇతర శాఖలవారికిని ఇది సమాచరణీయము, సమాదరణీయము కాగలదని నా విశ్వాసము.

"యన్నామ్నాతం స్వశాఖాయాం పరోక్తమవిరోధి చ।

విద్వద్భిస్తదనుష్ఠేయ మగ్నిహోత్రాదికర్మవత్॥"

అనగా "స్వశాఖలో అనుక్తమగు విషయమేదేని అన్యశాఖోక్తమైయున్నచో, అవిరుద్ధమగునంత వఱకు దానిని అన్యశాఖలనుండి స్వీకరించి ఆచరింపవచ్చును"-అను శాస్త్రవచనములున్నందు వలన ఈ గ్రంథమునందలి విషయములు అన్యశాఖీయులకును ఉపయుక్తము కాగలవని నా నమ్మకము. శ్రాద్ధకర్మ నాచరించువారల కీ సంకలనము స్వతంత్రగ్రంథముగా నుపయుక్త మైనను, నేను సంకలనము చేసిన ఇతరగ్రంథము "అపరప్రయోగచన్ద్రిక" కిది అనుబంధమని చదువరులు గ్రహింపవలెను.

ఇంతకు శ్రాద్ధమన నేమి? ఇది ఎందుకు పెట్టవలెను? దీనివల్ల తండులనష్టము దక్క ఫలిత మేమి? అను కుతర్కము కొందఱిలో నేడు ప్రబలినది. ప్రపంచములోని అన్ని సంస్కృతులును గతాసువులైన పితరులను, ముఖ్యముగా వారి మరణదివసమందు గౌరవాదరములతో నారా ధించుట పరిపాటిగా వచ్చుచున్నది. ఈజిప్టుదేశములో ఇప్పటికి 4, 5 వేల సంవత్సరముల క్రిందట గతాసువులైన పితరుల దేహములకు రసలేపనము చేసి వారి దేహములను తరతరము లకు ఖిలముగాకుండ నుంచుకొను పద్ధతి యుండెడిది. క్రైస్తవులు, ముస్లిములు, యూదులు తమ వంశస్థుల ఖననదేశములను పవిత్రముగా నెంచుట, వారి మరణదివసములం దాప్రదేశము లందు పుష్పగుచ్ఛములనుంచి భక్తితో మోకరిల్లిట జరుగుచున్నది. అట్లే భారతీయుల కాలంబ మైన ఆర్యసంస్కృతిలో గతించిన మూడుతరముల వారిని సదాచారసంపన్నులైన బ్రాహ్మ ణుల రూపమున నావాహన చేసి, వారిని ఇష్టాన్నదక్షిణలతో సంతృప్తుల జేసి ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధము నాచరించుట వేలయేండ్లనుండి వచ్చుచున్న సదాచారము. ఆదికావ్యమైన రామా

యణములో శ్రీరాములవారు చేసిన శ్రాద్ధప్రసక్తి యున్నది. శ్రద్ధతో చేయు పితరుల పూజకే శ్రాద్ధ మని పేరు. ఇట్లు వేర్వేరు సంస్కృతులు వేర్వేరు విధములుగా పితృపూజనము సల్పుచున్నవి. ప్రతిసంస్కృతికిని నిత్యనైమిత్తికకర్మ లాచరించుటలో వేర్వేరు పద్ధతులున్నవి. ఉదాహరణకు వివాహముయొక్క ఆశయప్రయోజనము లొకటియే యైనను, మన వివాహపద్ధతి క్రైస్తవుల వివాహపద్ధతికంటె భిన్నముగా నున్నది. మనపద్ధతికంటె క్రైస్తవులపద్ధతి సులభముగా నున్న దని దానిని మనము వివాహములకు పాటించుట లేదుగదా! అట్లే పితృకర్మవిధానము గూడ. ఈ విధానములందలి విభేదమే ఒక సంస్కృతిని మఱొక దానినుండి వేఱు చేయుచున్నది. అందుచేత మంత్రద్రష్టలైన బోధాయన, ఆపస్తంబ, ఆశ్వలాయనాది మహర్షులచే నిర్దేశింపబడిన నిత్యనైమిత్తిక, పైతృకకర్మలను వారు విధించిన గృహ్యసూత్రానుసారముగా నిర్వర్తించుట సనాతనధర్మానుయాయులైన సకలభారతీయులకు కర్తవ్యమైయున్నది. అందుచేత తమ పితరులకు శ్రద్ధతో నాచరించు నారాధనము శ్రాద్ధము - అని శ్రాద్ధకర్మ వెనుక నున్న మహత్త్వ మును అవగాహన చేసుకొన్న వారీ కర్మను "తండులనష్టము"గా భావింపరు. ఇట్టి అవగాహన గల వారికిని, ఇట్టి అవగాహన నలవఱచుకొనుటయం దాసక్తియున్నవారికిని ఈ గ్రంథ ముద్దే శింపబడినది. ఈకర్మను సక్రమముగా, యథాశాస్త్రముగా నాచరించుటకు కొంతగానైనా ఈ గ్రంథము తోడ్పడిన నా యత్నము కృతార్థమైనట్లుగా నేను భావింతును. ఈ గ్రంథములోని సంస్కృతప్రయోగమునకు తెలుగులో నేనొసగిన వివరణమునందేమైన లోపములున్నచో దానిని సహృదయులు తెలియజేసిన మలిముద్రణలో సరిదిద్దుకొందునని విన్నవించుకొను చున్నాను.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుడు

తిరుమల కృష్ణదేశికాచార్యులు.

విన్నిపెగ్, తారణసంవత్సర శ్రీరామనవమి

విషయసూచికా

విషయః	*పుటసంఖ్యా*
శ్రాద్ధనియమాః	1-3
సంకల్పశ్రాద్ధమ్	4-38
సంకల్పః	5-6
విశ్వేదేవానాం వరణమ్, పిత్రాదీనాం వరణమ్, విష్ణోర్వరణమ్	6-8
పాద్యస్థానార్చనమ్, పాదప్రక్షాళనమ్	8-12
భుక్తిస్థలావోక్షణమ్	12-12
విశ్వేదేవార్చనమ్, పిత్రర్చనమ్, విష్ణ్వర్చనమ్	13-20
రక్షోఘ్నమంత్రః	19-20
అన్నాభిమర్శనమ్, భుగ్నౌ సమిష్టిదానాని	22-27
పరిషేచనమ్, ప్రాణాహుతయః	28-30
అన్నసూక్తమ్, ప్రకిరక్రమః	30-32
తామ్బూలప్రదానమ్, విసర్జనమ్	32-38
పార్వణశ్రాద్ధమ్	39-103
విచ్ఛిన్నౌపాసనాగ్నిసన్ధానమ్	39-51
విశ్వేదేవానాం వరణమ్, పిత్రాదీనాం వరణమ్, విష్ణోర్వరణమ్	53-55
అగ్నిముఖమ్ (షట్పాత్రప్రయోగః)	56-72
పాద్యస్థానార్చనమ్, పాదప్రక్షాళనమ్	72-74
భుక్తిస్థలావోక్షణమ్	76
విశ్వేదేవార్చనమ్, పిత్రర్చనమ్, విష్ణ్వర్చనమ్	77-80
అన్నాభిమర్శనమ్, భుగ్నౌ సమిష్టిదానాని	80-86
పరిషేచనమ్, ప్రాణాహుతయః	87-89
ప్రకిరక్రమః,వికిరక్రమః,తామ్బూలప్రదానమ్,విసర్జనమ్	90-94
స్వధానినయనమ్, పిణ్డప్రదానమ్, ఆత్మసమారోపణమ్	95-103
ఆమశ్రాద్ధమ్	104-105
పితృతర్పణమ్	106-118

శ్రాద్ధప్రయోగః

మరణానంతరము సపిండీకరణశ్రాద్ధము ముగిసిన పిమ్మట కర్త 16 మాసికములను పెట్టవలెను. వీనిలో చిట్టచివరిది ప్రత్యాబ్దికము. ప్రత్యాబ్దికమనగా ప్రతిసంవత్సరమును వ్యక్తియొక్క మృత తిథినాడు వచ్చు శ్రాద్ధము. ఈ శ్రాద్ధమును సంకల్పవిధానముగా గాని, పార్వణవిధానముగా గాని పెట్టవచ్చును. పార్వణశ్రాద్ధములో అగ్నిప్రతిష్ఠాపన, హోమము, మాతాపితృవర్గములకు పిండప్రదానము మున్నగునవన్నియు ఉండుటచే నిది కఠినతరమైనది. ఇది శ్రేష్ఠమైన పద్ధతి. మరణానంతరము వచ్చు మొట్టమెదటి ఆబ్దికమును (ఇదియే ప్రథమాబ్దికము) పార్వణవిధానముగనే పెట్టుట పరిపాటి. ఆపైని వచ్చు నాబ్దికములను వసతి యున్నచో పార్వణవిధానముగ, లేకున్నచో సంకల్పవిధానముగా పెట్టవచ్చును.

ఆవాహనార్ఘ్యదానే చ, అగ్నౌకరణమేవ చ।
పిణ్డస్వధానినయనే సంకల్పే పంచ వర్జయేత్॥
అంగాని పితృయజ్ఞస్య యదా కర్తుం నశక్నుయాత్।
సంకల్పశ్రాద్ధమేవాసౌ కుర్యాదర్ఘ్యాదివర్జితమ్॥

అనగా, సంకల్పశ్రాద్ధములో భుగ్నాదులపై పిత్రాదుల నావాహనము చేయుట, అర్ఘ్యప్రదానము, అగ్నౌకరణము (హోమము), పిణ్డప్రదానము, స్వధానినయనము - ఈ 5 అంగములు లేవు. ఇవన్నియు గల పార్వణశ్రాద్ధమును పెట్ట నశక్తులైనవారు ఇవి లేని సంకల్పశ్రాద్ధమును పెట్టవలెను - అని దీని అర్థము . అందుచే నీగ్రంథములో ముందుగా సంకల్పశ్రాద్ధము, తర్వాత పార్వణశ్రాద్ధము, ఆ తర్వాత ఆమశ్రాద్ధము, చివఱకు అమావాస్యా, సంక్రమణములందు చేయవలసిన తిలతర్పణవిధానములు చెప్పబడినవి.

వస్తుతః పార్వణశ్రాద్ధమనగా హోమముతో గూడిన శ్రాద్ధమని అర్థము గాదు. *"పార్వణం త్రిపురుషోద్దేశ్య, మేకోద్దిష్ట మేకోద్దేశ్యమ్"* - అని శాస్త్రవచన మున్నందువలన పిత్రాది మూడు తరముల వ్యక్తుల నుద్దేశించి చేయు శ్రాద్ధమునకు పార్వణమనియు, మరణాది 11వ నాడు కేవలము ప్రేత నుద్దేశించి చేయు శ్రాద్ధమున కేకోద్దిష్టమనియు పేరులు. 12వ నాడు ప్రేతకు పై మూడుతరముల వ్యక్తులను, ప్రేతను ఉద్దేశించి చేయునది సంపిడీకరణశ్రాద్ధము. సపిండీకరణానంతరము పెట్టు మాసికములు, ఆబ్దికములు - సర్వమూ మూడుతరములకు చెందిన ముగ్గురు

వ్యక్తుల నుద్దేశించి చేయుటచే, హోమముతో చేసినను, సంకల్పవిధానముగా చేసినను, ఇవన్నియు పార్వణశ్రాద్ధములే.

శ్రాద్ధబ్రాహ్మణులు:

శ్రాద్ధదినమునకు ముందురోజు కర్త సాయంహోమమును చేసి, తానా రాత్రి భోజనమును మానివేసి, తాను నిమంత్రింపదలచిన విప్రులు భుజించిన పిదప వారిని ఫలానా గోత్రమునకు చెందిన వ్యక్తికి రేపు జరుగబోవు శ్రాద్ధమునకై తాము వేంచేయవలెనని కోరి, వారి అంగీకారమును పొందవలెను. సామాన్యముగా విశ్వేదేవస్థానములో నొకరిని, పిత్రాదిస్థానములో నొకరిని, విష్ణుస్థానములో నొకరిని సదాచారసంపన్నులును, వేదాధ్యయనపరులును ఐన ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను నిమంత్రింపవలెను. ఇర్వురే లభ్యమైన, వారిని విశ్వేదేవ, పిత్రాదిస్థానములలో నియమింపవలెను. ఒక్కరే లభ్యమైన, వారిని పిత్రాదిస్థానములో నియమింపవలెను. ద్రవ్యాభావముచేగాని, బ్రాహ్మణాభావముచేతగాని, విశ్వేదేవ, విష్ణుస్థానములందు నిమంత్రణము చేయలేనిచో, పెరుమాండ్ల సన్నిధిలో అలభ్యులైనవారికై భోజనపాత్రలలో అన్నవ్యంజనాదికములను వడ్డించియుంచి, శ్రాద్ధాంతమున వానిని అగ్నిలో పడవేయవలెను, లేదా ఒక బ్రహ్మచారికైనా వాని నీయవలెను. బ్రాహ్మణు లధికముగా లభించినచో, విశ్వేదేవస్థానములో నిద్దరిని, పితృ, పితామహ, ప్రపితామహస్థానములో ముగ్గురిని, విష్ణుస్థానములో నొకరిని నియమింపవచ్చును.

శ్రాద్ధాచరణకాలములు:

"వృద్ధిశ్రాద్ధం ప్రాత,రామశ్రాద్ధం పూర్వాహ్ణే, ఏకోద్దిష్టం మధ్యాహ్నే, పార్వణమపరాహ్ణే" - అనియు, *"పూర్వాహ్ణే దేవానాం, మధ్యన్దినే మనుష్యాణా,మపరాహ్ణే పితౄణామ్"* - అనియు ఉన్నందున, వివాహోపనయనాదికర్మలయం దాచరించు నాందీశ్రాద్ధమును (ఇదియే వృద్ధిశ్రాద్ధము) ప్రొద్దునను, ప్రేతనుద్దేశించి చేయు ఏకోద్దిష్టమును మధ్యాహ్నమందును, పితరుల నుద్దేశించి చేయు (పార్వణ) శ్రాద్ధమును అపరాహ్ణమందునను చేయవలెనని శాస్త్రము. *"ఏకాదశీ వ్రతం చైవ పితుస్సాంవత్సరం దినమ్/ ఋతుకాలశ్చ తత్రాపి శ్రాద్ధకర్మ విధీయతే//"* - అనియు, *"నమృతాహమతిక్రమేత్"*, *"ఋతుకాలేపి శ్రాద్ధం కుర్యాత్"* - అనియు ధర్మశాస్త్రవచనములున్నందువలన, అన్నభోజనము నిషిద్ధమైన ఏకాదశినాడు శ్రాద్ధము వచ్చినను, భార్య రజస్వలగా నున్నపుడు వచ్చినను, శ్రాద్ధము నానాడే పెట్టవలెను. అట్లు ఏకాదశినాడు శ్రాద్ధము పెట్టిన పిదప కర్త పితృశేషము నాఘ్రాణించి, ఏకాదశీ ఉపవాసమును యథావిధిగా నిర్వర్తించి మఱునాడు పారణ చేయవలెనని నిర్ణయసింధువను ధర్మశాస్త్రము చెప్పుచున్నది.

ముఖ్యమైన శ్రాద్ధనియమములు:

శ్రాద్ధదినమున ఇంటి నలికి పాత్రాదులను శుద్ధిచేసి శ్రాద్ధ మారంభింపవలెను. అలికిన తర్వాత ముగ్గులు వేయుటగాని, ఇంటిని తోరణాదులచే నలంకరించుటగాని చేయకూడదు. శ్రాద్ధకర్త శ్రాద్ధదినమునకు ముందటి రాత్రి భోజనము చేయగూడదు; పూర్వదినమున క్షౌరమును చేసి కొనరాదు. శ్రాద్ధకర్తయు, నిమంత్రితబ్రాహ్మణులును పూర్వదినమునుండియు స్త్రీసంగమును, అనృతభాషణమును, క్రోధమును, పరుషభాషలను వర్జించి ప్రసన్నులై యుండవలెను. శ్రాద్ధము నందు పిండప్రదానము ముగియునంతవఱకు కర్తయు, అతని కుటుంబీకులును నిరాహారులై యుండవలెను. అల్పవయస్కులైన పిల్లలకు మఱొక యింటిలో అన్నము పెట్టించవచ్చును. శ్రాద్ధదినమున కర్త స్నానాదులు ముగించుకొని, ధౌతవస్త్రములు ధరించి, ఊర్ధ్వపుండ్రములను పెట్టుకొని, సంధ్యావందనమును, విచ్ఛిన్నాగ్నిసంధానమును, ఔపాసనమును, భగవదారాధ నను చేసి, మధ్యాహ్నమైన తరువాత బ్రాహ్మణులను రావించి శ్రాద్ధ మారంభింపవలెను. శ్రాద్ధ మందు కందిపప్పు, వంకాయ, దొండ, బీర, కంద, బచ్చలి, బూడిదగుమ్మడి, గోంగూర, బీట్రూట్, టొమాటో, క్యాబేజీ, మునగ, కాలీఫ్లవర్, గాజరగడ్డ, జామపండ్లు, ఉల్లి, వెల్లుల్లి, తీయ పొట్లకాయలు, వర్జ్యములు. అట్లే తిలలు, పెసలు, మినుములు మినహా మిగిలిన కృష్ణధాన్యము లన్నియు వర్జ్యములు. గోధుమలు, బియ్యము, ఆవాలు, ద్రాక్ష, శొంఠి, బెల్లము, అల్లము, శనగపప్పు, పెసరపప్పు, మినపపప్పు, బొబ్బరలు, చింతపండు, చక్కెర, అరటిపండ్లు, పనస పండ్లు, మామిడిపండ్లు, లవంగములు, నీరు గలిపిన ఆవు (లేక గేదె) పెరుగు, నేయి, నూనె, ఏలకులు, పోకచెక్కలు, తమలపాకులు, దోసకాయ, చేదుపొట్ల, చేమగడ్డ, గోరుచిక్కుడు, చిక్కుడు, మంచిగుమ్మడి, కాకర, ఆగాకర, బెండ, తోటకూరకాడలు, వెలగ, మామిడి, బలుసుకూర, కొబ్బరి, నిమ్మ, కరివేప, కొత్తిమిరి - ఇవన్నియు పనికివచ్చును. *"అగోధూమం చ యచ్ఛ్రాద్ధం మాష,ముద్గవివర్జితం, తైలపక్వేన రహితం కృతమప్యకృతం భవేత్"* - అనగా, గోధుమలు, మినుములు, పెసలు, తైలపక్వము - ఇవి లేకుండ పెట్టిన శ్రాద్ధము పెట్టనట్లే - అని యున్నందున ఇవి మాత్రము అవశ్యముగా శ్రాద్ధపాకములో నుండవలెను. ఇక్కడ ముఖ్యమైన కొన్ని నియమములే చెప్పబడినవి. ఇంకను విశేషమైన నియమములు "ధర్మసింధువు", "నిర్ణయసింధువు" వంటి ధర్మశాస్త్రముల ద్వారా గ్రహించునది.

సంకల్పశ్రాద్ధమ్

[1]అథ కర్తా మాధ్యాహ్నికం, భగవదారాధనం చ కృత్వా, పాదౌ ప్రక్షాళ్య, ద్విరాచమ్య, పవిత్రం ధృత్వా, సతిలదర్భాక్షతాన్ గృహీత్వా, భగవత్సన్నిధౌ న్యస్య,

స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥

- ఇతి సాత్త్వికత్యాగం కృత్వా, ప్రణమ్య, సకూర్చోదకుంభం తిలదర్భాక్షతాం చ గృహీత్వా,

"సమస్త సంపత్సమవాప్తి హేతవః। సముత్థితాపత్కులధూమకేతవః।
అపారసంసారసముద్రసేతవః। పునన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః॥
ఆపద్ఘనధ్వాంత సహస్రభానవః। సమీహితార్థార్పణకామధేనవః।
సమస్తతీర్థాంబు పవిత్రమూర్తయో। రక్షన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః।
నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయ చ।
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిన్దాయ నమో నమః॥"

- ఇత్యుపవీతీ, నిమంత్రిత బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీకృత్య, "యావతీర్వై దేవతాస్తాస్సర్వా వేదవిదీ బ్రాహ్మణే వసన్తి। తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యాన్నాశ్లీలం కీర్తయేదేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి॥" - ఇత్యుపవీతీ ప్రణమ్య,

---

[1]కర్త మాధ్యాహ్నికమును, భగవదారాధనను కూడ చేసి, కాళ్లు కడిగికొని, రెండుసార్లు ఆచమించి, మూడుదర్భలచే కట్టిన పవిత్రమును పెట్టుకొని తిలాక్షతలను దర్భలను (అక్షతలనగా నాన్చిన తెల్లబియ్యము, పసుపు అక్షతలు కాదు) ఒక తట్టలో నుంచి, దానిని భగవత్సన్నిధిలో నుంచి, "స్వశేషభూతేన మయా" - అని చెప్పి సాత్త్వికత్యాగమును చేసి, పెరుమాండ్లకు ప్రణమించి, ఆ తట్టను కూర్చతో గూడిన ఉదకుంభమును గూడ చేతిలో పట్టుకొని "సమస్త సంపత్సమవాప్తిహేతవః---- గోవిన్దాయ నమో నమః" - పర్యంతము చెప్పి తిలాక్షతలను భూమిపై చల్లి, నిమంత్రితవిప్రులను ప్రదక్షిణము చేసి, "యావతీర్వై దేవతాః" - అను మంత్రముతో వారికి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి, (సూచన: కర్త తమ్ములచట నున్నచో వారును పవిత్రమును ధరించి ప్రదక్షిణము చేసి నమస్కరింపవలెను గాని తిలాక్షతలు తీసికొన నవసరము లేదు.)

[2]ప్రాచీనావీతీ, "స్వామినః అస్మిన్దివసే -----గోత్రం -----శర్మాణం మమ పితరం (అథవా,----గోత్రాం ----నామ్నీం మమ మాతరం) ఉద్దిశ్య ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం సంకల్ప విధానేన కర్తుకామోస్మి। అయం దేశశ్చ కాలశ్చ అస్మిన్గేహే విద్యమానపక్వాపక్వ పదార్థాః శ్రాద్ధార్హాః భూయాసుః। ఇదం క్షేత్రం గయాక్షేత్రసదృశం భూత్వా మమ పితుః (మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధకరణే. మమ అధికారసంపదస్త్వితి భవన్తో మహాన్తోఽను గృహ్ణన్తు" - ఇతి ప్రార్థ్య, "తథాస్తు! అధికారసంపదస్తు!" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, [3]ఉపవీతీ, ఉదఙ్ముఖః, "శ్రాద్ధభూమిం గయాం ధ్యాత్వా, ధ్యాత్వా దేవం గదాధరమ్"- ఇత్యుక్త్వా, ప్రాచీనావీతీ దక్షిణాభిముఖః, "వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా, తతః శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే"- ఇతి ప్రార్థయేత్. "ప్రవర్తయ"- ఇతి ప్రతివచనమ్.

సంకల్పః: [4]కర్తా ఉపవీతీ, దర్భేష్వాసీనః, దర్భాన్ ధారయమాణః, పవిత్రపాణిః త్రిః ప్రాణానాయమ్య,

శ్రీమాన్వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ।
వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది॥
గురుభ్యస్తద్గురుభ్యశ్చ నమోవాకమధీమహే।

---

[2] ఆపైని ప్రాచీనావీతియై, "స్వామినః---మహాన్తోనుగృహ్ణన్తు" - అని ప్రార్థించి, "తథాస్తు! అధికారసంపదస్తు"- అని స్వాముల అంగీకారమును పొందవలెను.

[3]తరువాత కర్త ఉపవీతితో ఉత్తరాభిముఖుడై "శ్రాద్ధభూమిం గయాం ధ్యాత్వా, ధ్యాత్వా దేవం గదాధరమ్" - అని చెప్పుచు రెండడుగులు నడచి, పిదప దక్షిణాభిముఖుడై ప్రాచీనావీతితో, "వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా, తతః శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే"- అని చెప్పుచు మఱొక రెండడుగులు నడచి, "ప్రవర్తయ"- అని స్వాముల అంగీకారమును పొంది,

[4] ఉపవీతియై దర్భలపై కూర్చుండి, రెండు దర్భలను చిటికెనవ్రేలు, చూపుడువ్రేళ్లకు మధ్య పట్టుకొని, మూడుదర్భల పవిత్రమును ధరించి, మూడు సార్లు ప్రాణాయామము చేసి, "శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః-----ప్రక్రమతే స్వయమ్" -పర్యంతము చెప్పి, ప్రాచీనావీతియై, "హరిరోం తత్సత్ -----ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం కరిష్యే" - అని సంకల్ప మును చెప్పి, "కురుష్వ"- అని బ్రాహ్మణానుజ్ఞను పొందవలెను.

వృణీమహే చ తత్రాద్యౌ దంపతీ జగతాం పతీ॥
స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥

ప్రాచీనావీతీ, "హరిరోం తత్సత్ శ్రీగోవిన్ద గోవిన్ద గోవిన్ద అస్య శ్రీ భగవతః మహాపురుషస్య విష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వతమన్వంతరే అష్టావింశతితమే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భారతవర్షే భరతఖండే శకాబ్దే మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే అస్మిన్ వర్తమానే వ్యావహారికే ప్రభవాదిషష్టిసంవత్సరాణాం మధ్యే -----సంవత్సరే -----అయనే -----ఋతౌ ----మాసే-----పక్షే----తిథౌ-----వాసరే-----నక్షత్రయుక్తాయాం శ్రీవిష్ణుయోగ శ్రీవిష్ణుకరణ ఏవం గుణవిశేషణవిశిష్టాయాం అస్యాం పుణ్యతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్యరూపం-----గోత్రస్య-----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః ------నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం సంకల్పవిధానేన కరిష్యే" - ఇతి సంకల్ప్య, "కురుష్వ"- ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

విశ్వేదేవానాం వరణమ్:[5] ఉపవీతీ, విశ్వేదేవహస్తే ఆపః ప్రదాయ, "-----గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ------గోత్రాయాః------నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనమ్" - ఇత్యాసనార్థం దర్భాన్ వామభాగే భూమౌ దత్వా, [6]పునరపః ప్రదాయ, "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక

---

[5] ఉపవీతియై కూర్చతో విశ్వేదేవుల కుడిచేతిలో జలము నుంచి, "------ గోత్రస్య ------ విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనమ్"- అని చెప్పి రెండు ఉత్తరాగ్రపు దర్భలను విశ్వేదేవులకు ఎడమవైపున భూమిపై ఆసనార్థము వేయవలెను.

[6] విశ్వేదేవుల చేతిలో కూర్చచేత మఱల నుదకము నిచ్చి, "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః"- అని రెండు దర్భలను అక్షతలతో సహ వారి కుడిచేతిమీదుగా క్రిందికి విడువవలెను; విశ్వేదేవులు "ఓం తథా"-అని ప్రతివల్కవలెను. కర్త మఱల "ప్రాప్నువన్తు భవన్తః" అని పల్కగా, విశ్వేదేవులు "ప్రాప్నువామ" అని ప్రతివల్కవలెను. తరువాత కర్త "అలంకారార్థే

విశ్వేదేవార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః" - ఇతి హస్తే దర్భాక్షతాన్ దద్యాత్. "ఓం తథా" - ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: "ప్రాప్నువన్తు భవన్తః" - "ప్రాప్నువామ" - ఇతి ప్రతివచనమ్. "అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్" - ఇత్యక్షతైరర్చయేత్.

పిత్రాదీనాం వరణమ్: [7]ప్రాచీనావీతీ, పితృహస్తే అపః ప్రదాయ, ----గోత్రస్య ----- శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం ఇదమాసనమ్ (అథవా,----గోత్రాయాః-----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహీనాం ఇదమాసనమ్) "- ఇత్యాసనార్థం దక్షిణభాగే భూమౌ దర్భత్రయభుగ్నం దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, "-----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః (అథవా,----గోత్రాయాః-----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహ్యర్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః)" - ఇతి ద్వౌ దర్భౌ దద్యాత్. "ఓం తథా" - ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: "ప్రాప్నువన్తు భవన్తః" - "ప్రాప్నువామ" - ఇతి ప్రతివచనమ్. "అలంకారార్థే ఇమే తిలాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్" - ఇతి తిలైరర్చయేత్.

ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/"- అని శ్వేతాక్షతలను విశ్వేదేవులయొక్క కుడివైపు వేసి అర్చింపవలెను.

[7] తరువాత ప్రాచీనావీతియై, పితృస్థానబ్రాహ్మణుని హస్తమందు కూర్చతో జలము నొసగి, "----- గోత్రస్య ----ఇదమాసనమ్" - అని ఆసనమునకై మూడుదర్భలతో కట్టిన భుగ్నమును అతనికి కుడివైపు భూమిపై వేసి, మరల కూర్చతో చేతిలో నీటి నొసగి, "------ గోత్రస్య ---- భవతా క్షణః కర్తవ్యః" - అనుచు మూడుదర్భలను తిలలతో సహ అతని కుడి అఱచేతి మీదుగా రెండువైపులా పడునట్లు వేసి (సూచన: కొందఱిచట దర్భలకు బదులు 3 దర్భల భుగ్నము నుంచుచున్నారు), "ఓం తథా" - అని అతనిచే చెప్పించు కొని, "ప్రాప్నువన్తు భవన్తః "- అని ప్రార్థించి, "ప్రాప్నువామ" - అని అతనిచే చెప్పించుకొని, "అలంకారార్థే ఇమే తిలాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/"- అని అతని ఎడమ వైపు కొన్ని తిలలను చల్లి పూజించవలెను.

విష్ణోర్వరణమ్: ఉపవీతీ, విష్ణుహస్తే ఆపః ప్రదాయ, *"---- గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో ఇదం తే ఆసనమ్"*- ఇత్యాసనార్థం వామభాగే భూమౌ ద్వౌ దర్భౌ దత్త్వా, పునరపః ప్రదాయ, *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణ్వర్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః"*- ఇతి దర్భాక్షతాన్ దద్యాత్. *"ఓం తథా"*- ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: *"ప్రాప్నోతు భవాన్"*-*"ప్రాప్నువాని"*- ఇతి ప్రతివచనమ్. *"అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/"*- [8]ఇత్యక్షతైరర్చయేత్.

పాద్యస్థానార్చనమ్:

[9]గృహాంగణే పూర్వదిగ్భాగే ఉత్తరే చతురశ్రం, దక్షిణతః మండలం కృత్వా, కర్తా పూర్వాభిముఖో భూత్వా,

---

[8] ఉపవీతియై విష్ణుస్థాననిమంత్రితవిప్రుని చేతిలో కూర్చ తోడ ఉదకము నిచ్చి, *"--- గోత్రస్య --- శ్రీమహావిష్ణోరిదం తే ఆసనం"*- అని ఆసనార్థం రెండు ఉత్తరాగ్రపు దర్భలను అతనికి ఎడమ వైపు భూమిపై వేసి, మఱల కూర్చతో జలము నొసగి, ఆపైని *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణ్వర్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః"*- అని అతని కుడిచేతి మీదుగా రెండుదర్భలను శ్వేతాక్షతలతో సహ వదలవలెను; విష్ణువు *"ఓం తథా"*- అని చెప్పవలెను. అప్పుడు కర్త *"ప్రాప్నోతు భవాన్"* అని పల్కగా, విష్ణువు *"ప్రాప్నువాని"* అని చెప్పవలెను. తర్వాత కర్త *"అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/"*- అని శ్వేతాక్షతల నతని కుడివైపు వేసి అర్చింపవలెను.

[9] ఇంటికి తూర్పున గృహాంగణమందు ఉత్తరమున చతురస్రము, దక్షిణమున వృత్తాకారము గల రెండు స్థలశుద్ధులను చేసి, వాటి ముందు కర్త పూర్వాభిముఖుడై నిలబడి,

1. ఉపవీతియై *"-----గోత్రస్య ----విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్"*- అని రెండు ఉత్తరాగ్రపుదర్భలను ఉత్తరమండలములో నుంచి, *"ఇదమర్చనమ్*- అని శ్వేతాక్షతలను వేసి,

2. ప్రాచీనావీతియై *"----గోత్రస్య ----ప్రపితామహానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్"* - అని వృత్తాకారమండలములో దక్షిణాగ్రభుగ్నము నుంచి, *"ఇదమర్చనమ్"*- అని తిలలను వేసి,

3. ఉపవీతియై, *"----గోత్రస్య ----శ్రీమహావిష్ణోః పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్"* - అని ఉత్తర మండలమందు రెండు ఉత్తరాగ్రపు దర్భల నుంచి, *"ఇదమర్చనమ్"*- అని శ్వేతాక్షల నుంచి,

1. ఉపవీతీ, "-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్" - ఇత్యుత్తర(చతురశ్ర) మండలే దర్భాన్నిధాయ, "ఇదమర్చనమ్"- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య,

2. ప్రాచీనావీతీ, "----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్య స్వరూపాణాం పితృపితామహప్రపితామహానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్ (అథవా,----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం మాతృపితామహిప్రపితామహీనాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్)" - ఇతి దక్షిణ మండలే భుగ్నన్నిధాయ, "ఇదమర్చనమ్"- ఇతి తిలైరభ్యర్చ్య,

3. ఉపవీతీ, "-----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః-----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్"- ఇత్యాసనార్థముత్తరమణ్డలే ద్వౌ దర్భౌ నిధాయ, "ఇదమర్చనమ్"- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య,

విశ్వేదేవానాం పాదప్రక్షాళనమ్: [10]కర్తా ప్రత్యఙ్ముఖో భూత్వా, ఉపవీతీ, ఉత్తర మణ్డలే, "---గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్" - ఇతి కర్తా, "సుస్వాగతమ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్. "ఇదమర్ఘ్యమ్" - "అస్త్వర్ఘ్యమ్" - ఇతి ప్రతి వచనమ్.

---

[10] కర్త పశ్చిమాభిముఖుడై, ఉపవీతియై, "----గోత్రస్య ----విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్"- అనుచు ఉత్తరమణ్డలములోనికి విశ్వేదేవుల నాహ్వానించి, వారి పాదములమీదుగా రెండుదర్భలను ఉత్తరాంతముగా వేయుచు స్వాగతము పల్కగా, విశ్వేదేవులు "సుస్వాగతమ్" అని చెప్పవలెను. తరువాత "ఇదమర్ఘ్యమ్" అని చెప్పుచు కర్త అక్షతోదకమును వారి దోసిలియందుంచగా, వారు "అస్త్వర్ఘ్యమ్"- అని చెప్పవలెను.

[11]తతః పవిత్రమాదాయ, *"శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోఽసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసో స్సూర్యస్య రశ్మిభిః"* - ఇతి భోక్తృపాదయోరుపరి ఆజ్యం విలిప్య, *"గన్ధ ద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్॥"*- ఇతి గోమయానులేపనం కృత్వా, *"శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శంయోరభిస్రవన్తు నః॥"*- ఇత్యాజాన్వాజంఘం కర్తా సాక్షతోదకేన విప్రపాదద్వయం ప్రక్షాళ్య, తత్పాదోదకం శిరసి ప్రోక్ష్య, స్వహస్తౌ ప్రక్షాళ్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా, విప్రాయ జలాంజలిం దద్యాత్. తతో విప్రః *"మయి మహో మయి యశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్"* - ఇతి కర్తుః దక్షిణాంసం స్పృశేత్.

పితౄణాం పాదప్రక్షాళనమ్: [12] ప్రాచీనావీతీ దక్షిణమండలే, *"----గోత్రస్య----- శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహ*

---

[11] తదుపరి కర్త తన చేతి పవిత్రమును తీసి కుడిచెవిసందున పెట్టుకొని, *"శుక్రమసి---"*- అను మంత్రముతో విశ్వేదేవుల పాదములపై నేతిని రాచి, *"గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం ---"* అను మంత్ర ముతో వారిపాదములపై గోమయమును (లేదా మంచిగంధమును) రుద్ది, *"శం నో దేవీరభిష్టయ "* - అను మంత్రముతో మోకాటిపర్యంతము వారి పాదములను బాగుగా కడిగి, ఆ పాదోదక మును కర్తయు, అతని తమ్ములును తమ తలలపై ప్రోక్షించుకొని, కర్త తన చేతులను కూడ కడిగికొని, చెవిసందు నందుంచుకొన్న పవిత్రమును తిరిగి ధరించి, వారికి కూర్చనుంచిన ఉద కుంభమునుండి జలాంజలి నొసగవలెను. అపుడు వారు *" మయి మహో"* - అను మంత్రమును చెప్పుచు వారి కుడిచేతితో కర్తయొక్క కుడిభుజమును తాకవలెను. (గమనిక: మిగితా ఇద్దరు భోక్తల పాదప్రక్షాళనమును చేయునప్పుడును కర్త పశ్చిమాభిముఖుడుగనే ఉండి ఇవే మంత్ర ములను, ఇదే పద్ధతిని పాటింపవలెను గాని పితరులకు దీనిని ప్రాచీనావీతితో, తిలోదకములతో చేయవలెను. విష్ణువునకు ఉపవీతితో, శ్వేతాక్షతోదకముతో చేయవలెను. స్వాముల పాదము లకు ఘృత, గోమయలేపనము చేయునప్పుడు, వారి పాదములను కడుగునప్పుడును పవిత్ర మును ధరింప రాదు. అందుచే నప్పుడు పవిత్రమును చెవిసందునం దుంచుకొనవలెను.)

[12] ప్రాచీనావీతియై, *"----గోత్రస్య ----పితృపితామహప్రపితామహాః స్వాగతమ్"*- అనుచు దక్షిణమండలములో పితరులను నిల్పి మూడు దర్భలతో కట్టిన దక్షిణాగ్రపుభుగ్నమును దక్షి

ప్రపితామహోః స్వాగతమ్ (అథవా, "-----గోత్రాయాః-----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహిప్రపితామహ్యాః స్వాగతమ్")- "సుస్వాగతమ్" - ఇతి ప్రతివచనమ్. "ఇదమర్ఘ్యమ్"- ఇతి కర్తా, "అస్త్వర్ఘ్యమ్" - ఇతి ప్రతివచనమ్. తతః పవిత్రమాదాయ, "శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోఽసి దేవో వస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః"- ఇతి భోక్తృపాదయోరుపరి ఆజ్యం విలిప్య, "గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ంసర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్॥" - ఇతి గోమయానులేపనం కృత్వా, "సమస్తసంపత్సమవాప్తిహేతవః। సముత్థితాపత్కులధూమకేతవః। -అపారసంసారసముద్రసేతవః। పునన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః॥"- [13]ఇత్యాజాన్వాజంఘం కర్తా తిలోదకేన విప్రపాదద్వయం ప్రక్షాళ్య, తత్పాదోదకం శిరసి ప్రోక్ష్య, స్వహస్తౌ ప్రక్షాళ్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా, విప్రాయ జలాంజలిం దద్యాత్. తతో విప్రః "మయి మహో మయి యశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్" - ఇతి కర్తుః దక్షిణాంసం స్పృశేత్.

ణాంతముగా వారి పాదముల మీదుగా వేయగా, వారు "సుస్వాగతమ్"- అని చెప్పవలెను. తరువాత "ఇదమర్ఘ్యమ్" అని చెప్పుచు కర్త అక్షతోదకమును వారి దోసిలియందుంచగా, వారు "అస్త్వర్ఘ్యమ్"- అని చెప్పవలెను.

[13] తదుపరి కర్త తన చేతి పవిత్రమును తీసి కుడిచెవిసందున పెట్టుకొని, "శుక్రమసి"- అను మంత్రముతో పితరుల పాదములపై నేతిని రాచి, "గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం ----" అను మంత్రముతో వారి పాదములపై గోమయమును (లేదా మంచిగంధమును) రుద్ది, "సమస్త సంపత్సమవాప్తిహేతవః -- బ్రాహ్మణపాదపాంసవః" అను శ్లోకమును చెప్పుచు మోకాటి పర్యంతము తిలోదకములతో వారి పాదములను బాగుగా కడిగి, ఆ పాదోదక మును కర్తయు, అతని తమ్ములును తమ తలలపై ప్రోక్షించుకొని, కర్త తన చేతులను కూడ కడిగికొని, చెవిసందునందుంచుకొన్న పవిత్రమును తిరిగి ధరించి, వారికి కూర్చనుంచిన ఉదకుంభమునుండి జలాంజలి నొసగవలెను. అపుడు వారు "మయి మహో"- అను మంత్రమును చెప్పుచు వారి కుడి చేతితో కర్తయొక్క కుడిభుజమును తాకవలెను.

విష్ణోః పాదప్రక్షాళనమ్: [14]ఉపవీతీ, *"-----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో స్వాగతమ్"* - ఇత్యుత్తరమణ్డలే విష్ణవే స్వాగతం కుర్యాత్. *"సుస్వాగతమ్"*- ఇతి ప్రతివచనమ్. [15] *"ఇదమర్ఘ్యమ్"* - *"అస్త్వర్ఘ్యమ్"*-ఇతి ప్రతివచనమ్.

[16]తతః పవిత్రమాదాయ, *శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోఽసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః"* - ఇతి భోక్తృపాదయోరుపరి ఆజ్యం విలిప్య, *"గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ంసర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్।"* - ఇతి గోమయానులేపనం కృత్వా, [17] *"తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం*

---

[14] ఉపవీతియై, *"---గోత్రస్య ---శ్రీమహావిష్ణో స్వాగతమ్"* - అని ఉత్తరమణ్డలములో విష్ణుస్థానభోక్తను నిల్పి, రెండుత్తరాగ్రపుదర్భల నతని పాదముల మీదుగా ఉత్తరాంతముగా వేయగా విష్ణుస్థానభోక్త *"సుస్వాగతమ్"*- అని ప్రతివల్కవలెను.

[15] తరువాత *"ఇదమర్ఘ్యమ్"* - అని కర్త అతని చేతిలో అర్ఘ్యజలము నుంచగా, అతడు *"అస్త్వర్ఘ్యమ్"* - అని చెప్పవలెను.

[16] తదుపరి కర్త తన చేతి పవిత్రమును తీసి కుడిచెవిసందున పెట్టుకొని, *"శుక్రమసి--"*- అను మంత్రముతో విష్ణుస్థాననిమంత్రితుని పాదములపై నేతిని రాచి, *"గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం ---"* అను మంత్రముతో అతనిపాదములపై గోమయమును (లేదా మంచిగంధమును) రుద్ది,

[17] *"తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం"*- అను మంత్రముతో మోకాటిపర్యంతము అక్షతోదకములతో అతని పాదములను బాగుగ కడిగి, ఆ పాదోదక మును కర్తయు, అతని తమ్ములును తమ తలలపై ప్రోక్షించుకొని, కర్త తన చేతులను కూడ కడిగికొని, చెవిసందునందుంచుకొన్న పవిత్ర మును తిరిగి ధరించి, అతనికి కూర్చునుంచిన ఉదకుంభమునుండి జలాం జలి నొసగ వలెను. అప్పుడతడు *" మయి మహో"* - అను మంత్రమును చెప్పుచు అతని కుడిచేతితో కర్త యొక్క కుడిభుజమును తాకవలెను. తదుపరి కర్త పవిత్రమును విప్పి పడవేసి, కాలుసేతు లను కడిగికొని, అన్యపవిత్రమును ధరించి మండలముల కుత్తరమున తాను ముందుగా ఆచ మించి, పిదప బ్రాహ్మణులచే సైత మచట ఆచమింప జేసి వారితో సహ ఇంటిలోనికి ప్రవేశించ వలెను.

సదా పశ్యన్తి సూరయః। దివీవచక్షురాతతమ్। తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్ం సస్సమింధతే। విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్।" - ఇత్యాజాన్వాజంఘం కర్తా సాక్షతోదకేన విప్రపాదద్వయం ప్రక్షాళ్య, తత్పాదోదకం శిరసి ప్రోక్ష్య, స్వహస్తౌ ప్రక్షాళ్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా, విప్రాయ జలాంజలిం దద్యాత్. తతో విప్రః "*మయి మహో మయి యశో మయీ న్ద్రియం వీర్యమ్*" - ఇతి కర్తుః దక్షిణాంసం స్పృశేత్. తతః కర్తా స్వస్యచ హస్తపాదౌ ప్రక్షాళ్య, పవిత్రం నిరస్య, అన్యపవిత్రం ధృత్వా, మండలస్యోత్తరే ఆచమ్య, విప్రానపి తత్రైవాచ మయ్య, అంతః ప్రవిశేత్.

భుక్తిస్థలావోక్షణమ్:

[18]తతః ప్రాచీనావీతీ, "*అపహతా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా యే క్షయన్తి పృథివీ మను। అన్యత్రేతో గచ్ఛన్తు యత్రైషాం గతం మనః। ఉదీరతామవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః। అసుం య ఈయురవృకా ఋతజ్ఞా స్తే నోఽవన్తు పితరో హవేషు*" - (మాతృశ్రాద్ధేతు - *యత్రాసాం గతం మనః* - ఇతి) ఇతి తిలాక్షతాన్ భుక్తి దేశే ప్రకిరేత్.

[19] "*అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోఽపి వా। యస్స్మరేత్ పుణ్డరీకాక్షం స బాహ్యాంభ్యంతరశ్శుచిః॥*" - ఇత్యద్భిరవోక్ష్య, "*ఓం భూర్భువస్సువః*" - ఇతి త్రిరుక్త్వా త్రిః ప్రోక్ష్య, విశ్వేదేవాః ప్రాఙ్ముఖాః, పితృపితామహప్రపితామహాః ఉత్తరాభిముఖాః, విష్ణుస్సర్వతో ముఖః - ఉపవేశ్య భోక్తౄనర్చయేత్.

---

[18] ప్రాచీనావీతియై, "*అపహతా అసురా---పితరో హవేషు*" అను మన్త్రముతో స్వాములు భుజించు చోట తిలాక్షతలను చల్లవలెను. ఆపైని,

[19] "*అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోఽపి వా। యస్స్మరేత్ పుణ్డరీకాక్షం స బాహ్యాం భ్యంతరశ్శుచిః॥*"- అని భుక్తిస్థలమునందు నీటిని చల్లి, "*ఓం భూర్భువస్సువః*" - అని మూడు సార్లు చెప్పుచు మూడుసార్లు కూర్చతో జలమును ప్రోక్షించి, విశ్వేదేవస్థానభోక్తను ప్రాఙ్ముఖముగను, పిత్రాదిస్థానభోక్తను ఉత్తరముఖముగను, విష్ణుస్థానభోక్త నేదో ఒకవైపు ముఖము చేసియు భోజనస్థానమున కూర్చుండబెట్టి, వారిముందు భోజనపాత్రార్థము స్థలశుద్ధులను చేసి, వారిని అర్చింపవలెను.

విశ్వేదేవార్చనమ్

[20]ఉపవీతీ, విశ్వేదేవహస్తే శుద్ధోదకం దత్వా, "--- గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానాం భోజనస్థానే ఇదమాసనమ్" - ఇత్యాసనం దర్భేణ దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్"- ఇతి భోజనపాత్రస్థానే దర్భాన్ దత్వా,

[21]"అర్చత ప్రార్చత ప్రియ మేధాసో అర్చత। అర్చన్తు పుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణ్వర్చత। ఇదం వో అర్చనమ్"- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య, పవిత్రం కర్ణే నిధాయ,

[22]"గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్" -----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవాః దేహాలంకరణార్థే అమీ వో గంధాః" - ఇతి గంధాన్ దత్వా, "సుగంధాః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా,

[23]"ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః। హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే - ఇమాని వః పుష్పాణి, శ్రీతులసీదళాని సమర్పయామి"- ఇతి పుష్పాణి, తులసీదళాని చ దత్వా,

---

[20] కర్త ఉపవీతియై, విశ్వేదేవస్థానభోక్త ముందు కూర్చుండి, వారిచేతిలో కూర్చతో నుదకము నుంచి, "---గోత్రస్య --- శర్మణః --- ఇదమాసనమ్" - అని చెప్పి వారికి వెనుకవైపున ఆస నార్థం దర్భలను వేసి, మఱల శుద్ధోదకమును వారి చేతిలో నుంచి, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్" - అని విశ్వేదేవులకు భోజనార్థము వేయు ఆకుక్రింద దర్భల నుంచి,

[21] "అర్చతప్రార్చత ---- ధృష్ణ్వర్చత"- అని విశ్వేదేవులపై శ్వేతాక్షతలు వేసి అర్చించి, కర్త తన పవిత్రమును తీసి చెవిసందున పెట్టుకొని,

[22] "గంధద్వారాం దురాధర్షాం --- అమీ వో గంధాః"- అని విశ్వేదేవులచేతిలో గంధము నొసగి, "సుగంధాః" - అని ప్రత్యుక్తుడై, తన చెవిసందులోనుంచిన పవిత్రమును తీసి మఱల ధరించి,

[23]"ఆయనే తే పరాయణే ---సమర్పయామి" - అని పుష్పములను, తులసీదళములను విశ్వే దేవుల దోసిటిలో నుంచి,

[24] "ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి - ఉదకేనైవ సాంకల్పితో ధూపః" - ఇతి విశ్వే దేవహస్తే ధూపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుధూపః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

[25] "ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్ నిర్ఋతిం మమ/ పశూగ్ంశ్చ మహ్యమావహ జీవనం చ దిశో దిశ/ అవలోకనార్థమయం వో దీపః - జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థిత మయం వో దీపః" - ఇతి విశ్వేదేవహస్తే దీపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుజ్యోతిః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

[26] "యువా సువాసాః పరివీత ఆగాత్/ స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః/ తం ధీరాసః కవయ ఉన్న యన్తి స్వాధియో మనసా దేవయంతః/ ఆచ్ఛాదనార్థం, ఉత్తరీ- యార్థమిదం వస్త్రయుగ్మమ్" - ఇతి వస్త్రయుగ్మం (తదభావే ద్వౌ దర్భౌ) దత్వా, "కర శుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్" - ఇతి వలయపవిత్రం దత్వా, [27] "శేషోపచారార్థమిమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/" - ఇత్యక్షతైరర్చయేత్ - "అస్త్వర్చితమ్" - ఇతి ప్రతి వచనమ్.

పిత్రాద్యర్చనమ్

ప్రాచీనావీతీ, పితృ (మాతృ) హస్తే శుద్ధోదకం ప్రదాయ, "----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం భోజనస్థానే ఇద మాసనమ్ (అథవా, -----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే

---

[24] "ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వంతం --- ప్రాణతృప్త్యర్థమయం వో ధూపః" - అని ధూపప్రత్యా మ్నాయముగ కూర్చతో జలము నొసగి, "సుధూపః" - అని వారిచే చెప్పించుకొని,

[25] "ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్ ---జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థితమిదం వో దీపః" - అని దీపప్రత్యామ్నాయముగ కూర్చతో జలము నొసగి, "సుజ్యోతిః" - అని వారిచే చెప్పించుకొని,

[26] "యువా సువాసాః---వస్త్రయుగ్మమ్" - అని క్రొత్తధోవతి, ఉత్తరీయములను (అవి లేకున్న రెండు దర్భలను) ఇచ్చి, "కరశుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్" - అని వలయపవిత్రము నొసగి,

[27] "శేషోపచారార్థే ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/" - అని వారిపై అక్షతలను వేసి అర్చించి, "అస్త్వర్చితమ్" - అని వారిచే చెప్పించుకొనవలెను.

మాతృపితామహిప్రపితామహీనాం భోజనస్థానే ఇదమాసనమ్)"- [28]ఇతి ఖుగ్నేనాసనం దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్" - ఇతి భోజనపాత్రస్థానే ఖుగ్నం దత్వా,

[29] "అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత। అర్చన్తు పుత్రకా ఉత పురన్న ధృష్ణ్వర్చత। ఇదం వో అర్చనమ్" - ఇతి తిలైరభ్యర్చ్య, పవిత్రం కర్ణే నిధాయ,

[30] "గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్" -----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్ధికశ్రాద్ధే పితృపితామహప్రపితామహానాం దేహాలంకరణార్థం యథా భాగశః అమీ వో గంధాః (అథవా, ----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్ధిక శ్రాద్ధే మాతృపితామహిప్రపితామహీనాం దేహాలంకరణార్థం యథా భాగశః అమీ వో గంధాః)."- ఇతి గంధాన్ దత్వా, "సుగంధాః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

[31] పునః పవిత్రం ధృత్వా, "ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః। హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే - ఇమాని వః పుష్పాణి, శ్రీ తులసీదళాని సమర్పయామి"- ఇతి పుష్పాణి, తులసీదళాని చ దత్వా,

---

28 కర్త ప్రాచీనావీతియై పితృస్థాననిమంత్రితుని ముందు కూర్చుండి, ఉదకుంభమునుండి కూర్చతో అతని చేతిలో శుద్ధోదకము నిచ్చి, "---గోత్రస్య---ఇదమాసనమ్"- అని అతడు కూర్చుండుచోట నొక ఖుగ్నము నుంచి, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్" - అని అతని భోజన పాత్ర క్రింద నొక ఖుగ్నము నుంచి, మఱల అతని చేతిలో శుద్ధోదకము నుంచి,

29 "అర్చత ప్రార్చత --ధృష్ణ్వర్చత"- అని అతనిపై తిలలను వేసి అర్చించి, కర్త తన పవి త్రమును తీసి కుడిచెవిసందున పెట్టుకొని,

30 "గంధద్వారాం దురాధర్షాం --- అమీ వో గంధాః"- అని అతని చేతిలో గంధము నొసగి, "సుగంధాః"- అని అతనిచే చెప్పించుకొని,

31 పవిత్రమును మఱల ధరించి "ఆయనే తే పరాయణే ---సమర్పయామి" - అని పుష్పము లను, తులసీదళములను అతని దోసిటిలో నుంచి,

[32] *"ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి - ఉదకేనైవ సాంకల్పితో ధూపః"* - ఇతి పితృ హస్తే ధూపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, *"సుధూపః"* - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

[33] *"ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్ నిరృతిం మమ। పశూగ్ంశ్చ మహ్యమావహ జీవనం చ దిశో దిశ। అవలోకనార్థమయం వో దీపః - జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థిత మయం వో దీపః"* - ఇతి పితృ (మాతృ) హస్తే దీపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, *"సుజ్యోతిః"* - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

[34] *"యువా సువాసాః పరివీత ఆగాత్ । స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః। తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి స్వాధియో మనసా దేవయంతః। ఆచ్ఛాదనార్థం, ఉత్తరీయార్థమిదం వస్త్రయుగ్మమ్"* - ఇతి వస్త్రయుగ్మం, తదభావే దర్భౌ దత్వా, *"కరశుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్ "* - ఇతి వలయపవిత్రం దత్వా, [35] *"శేషోపచారార్థే ఇమే తిలాః। సకలారాధనైః స్వర్చితమ్"* - ఇతి తిలైరర్చయేత్ - *"అస్త్వర్చితమ్"* - ఇతి ప్రతివచనమ్.

విష్ణ్వర్చనమ్

[36] ఉపవీతీ, విష్ణుహస్తే శుద్ధోదకం దత్వా, *" ---గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ---గోత్రాయాః---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో*

---

[32] *"ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వంతం ---ఘ్రాణతృప్త్యర్థమయం వో ధూపః"* - అని ధూపప్రత్యామ్నాయముగ కూర్చతో జలము నొసగి, *"సుధూపః"* - అని అతనిచే చెప్పించుకొని,

[33] *"ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్ --- భగవత్సన్నిధిస్థితమయం వో దీపః"* - అని దీపప్రత్యామ్నాయముగ పితరుల చేతిలో కూర్చోదకము నొసగి, *"సుజ్యోతిః"* - అని చెప్పించుకొని,

[34] *"యువా సువాసాః --- వస్త్రయుగ్మమ్"* - అని క్రొత్తధోవతి, ఉత్తరీయములను, అవి లేకున్న రెండుదర్భల నొసగి, *"కరశుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్"* - అని వలయపవిత్రము నొసగి,

[35] *"శేషోపచారార్థే ఇమే తిలాః। సకలారాధనైః స్వర్చితమ్"* - అని అతనిపై తిలలను వేసి అర్చించి, *"అస్త్వర్చితమ్"* - అతనిచే చెప్పించుకొనవలెను.

[36] కర్త ఉపవీతియై, విష్ణుస్థాననిమంత్రితుడైన స్వామి ముందు కూర్చుండి, ఉదకుంభము నుండి కూర్చతో అతని చేతిలో శుద్ధోదకము నిచ్చి, *"----గోత్రస్య ---- శర్మణః ----*

భోజనస్థానే ఇదం తే ఆసనమ్ " - ఇత్యాసనం దర్భేణ దత్వా, పునశ్శుద్ధోదకం దత్వా, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్" - ఇతి భోజనపాత్రస్థానే దర్భౌ దత్వా,

"అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత। అర్చన్తు పుత్రకా ఉత పురన్న ధృష్ణవర్చత। ఇదం వో అర్చనమ్" - ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య,

[37] పవిత్రం కర్ణే నిధాయ, "గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్" -----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో అమీ వో గంధాః" - ఇతి గంధాన్ దత్వా, "సుగంధాః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా,

[38] "ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః। హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే - ఇమాని వః పుష్పాణి, శ్రీతులసీదళాని సమర్పయామి"- ఇతి పుష్పాణి, తులసీదళాని చ దత్వా,

[39] "ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ ధూర్వతి తం ధూర్వయం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి- ఉదకేనైవ సాంకల్పితో ధూపః" - ఇతి విష్ణుహస్తే ధూపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుధూపః"- ఇతి ప్రత్యుక్తే,

---

ఇదమాసనమ్" - అని చెప్పి అతనికి ఆసనార్థం రెండు దర్భలను వేసి, మరల శుద్ధోదకము నొసగి, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్"- అని అతని భోజనపాత్ర (ఆకు) క్రింద రెండు దర్భల నుంచి, "అర్చతప్రార్చత" అను మంత్రముతో అతనిపై అక్షతలు వేసి అర్చించి,

37 పవిత్రమును చెవి సందున పెట్టుకొని, "గంధద్వారాం దురాధర్షాం ------ అమీ వో గంధాః"- అని అతని చేతిలో గంధము నొసగి, "సుగంధాః" - అని అతనిచే చెప్పించుకొని, చెవిసందు పవిత్రమును తీసి మరల ధరించి,

38 "ఆయనే తే పరాయణే ---సమర్పయామి" - అని పుష్పములను, తులసీదళములను అతని దోసిటిలో నుంచి,

39 "ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వం తం --ప్రాణతృప్త్యర్థమయం వో ధూపః"- అని ధూపప్రత్యామ్నాయముగ కూర్చతో జలము నొసగి, "సుధూపః"- అని అతనిచే చెప్పించుకొని,

[40]"ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోఽపఘ్నన్ నిర్‌ృతిం మమ। పశూగ్ంశ్చ మహ్యమావహ జీవనం చ దిశో దిశ। అవలోకనార్థమయం వో దీపః - జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థిత మయం వో దీపః"- ఇతి విష్ణుహస్తే దీపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుజ్యోతిః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"యువా సువాసాః పరివీత ఆగాత్ । స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః। తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి స్వాధియో మనసా దేవయంతః। ఆచ్ఛాదనార్థం, ఉత్తరీ యార్థమిదం వస్త్రయుగ్మమ్"- ఇతి వస్త్రయుగ్మం, తదభావే దర్భౌ దత్వా, "కరశుద్ధ్యర్థ మిదం వలయపవిత్రమ్ "- ఇతి వలయపవిత్రం దత్వా, "శేషోపచారార్థే ఇమే తిలాః। సకలా రాధనైః స్వర్చితమ్"- [41]ఇత్యక్షతైరర్చయేత్ - "అస్త్వర్చితమ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్.

[42]అథ గోమయాజ్యాభ్యాం చతురశ్రముపలిప్య, దర్భాన్నిధాయ, తదుపరి వామాగ్రాణి కదళీపత్రాణి (భోజనపాత్రాణి) నిధాయ, తేష్వాజ్యం (పాత్రాభిఘారం) నిస్రావ్య, తతః క్రమేణ "అన్నం చ పాయసం భక్ష్యం వ్యంజనం ఘృత సూపకాదీన్" పరివిష్య,

---

[40] "ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోఽపఘ్నన్ ----జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థితమిదం వో దీపః" - అని దీపప్రత్యామ్నాయముగ కూర్చోదకము నొసగి, "సుజ్యోతిః"- అని చెప్పించుకొని,

[41] "యువా సువాసాః----వస్త్రయుగ్మమ్"- అని క్రొత్తధోవతి, ఉత్తరీయములను, అవి లేకున్న రెండుదర్భల నొసగి, "కరశుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్" - అని దర్భలతో కట్టిన వలయ పవిత్రము నొసగి, "శేషోపచారార్థే ఇమే తిలాః। సకలారాధనైః స్వర్చితమ్" - అని అతనిపై శ్వేతాక్షతలను వేసి అర్చించి, "అస్త్వర్చితమ్"- అని అతనిచే చెప్పించుకొనవలెను.

[42] స్వాములను పైరీతిగా అర్చించి, వారి ముందు చేసిన స్థలశుద్ధులపై దర్భలనుంచి, వానిపై అరటియాకులను (లేకున్న మోదుగాకులను) భోక్తల ఎడమవైపునకు కొనలుండునట్లు వేసి, వానిలో నేతి నభిఘరించి, అన్నము, పాయసము, వ్యంజనములు, నేయి, పప్పు, ఇంకను మిగిలిన భగవన్నివేదితము లైన వంటకములన్నిటిని ఈ క్రమముగా ముందుగా విశ్వేదేవుల ఆకులోను, తరువాత పిత్రాదుల ఆకులోను, ఆ తర్వాత విష్ణుస్థానభోక్త ఆకులోను ఒక వంట కము తర్వాత వేఱొకటి వరు సగా వడ్డించవలెను. సూచన: పప్పు, పాయసము, నేయి - వీనిని భోక్తల ఆకులో కుడికిని, తైల పక్వములు ఎడమకును, మిగిలినవి స్థాననియమము లేకుండ గను వడ్డించి చివరకి అన్నముపైమఱల నేతి నభిఘరించవలెను.

"సూపం చ పాయసం చాజ్యం దద్యాత్ భోక్తుశ్చ దక్షిణే। తైలపక్వం తథా వామే శేషేష్వనియమం స్మృతః।"- ఇతి.

[43]ఉపవీతీ, "ఓం భూర్భువస్సువః"- ఇత్యన్నం సర్వత్ర ప్రోక్ష్య, ప్రాచీనావీతీ, "అన్న సంరక్షణార్థం రక్షోఘ్న మంత్రపఠనం కరిష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య , "కురుష్వ " - ఇతి ప్రతి వచనం ప్రాప్య, రక్షోఘ్నమన్త్రం పఠేత్.

రక్షోఘ్న మన్త్రః

"సహ వై దేవానాం చాసురాణాఞ్చ యజ్ఞౌ ప్రతతావాస్తాం వయగ్ం స్వర్గం లోక మేష్యామో వయమేష్యామ ఇతి తేఽసురాన్ సన్నహ్యా సహైవాచరన్ బ్రహ్మచర్యేణ తపసైవ దేవాస్తేఽసురా అముహ్యగ్ంస్తే న ప్రాజానగ్ంస్తే పరాఽభవన్తే న స్వర్గం లోక మాయన్ప్రసృతేన వై యజ్ఞేన దేవాస్స్వర్గం లోకమాయన్నప్రసృతేనా సురాన్పరాఽ భావయన్ప్రసృతో హ వై యజ్ఞోపవీతినో యజ్ఞోఽప్రసృతోఽనుపవీతినో యత్కిఞ్చ బ్రాహ్మణో యజ్ఞోపవీత్యధీతే యజత ఏవ తత్తస్మాద్యజ్ఞోపవీత్యే వాధీయీత యాజ యేద్యజేత వా యజ్ఞస్య ప్రసృత్యా అజినం వాసో వా దక్షిణత ఉపవీయ దక్షిణం బాహుముద్ధర తేఽవ ధత్తే సవ్యమితి యజ్ఞోపవీతమేతదేవ విపరీతం ప్రాచీనావీతగ్ం సంవీతమ్మానుషమ్।

రక్షాగ్ంసి హవా పురోఽనువాకే తపోగ్రమతిష్ఠన్త తాన్ప్రజాపతిర్వరేణోపామన్త్ర యత తాని వరమవృణీతాదిత్యో నో యోద్ధా ఇతి తాన్ప్రజాపతిరబ్రవీద్యోధయధ్వ మితి తస్మాదుత్తిష్ఠన్తగ్ం హవా తాని రక్షాగ్ంస్యాదిత్యం యోధయన్తి యావదస్త మన్వగాత్తాని హ వా ఏతాని రక్షాగ్ంసి గాయత్ర్యాఽభిమన్త్రితేనామ్భసా శామ్యన్తి తదు హ వా ఏతే బ్రహ్మవాదినః పూర్వాభిముఖాస్సన్ధ్యాయాం గాయత్రియాఽభిమన్త్రితా

[43] తదుపరి ఉపవీతియై "ఓం భూర్భువస్సువః" - అని స్వాములందఱి ఆకులలోని అన్నాదిక మును ప్రోక్షించి, ప్రాచీనావీతియై "అన్న సంరక్షణార్థం రక్షోఘ్న మంత్రపఠనం కరిష్యే " - అని చెప్పి, "కురుష్వ " - అని స్వాములచే ననుజ్ఞాతుడై, "సహవై దేవానాం చాసురాణాం చ" అను రక్షోఘ్నమంత్రమును పఠింపవలెను.

ఆపే ఊర్ధ్వం విక్షిపన్తి తా ఏతా ఆపో వజ్రీభూత్వా తాని రక్షాగ్ంసి మన్దేహారుణేద్వీపే ప్రక్షిపన్తి యత్ప్రదక్షిణ ప్రక్రమన్తి తేన పాప్మాన మవధూన్వంత్యుద్యంత మస్తంయంత మాదిత్యమభిధ్యాయన్కుర్వన్ బ్రాహ్మణోవిద్వాన్త్సకలం భద్రమశ్నుతేఽసావాదిత్యో బ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవ సన్బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవం వేద॥

[44]తతః భోక్తారః అబ్రహ్మన్నిత్యాది అనువాకచతుష్టయం బ్రూయుః -

"అబ్రహ్మన్ బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతాం అస్మిన్ రాష్ట్రే రాజన్య ఇషవ్య శ్శూరో మహారథో జాయతాం దోగ్ధ్రీ ధేనుర్వోఢాఽనడ్వానాశుస్సప్తిః పురంధిర్యోషా జిష్ణూ రథేష్ఠా స్సభేయో యువాస్య యజమానస్య వీరో జాయతాం నికామే నికామే నః పర్జన్యో వర్షతు ఫలిన్యో న ఓషధయః పచ్యన్తాం యోగక్షేమో నః కల్పతామ్।

కిగ్ంస్విదాసీత్పూర్వచిత్తిః। కిగ్ంస్విదాసీద్బృహద్వయః। కిగ్ంస్విదాసీత్పిశఙ్గిలా। కిగ్ం స్విదాసీత్పిలిప్పిలా। ద్యౌరాసీత్పూర్వచిత్తిరశ్వ ఆసీద్బృహద్వయః। రాత్రిరాసీత్పిశఙ్గిలా। విరాసీత్పిలిప్పిలా। కస్విదేకాకీ చరతి। క ఉస్విజ్జాయతే పునః। కిగ్ంస్విద్ధిమస్య భేషజమ్। కిగ్ం స్విదావపనం మహత్। సూర్య ఏకాకీ చరతి। చన్ద్రమా జాయతే పునః। అగ్నిర్హిమస్య భేషజమ్। భూమిరావపనమ్మహత్। పృచ్ఛామి త్వా పరమన్తమ్పృథివ్యాః। పృచ్ఛామి త్వా భువనస్య నాభిమ్। పృచ్ఛామి త్వా వృష్ణో అశ్వస్య రేతః। పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమ। వేదిమాహుః పరమన్తమ్పృథివ్యా యజ్ఞమాహుర్భువనస్య నాభిమ్। సోమమాహు ర్వృష్ణో అశ్వస్య రేతో బ్రహ్మైవ వాచః పరమం వ్యోమ।

నమస్సహమానాయ నివ్యాధిన అవ్యాధినీనాం పతయే నమో నమః కకుభాయ నిషంగిణే స్తేనానాం పతయే నమో నమో నిషంగిణ ఇషుధిమతే తస్కరాణాం పతయే నమో నమో వంచతే పరివంచతే స్తాయూనాం పతయే నమో నమో నిచేరవే పరిచరా

---

[44] కర్త రక్షోఘ్నమంత్రమును పఠించిన పిదప స్వాములు "అబ్రహ్మన్", 'కిగ్ం స్విదాసీత్", "నమస్సహమానాయ", "నమో దున్దుభ్యాయ"- అను నాల్గు అనువాకములను చదువవలెను.

యారణ్యానాం పతయే నమో నమస్సృకావిభ్యో జిఘాగ్ంసద్భ్యో ముష్ణతాం పతయే నమో నమోఽసిమద్భ్యో నక్తం చరద్భ్యః ప్రకృన్తానాం పతయే నమో నమ ఉష్ణీషిణే గిరిచరాయ కులుఞ్చానాం పతయే నమో నమః।

నమ ఇషుమద్భ్యో ధన్వావిభ్యశ్చ వో నమో నమ ఆతన్వానేభ్యః ప్రతి దధానేభ్యశ్చ వో నమో నమ ఆయచ్ఛద్భ్యో విసృజద్భ్యశ్చ వో నమో నమోఽస్యద్భ్యో విధ్యద్భ్యశ్చ వో నమో నమ ఆసీనేభ్యశ్శయానేభ్యశ్చ వో నమో నమ స్స్వపద్భ్యో జాగ్రద్భ్యశ్చ వో నమో నమస్తిష్ఠద్భ్యో ధావద్భ్యశ్చ వో నమో నమ స్సభాభ్య స్సభాపతిభ్యశ్చ వో నమో నమో అశ్వేభ్యోఽశ్వపతిభ్యశ్చ వో నమః।

నమో దున్దుభ్యాయ చాహనన్యాయ చ నమో ధృష్ణవే చ ప్రమృశాయ చ నమో దూతాయ చ ప్రహితాయ చ నమో నిషఙ్గిణే చేషుధిమతే చ నమస్తీక్ష్ణేషవే చాయుధినే చ నమస్స్వాయుధాయ చ సుధన్వనే చ నమస్స్రుత్యాయ చ పథ్యాయ చ నమః కాట్యాయ చ నీప్యాయ చ నమస్సూద్యాయ చ సరస్యాయ చ నమో నాద్యాయ చ వైశన్తాయ చ నమః కూప్యాయ చావట్యాయ చ నమో వర్ష్యాయ చావర్ష్యాయ చ నమో మేఘ్యాయ చ విద్యుత్యాయ చ నమ ఈధ్రియాయ చాతప్యాయ చ నమో వాత్యాయ చ రేష్మియాయ చ నమో వాస్తవ్యాయ చ వాస్తుపాయ చ।

అన్నాభిమర్శనమ్

తదనన్తరం అన్నపరిషేచనాదికం కుర్యాత్ - తత్ప్రకారః:

విశ్వేదేవానాం పురతః:[45] కర్తా ఉపవీతీ, దక్షిణం జాన్వాచ్య, "ఓం భూర్భువస్సువః తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి।ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।" - ఇత్యన్నం ప్రోక్ష్య, "దేవసవితః ప్రసువ" - ఇతి ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, హస్తే శుద్ధోదకం ప్రదాయ,

---

[45] తరువాత క్రమముగా విశ్వేదేవులతో మొదలిడి విష్ణువుపర్యంతము భోజనపాత్రలలో నిడిన అన్నాదికమును పరిషేచనము చేయవలెను. దీనికై ముందుగా కర్త ఉపవీతియై, విశ్వేదేవుల ముందు కుడిమోకాలిని వెన్కకు మడిచి, ఎడమపాదమును భూమిపై మోపి కూర్చుండి, "ఓం

[46] "పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే। ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్।" - ఇతి సవ్యేన పాత్రమాలభ్య, దక్షిణేన బ్రాహ్మణహస్తం గృహీత్వా అన్నం సర్వం స్పర్శయిత్వా, "ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ంసురే। స్వాహా విష్ణో హవ్యం రక్షస్వ।"- ఇత్యన్నే ఆజ్యసహితద్విజాఙ్గుష్ఠ నఖప్రదేశం ప్రవేశ్య, ద్విజవామాఙ్గుష్ఠతర్జనీమధ్యమాభిః పాత్రం స్పర్శయిత్వా,

[47] "-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవా దేవతాః ఏతద్వో హవ్యం సవ్యంజనం సపరికరం చ బ్రాహ్మణస్త్వాహవనీయార్థే తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా, హవ్యం చ బ్రహ్మ, అహం చ బ్రహ్మ, భోక్తా చ బ్రహ్మ, స్వర్ణమయం పాత్రం, అక్షయవటచ్ఛాయేయం పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదమిదమిదం హవ్యమమృతస్వరూపం ఆతృప్తేర్దత్తం దాస్యమానం చ స్వాహా। హవ్యం నమః। నమమ।" - ఇత్యుక్త్వా భోక్తృహస్తం విసృజ్య,

---

భూర్భువస్సువః। -- ధియో యోనః ప్రచోదయాత్।" - అని గాయత్రితో అన్నమును కూర్చ జలముతో ప్రోక్షించి, "దేవసవితః ప్రసువ" - అని అన్నమును కూర్చజల ముతో ప్రదక్షిణముగా పరిషేచనము చేసి, విశ్వేదేవులచేతిలో కూర్చతో శుద్ధోదకము నొసగి,

[46] "పృథివీ తే పాత్రం --- అముత్రాముష్మిన్ లోకే।"- అని చెప్పుచు కర్తతన ఎడమచేతి తర్జనీ మధ్యమాంగుష్ఠములతో విశ్వేదేవుల భోజనపాత్రాగ్రమును (ఆకును) పట్టుకొని, విశ్వేదేవుల బోర్లించిన కుడిచేతి నాలుగు వ్రేళ్లను తన కుడిచేత పట్టుకొని, వారి అంగుష్ఠమును నేతిలో నద్ది, వారి చేతిని వడ్డించిన పదార్థముల చుట్టునూ ప్రదక్షిణముగా త్రిప్పి, "ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే ---- సమూఢమస్య పాగ్ంసురే।"- అని చెప్పుచు వారి ఆజ్యసహితాఙ్గుష్ఠమును అన్నములో ప్రవేశ పెట్టి, వారి ఎడమచేతి అంగుష్ఠతర్జనులతో భోజనపాత్రాగ్రమును పట్టించి,

[47] వారి చేతిని తనచేతిలో నట్లే పట్టుకొని "---గోత్రస్య --- స్వాహా। హవ్యం నమః। నమమ।"- వఱకు చెప్పి, వారి చేతిని విడిచి పెట్టి, "గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాం------విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం నమమ "- వఱకు చెప్పి దేవతీర్థముతో తులసీదళముతో గూడిన శ్వేతాక్షతోదకమును దర్భలతో సహ వారి భుక్తిపాత్రమూలమున విడువవలెను.

"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం శ్రీరంగక్షేత్రే ప్రణవాకారవిమాన చ్ఛాయాయాం శ్రీరంగనాయకీసమేత శ్రీరంగనాథస్వామిసన్నిధౌ శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమ్। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం నమమ।" - ఇతి తులసీదళమిశ్రితయవోదకం దర్భైస్సహ పాత్ర మూలే దేవతీర్థేన దద్యాత్.

పిత్రాదీనాం పురతః- [48] తతః కర్తా ప్రాచీనావీతీ, సవ్యం జాన్వాచ్య, త్రిభిః దర్భైః దక్షిణ హస్తేన అన్నాదికం స్పృష్ట్వా, ఇతరహస్తేన పాత్రం స్పృశన్ -

"ఏష తే పితు (మాతు) స్తత మధుమాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్యావానగ్నిశ్చ పృథివీ చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం త ఏతాం మాత్రాం దదామి యథాఽగ్ని రక్షితోఽనుప దస్త ఏవం మహ్యం పిత్రేఽక్షితోఽనుపదస్త (మాత్రేఽక్షితోఽనుపదస్త) స్వధా భవతాం త్వగ్గ్ం స్వధాం తైస్సహోపజీవర్చస్తే మహిమా। ఏష తే పితామహ (పితామహి) మధు మాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్ యావాన్ వాయుశ్చాన్తరిక్షం చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం త ఏతాం మాత్రాం దదామి యథా వాయు రక్షితోఽనుపదస్త ఏవం మహ్యం పితామహా య్యాక్షితోఽనుపదస్త (పితామహ్యాక్షితోఽనుపదస్త) స్వధా భవతాం త్వగ్గ్ం స్వధాం తైస్సహోపజీవ సామాని తే మహిమా। ఏష తే ప్రపితామహ (ప్రపితామహి) మధు మాగ్ం ఊర్మిస్సరస్వాన్ యావానాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం త ఏతాం మాత్రాం దదామి యథాఽదిత్యోఽక్షితోఽనుప దస్త ఏవం మహ్యం ప్రపితా మహాయ్యాక్షితోఽనుపదస్త (ప్రపితామహ్యాక్షితోఽనుపదస్త) స్వధా భవ తాం త్వగ్గ్ం స్వధాం తైస్సహోపజీవ యజూగ్ంషి తే మహిమా।" - ఇతి సర్వమన్నాదికమభిమృశ్య, శాకపాకాదీన్ ప్రోక్ష్య, తిలాన్ ప్రకీర్య,

---

[48] కర్తప్రాచీనావీతియై, పితృస్థాననిమంత్రితవిప్రుని ముందు ఎడమమోకాలును వెన్కకు మడచి కుడిపాదమును భూమిపై మోపి కూర్చుండి , ఎడమచేత పితరుల భోజనపాత్రాగ్ర మును పట్టు కొని, కుడిచేత 3 దర్భలను గ్రహించి వానితో భుక్తిపాత్రలోని అన్నమును, శాకపాకములను తాకుచు "ఏష తే మధుమాగ్ " అను మంత్రమును జపించి తిలలను వేయవలెను. (సూచన: సంకల్ప శ్రాద్ధములో ఈ మంత్రజపమును అందఱును పాటించుట లేదు).

[49] *"ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।"* - ఇత్యన్నం ప్రోక్ష్య, *"దేవసవితః అప్రసువ"*- ఇత్యన్నమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, హస్తే శుద్ధోదకం ప్రదాయ,

[50] *"పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే।"* - ఇతి సవ్యేన పాత్రమాలభ్య, దక్షిణేన బ్రాహ్మణహస్తం గృహీత్వా అన్నం సర్వం స్పర్శయిత్వా, *"ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ం సురే। స్వధా విష్ణో కవ్యం రక్షస్వ।"*- ఇత్యాజ్యసహితద్విజాఙ్గుష్ఠనఖప్రదేశమన్నే ప్రవేశ్య, ద్విజవామాఙ్గుష్ఠ తర్జనీ మధ్యమాభిః పాత్రం స్పర్శయిత్వా,

[51] *"-----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్య స్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః దేవతాః (అథవా,----గోత్రాయాః---నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితా మహిప్రపితామహ్యాః దేవతాః), ఏతద్వో కవ్యం సవ్యంజనం సపరికరం చ బ్రాహ్మణ స్త్వావహనీయార్థే తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా, కవ్యం చ బ్రహ్మ, అహం*

---

[49] *"ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితు ర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోద యాత్।"* - అని అన్నమును ప్రోక్షించి, *"దేవ సవితః అప్రసువ"*- అని అన్నమును అప్రదక్షిణ ముగా పరిషేచనము చేసి, పిత్రాదుల హస్తమందు కూర్చతో శుద్ధోదకము నొసగి,

[50] తర్వాత కర్త తన ఎడమచేత ద్విజుని భోజనపాత్రాగ్రమును (ఆకుకొనను) పట్టుకొని, అతని బోర్లించిన కుడిచేతి నాలుగు వ్రేళ్లను తన కుడిచేత పట్టుకొని, అతని అంగుష్ఠమును నేతిలో నద్ది, *"పృథివీ తే పాత్రం---అముత్రాముష్మిన్ లోకే"*- అనుచు అతని చేతిని అన్నాదులపై త్రిప్పి, *"ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే --- సమూఢమస్య పాగ్ంసురే।"*- అని చెప్పుచు అతని ఆజ్యసహితాఙ్గు ష్ఠము నన్నములో ప్రవేశపెట్టి,

[51] ఆ చేతి నట్లే పట్టుకొని, *"---గోత్రస్య ---శర్మణః----స్వధా కవ్యం నమః। నమమ।"*- వఱకు చెప్పి ఆ చేతిని విడిచిపెట్టి, *"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం --- శ్రీ శ్రీనివాసస్వామి సన్నిధౌ విష్ణుపాదే దత్తమ్। పితుః --- ఇదం నమమ"* - అని చెప్పి దర్భలు, తులసీదళములతో గూడిన తిలోదకమును భోజనపాత్రమూలమున పితృతీర్థముతో విడువవలెను.

చ బ్రహ్మ, భోక్తా చ బ్రహ్మ, రజతమయం పాత్రం, అక్షయవటచ్ఛాయేయం వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహేభ్యః (అథవా, అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహీభ్యః) ఇదమిదమిదం కవ్యమమృతస్వరూపం ఆతృప్తేర్దత్తం దాస్యమానం చ స్వధా। కవ్యం నమః। నమమ।" - ఇత్యుక్త్వా భోక్తృహస్తం విసృజ్య, "గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం ఆదివరాహక్షేత్రే ఆనందనిలయవిమానచ్ఛాయాయాం శ్రీఅల(ర్)మేల్మఙ్గాసమేత శ్రీనివాసస్వామిసన్నిధౌ శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమ్ - పితృపితామహప్రపితామహేభ్యః (అథవా, మాతృపితామహీప్రపితామహీభ్యః) ఇదం నమమ" - ఇతి సపవిత్రతులసీదళోదకం పాత్రమూలే పితృతీర్థేన దద్యాత్.

విష్ణోః పురతః - [52]తతః కర్తా ఉపవీతీ, దక్షిణం జాన్వాచ్య, "ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।" - ఇత్యన్నం ప్రోక్ష్య, "దేవసవితః ప్రసువ" - ఇత్యన్నం ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, హస్తే శుద్ధోదకం ప్రదాయ,

[53]"పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే।" - ఇతి సవ్యేన పాత్రమాలభ్య, దక్షిణేన బ్రాహ్మణహస్తం గృహీత్వా అన్నం సర్వం స్పర్శయిత్వా, "ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ం సురే। స్వాహా విష్ణో అన్నం రక్షస్వ।" - ఇత్యన్నే ఆజ్యసహితనఖద్విజాఙ్గుష్ఠప్రదేశం ప్రవేశ్య,

---

[52] తర్వాత కర్త ఉపవీతియై, కుడిమోకాలును వెనుకకు మడచి, ఎడమపాదమును భూమిపై మోపి విష్ణుస్థానమందలి విప్రుని ముందు కూర్చుండి, "ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుః వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।- అని కూర్చజలముతో అన్నమును ప్రోక్షించి, " దేవసవితః ప్రసువ" - అని అన్నమును ప్రదక్షిణముగా కూర్చోదకముతో పరిషేచనము చేసి, విష్ణు హస్తమునందు కూర్చతో శుద్ధోదకము నొసగి,

[53] " పృథివీ తే పాత్రం---అముత్రాముష్మిన్ లోకే।" - అని చెప్పుచు ద్విజుని బొర్లించిన కుడిచేతి నాల్గువ్రేళ్లను తన కుడిచేత గ్రహించి అన్నాదికమును స్పృశింపజేసి,

[54]ద్విజవామాఙ్గుష్ఠతర్జనీమధ్యమాభిః పాత్రం స్పర్శయిత్వా, "---గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో దేవతే ఏతత్తే అన్నం సవ్యంజనం సపరికరం చ బ్రాహ్మణ స్వాహవనీయార్థే తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా, అన్నం చ బ్రహ్మ, అహం చ బ్రహ్మ, భోక్తా చ బ్రహ్మ, స్వర్ణమయం పాత్రం, అక్షయవటచ్ఛాయేయం శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే శంఖచక్రగదాధరాయ ఇదమిదమిదమన్నమమృత స్వరూపం ఆతృప్తేర్దత్తం దాస్యమానం చ స్వాహా/ అన్నం నమః/ నమమ/"- ఇత్యుక్త్వా భోక్తృహస్తం విసృజ్య, "గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం సత్యవ్రతక్షేత్రే పుణ్య కోటివిమానచ్ఛాయాయాం పెరుందేవీనాయికాసమేత శ్రీ దేవాధిరాజస్వామిసన్నిధౌ శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమ్/ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే ఇదం నమమ"/ - ఇతి తులసీదళమిశ్రిత యవోదకం దర్భైస్సహ భుక్తిపాత్రమూలే దేవతీర్థేన దద్యాత్.

భుగ్నే సమిష్టిదానాని

[55]ప్రాచీనావీతీ, దేవపితృమధ్యే దక్షిణాగ్రభుగ్నం నిక్షిప్య, తులసీతిలాక్షతాన్ గృహీత్వా,

---

54 "ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే---స్వాహా విష్ణో అన్నం రక్షస్వ/" - అని ద్విజుని ఆజ్యసహితాంగుష్ఠాగ్రమును అన్నమధ్యమున ప్రవేశపెట్టి, ద్విజుని ఎడమచేతి తర్జనీమధ్యమాంగుష్ఠములతో భోజనపాత్రను (ఆకును) పట్టించి, ద్విజుని హస్తము నట్లే పట్టుకొని, "---గోత్రస్య ---అన్నం నమః/నమమ/"- వఱకు చెప్పి ఆ హస్తమును విడిచిపెట్టి, "గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం---విష్ణవే ఇదం నమమ"- అని చెప్పి తులసీదళయుతశ్వేతాక్షతోదకమును దర్భలతో సహ దేవతీర్థముతో భుక్తిపాత్రమూలమున విడువవలెను.

55 తరువాత కర్త ప్రాచీనావీతియై, విశ్వేదేవులకు, పితరులకు మధ్యస్థలమున నొక స్థలశుద్ధిని చేసి, అందొక దక్షిణాగ్రభుగ్నము నుంచి, దక్షిణాభిముఖుడును, అంజలిబద్ధుడునై, "బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మ హవిః---న్యూనాతిరిక్తాభ్యాంఅచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు" - వరకు చెప్పి, ఆ భుగ్నముముడిపై తిలాక్షతదర్భలను పితృతీర్థముతో విడువగా, స్వాములు "సర్వం న్యూనాతిరిక్తాభ్యాం అచ్ఛిద్రమస్తు"- అని చెప్పవలెను. తర్వాత కర్త "యానుద్దిశ్య -- -ఇదం శ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధఫలదమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు"- అని చెప్పుచు భుగ్నముపై తిలాక్షతలను, దర్భలను పితృతీర్థముతో విడువగా, స్వాములు "గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు"- అని చెప్పవలెను.

"బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మ హవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతం।
బ్రహ్మైవ తేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా॥
యజ్ఞేశ్వరో హవ్యసమస్తకవ్య భోక్తాఽవ్యయాత్మా హరిరీశ్వరోఽత్ర।
తత్సన్నిధానాదపయాన్తు సద్యో రక్షాంస్యశేషాణ్యసురాశ్చ సర్వే॥
త్వాం యోగినశ్చిన్తయన్తి త్వాం యజన్తి చ యజ్వనః।
హవ్యకవ్యభుగేకస్త్వం పిత్రాది మాత్రాది స్వరూపధృత్॥
కర్తా క్రియాణాం స స ఇజ్యతే క్రతుస్స ఏవ తత్కర్మఫలం చ యచ్చ।
స్రుగాది యత్సాధనమప్యశేషం హరేర్న కించిద్వ్యతిరిక్తమస్తి॥
గయాయాం ధర్మపృష్ఠే చ సదసి బ్రహ్మణస్పతేః।
గయాశీర్షే వటేచైవ పితౄణాం దత్తమక్షయమ్॥

దేశకాలపాత్రమన్త్రతన్త్రకర్తృభోక్తృహవిస్సలద్రవ్యాదిభ్య స్సర్వం న్యూనాతిరిక్తాభ్యాం అచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు।"- ఇతి ప్రార్థ్య, భుగ్నోపరి సతిలయవదర్భాన్ పితృతీర్థేన విసృజేత్. "సర్వంన్యూనాతిరిక్తాభ్యాం అచ్ఛిద్రమస్తు" - ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: "యా నుద్దిశ్య (యాః ఉద్దిశ్య) మయా కృతం శ్రాద్ధం తేషాం (తాసాం) అక్షయతృప్తి ర్భూత్వా ఇదం శ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధఫలదమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు"-ఇతి ప్రార్థ్య, భుగ్నో పరి పూర్వవత్ తిలయవదర్భాన్ విసృజేత్. "గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు"- ఇతి ప్రతివచనమ్. [56]కర్తా తదనంతరం భోక్తృహస్తేషు పెరుమాళ్ తీర్థం దత్వా, భగవదర్పితతులసీయవదర్భాన్ భగవత్తీర్థేన సహ గృహీత్వా,.

---

[56] ఆ తర్వాత కర్త ఉపవీతియై స్వాములకు పెరుమాళ్ తీర్థము నొసగి, శ్వేతాక్షతలను, దర్భలను, పెరుమాండ్లకు సమర్పించిన తులసిని, పెరుమాండ్లతీర్థముతో సహ చేతిలోనికి తీసి కొని, "యజ్ఞేశ్వరో-----విశ్వభుగవ్యయః॥" - అని చెప్పి, "అనేన శ్రీవైష్ణవ తదీయారాధనేన భగవాన్ సర్వాత్మకః" అని పలికి, సాంజలియై, "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవరూపీ" - అని చెప్పి విశ్వేదేవులనుద్దేశించి పలికి, ప్రాచీనావీతియై, "వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్ పితృ పితామహప్రపితామహరూపీ" - అని చెప్పి పితరుల నుద్దేశించి పలికి, ఉపవీతియై, "శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణురూపీ"- అని చెప్పి విష్ణువు నుద్దేశించి పలికి, "ప్రత్యక్ష శ్రీమహావిష్ణురూపీ" - అనుచు తిరువారాధనగృహమునందలి పెరుమాళ్లవైపు తిరిగి నమస్కరించి, ప్రాచీనావీతియై,

"ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః।
త్రీన్ లోకాన్ వ్యాప్య భూతాత్మా భుఙ్క్తే విశ్వభుగవ్యయః॥"

-"అనేన శ్రీవైష్ణవ తదీయారాధనేన భగవాన్ సర్వాత్మకః", ఉపవీతీ, "పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవరూపీ" - ఇతి విశ్వేదేవాన్నమస్కృత్య, ప్రాచీనావీతీ, "వసురుద్రాదిత్య స్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాదన్తర్యామిరూపీ (అథవా, అస్మన్మాతృ పితామహిప్రపితామహ్యాద్యన్తర్యామిరూపీ) - ఇతి పిత్రూన్నమస్కృత్య, ఉపవీతీ, "శ్రాద్ధ సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణురూపీ" - ఇతి విష్ణుం నమస్కృత్య, "ప్రత్యక్షశ్రీమహావిష్ణురూపీ" - ఇతి భగవన్తం నమస్కృత్య, ప్రాచీనావీతీ, "సర్వాకారో భగవాన్ సదేవ శ్రీ జనార్దనః ప్రీయ తామ్" - ఇతి తులసీదళమిశ్రితయవదరోదకం భుగ్నే పితృతీర్థేనోత్సృజ్య, "గయగయ గయ, గయాశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధమ్। అక్షయవటో అక్షయవటో అక్షయ వటః।" - ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ,

"శ్రీరంగమంగళమణిం కరుణానివాసం। శ్రీవేఙ్కటాద్రిశిఖరాలయకాలమేఘమ్॥
శ్రీహస్తిశైలశిఖరోజ్జ్వలపారిజాతం। శ్రీశన్నమామి శిరసా యదుశైలదీపమ్॥
శ్రీభగవత్సమారాధనమ్।" - ఇతి భుగ్నోత్తరభాగే అక్షతాన్ వికిరేత్.

పరిషేచనమ్ - ప్రాణాహుతయః:

[57]తతః "స్వామినః యథా సౌకర్యం పరిషేచనమ్"- ఇత్యుక్త్వా, "ఓం భూర్భువ స్సువః। సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి" - ఇతి భగవత్సమర్పితేనార్ఘ్యజలేన పరిషేచనం కార

"సర్వాకారో భగవాన్ సదేవ శ్రీజనార్దనః ప్రీయతామ్" - అని చెప్పి తులసీదళము, అక్షతలు, దర్భలతో సహ పెరుమాళ్ తీర్థమును పితృతీర్థముతో భుగ్నముముడిపై విడిచి, "గయగయ గయ-----అక్షయవటః" - పర్యంతము చెప్పి, ఉపవీతియై, "శ్రీరంగమంగళమణిం--- భగవత్సమారాధనమ్"- అని చెప్పి భుగ్నమున కుత్తరమున శ్వేతాక్షతలను వేయవలెను.

57 తరువాత "స్వామినః యథా సౌకర్యం పరిషేచనమ్" - అని స్వాములను పరిషేచనము చేయుమని కోరి, భగవంతున కర్ఘ్యము నొసగిన జలమును పరిషేచనార్థ మొసగి, "సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి"- అని వారందఱిచే అన్నమును పరిషేచనము చేయించి, ఆపోశనార్థము భగవ త్పాదతీర్థము నొసగి, ఉపవీతియై "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః అమృతం భవతు"- అని

యిత్వా, ఆపోశనార్థం భగవత్పాదోదకం దత్వా, ఉపవీతీ - "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః అమృతం భవతు", ప్రాచీనావీతీ - "వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః అమృతం భవతు (అథవా, వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహ్యాః అమృతం భవతు)", ఉపవీతీ - "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో అమృతం భవతు", "సర్వత్రామృతోపస్తరణమసి స్వాహా"- ఇత్యాపోశనం కారయిత్వా, ప్రాణాహుతీన్ కారయేత్-

1. శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। ప్రాణాయ స్వాహా। ప్రాణాయ నారాయణాయేదం నమమ।
2. శ్రద్ధాయామపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। అపానాయ స్వాహా। అపానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
3. శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। వ్యానాయ స్వాహా। వ్యానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
4. శ్రద్ధాయాముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। ఉదానాయ స్వాహా। ఉదానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
5. శ్రద్ధాయాగ్ం సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశా ప్రదాహాయ। సమానాయ స్వాహా। సమానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
6. బ్రహ్మణి మ ఆత్మాఽమృతత్వాయ। శ్రీగోవిన్దాయ నమః।

- ఇతి ప్రాణాహుతీన్ కారయిత్వా, హస్తోదకం దత్వా,

విశ్వేదేవులను కోరి, ప్రాచీనావీతియై "వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః అమృతం భవతు"- అని పిత్రాదులను కోరి, ఉపవీతియై "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో అమృతం భవతు"- అని విష్ణువును కోరి, "సర్వత్రామృతోపస్తరణమసి స్వాహా" - అని స్వాములందఱిచే ఆపోశనము చేయించి, 1-6 మంత్రములతో ప్రాణాహుతులను చేయించి, ప్రాణాహుతులు చేయునప్పుడు పట్టుకొనియుండిన ఎడమచేతిని కడిగికొనుటకు హస్తోదకము నొసగవలెను.

[58] "స్వామినః యథాసుఖం జుషధ్వమ్/ స్వామినః వసిష్ఠవామదేవావివ యూయ మాగతాః, యుష్మదనుగుణం పదార్థాః న మయా సంపాదితాః/ సంపాదితేషు పదార్థేషు భగవన్నివేదితేషు యద్యదభీప్సితం తత్తదానాయ్య రాత్రౌ యథా క్షున్న జాయేత తథా భుక్త్వా వయం సంరక్షణీయాః/" - ఇత్యుపవీతీ, ప్రార్థ్య,
"ఓం భూర్భువస్సువః/ తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి/ ధియో యో నః ప్రచోదయాత్/" - ఇతి త్రిః - "ఓం మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః/ మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః/ మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః/ మధు ద్యౌరస్తు నః పితా/ మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః/ మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః/ ఓం మధుమధుమధు" - [59]ఇతి మధుపరివేషణం కుర్యాత్. పురుషసూక్తాదీని శ్రావయేత్.
[60]భోజనాంతే, ప్రాచీనావీతీ, "అహమస్మి ప్రథమజా ఋతాస్య---- మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి/ ఓం" - ఇత్యంతమన్నసూక్తం పఠేత్,

అన్న సూక్తమ్: "అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య/ పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాభిః/ యో మా దదాతి స ఇ దేవ మావాః/ అహమన్న మన్న మదన్తమద్మి/ పూర్వ మగ్నే రపి దహత్యన్నమ్/ యత్తౌ హాసాతే అహముత్తరేషు/ వ్యాత్తమస్య పశవస్సు జమ్భమ్/ పశ్యన్తి ధీరాః ప్రచరన్తి పాకాః/ జహామ్యన్యం న జహామ్యన్యమ్/ అహ మన్నం వశ మిచ్చరామి/ సమానమర్థం పర్యేమి భుఞ్జత్/ కో మామన్నం మనుష్యో

[58] ఉపవీతియై "స్వామినః యథాసుఖం ---- వయం సంరక్షణీయాః" - అని వారిని ప్రార్థించి,
[59] ఉపవీతిగనే ఉండి "ఓం భూర్భువస్సువః--------ధియో యో నః ప్రచోదయాత్/" - అని గాయత్రీమంత్రమును మూడుసార్లును, "ఓం మధు వాతా ఋతాయతే ----- ఓం మధుమధు మధు" - అని మధుత్రయమునూ చెప్పుచూ భోజనము చేయుచున్న స్వాములకు మధువును, అరటిపండ్లను వడ్డించవలెను. పురుషసూక్తాదులను వినిపించవలెను.
[60] స్వాములభోజనము ముగిసిన పిదప (అనగా వారు పెరుగన్నము తినుచున్నప్పుడు) ప్రాచీనావీతియై, "అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య----మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి" - అని పై నిచ్చిన అన్నసూక్తమును పఠించి,

దయేత। పరాకే అన్నం నిహితం లోక ఏతత్। విశ్వైర్దేవైః పితృభిర్గుప్తమన్నమ్। యదద్యతే లుప్యతే యత్పరోప్యతే। శతతమీసా తనూర్మే బభూవ। మహాన్తౌ చరూ సకృద్దుగ్ధేన పప్రౌ। దివఞ్చ పృశ్ఞిం పృథివీఞ్చ సాకమ్। తత్సమ్పిబన్తో నమినన్తి వేధసః। నైతద్భూయో భవతి నోకనీయః। అన్నం ప్రాణమన్నమపానమాహుః। అన్నం మృత్యుంతము జీవాతుమాహుః। అన్నం బ్రహ్మాణో జరసం వదన్తి। అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానామ్। మోఘమన్నం విన్దతే అప్రచేతాః। సత్యం బ్రవీమివధ ఇత్స తస్య। నార్యమణమ్పుష్యతి నో సఖాయమ్। కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ। అహం మేఘస్తనయన్ వర్షన్నస్మి। మా మదన్త్యహమద్మ్యన్యాన్। అహగ్ం సదమృతో భవామి। మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి। ఓం" - ఇత్యన్నసూక్తం పఠిత్వా,

[61]"స్వామినః భగవన్ని వేదితేషు పదార్థేషు కిమపేక్షితమ్" - ఇతి పృష్ట్వా, "సకలం సమ్పూర్ణమ్" - ఇతి తైః ప్రత్యుక్తే,

"ఓం మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః। మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః పితా। మధు మాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః। ఓం మధు మధుమధు" - ఇత్యుక్త్వా, [62]ఉపవీతీ "విశ్వేదేవా మధుమధు సంపన్నమ్?" - ఇతి పృష్ట్వా, "అస్తు సంపన్నమ్" - ఇతి ప్రత్యుక్తే, "తృప్తాస్థః" - ఇతి పృష్ట్వా, "తృప్తాస్మః" - ఇతి ప్రత్యుక్తే,

---

[61]ఉపవీతియై ఒకతట్టలో అన్నమును, వడలను ఉంచుకొని, స్వాములకు చూపించి, "స్వామినః భగవన్ని వేదితేషు పదార్థేషు కిమపేక్షితమ్?" - (భగవంతునికి నివేదించిన భోజ్యపదార్థములలో స్వాములకింకా ఏమి కావలెను?) అని స్వాముల నడిగి, "సకలం సమ్పూర్ణమ్" (అంతా పరిపూర్తియైనది) - అని వారిచే చెప్పించుకొని, "మధు వాతా ఋతాయతే - మధుమధు మధు" - అని మధుత్రయమును చెప్పి,

[62] ఉపవీతియై "విశ్వేదేవా మధుమధు సంపన్నమ్?" - అని విశ్వేదేవుల నడిగి, "అస్తు సంపన్నమ్" - అని వారనగా, "తృప్తాస్థః" - అని అడిగి, "తృప్తాస్మః" - అని వారిచే చెప్పించుకొని,

[63] ప్రాచీనావీతీ, *"అక్షన్న మీమదంత హ్యవప్రియా అధూషత/ అస్తోషత స్వభానవో విప్రా నవిష్ఠయా మతీ/ యోజాన్విన్ద్ర తే హరీ"* - వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృ పితామహప్రపితామహాః (అథవా, అస్మన్మాతృపితామహిప్రపితామహ్యాః) మధుమధు సంపన్నమ్?" - ఇతి పృష్ట్వా, *"అస్తు సంపన్నమ్"* - ఇతి ప్రత్యుక్తే, *"పితృపితామహ ప్రపితామహాః (అథవా, మాతృపితామహిప్రపితామహ్యాః) తృప్తాస్థః"* - ఇతి పృష్ట్వా, *"తృప్తాస్మః"* - ఇతి ప్రత్యుక్తే ఉపవీతీ, *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో మధుమధు సంపన్నమ్"* - ఇతి పృష్ట్వా, *"అస్తు సంపన్నమ్"* - ఇతి ప్రత్యుక్తే, *"విష్ణో తృప్తోఽసి"* - ఇతి పృష్ట్వా, *"తృప్తోఽస్మి"* - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, ప్రకిరపిణ్డప్రదానం కుర్యాత్.

ప్రకిరక్రమః(వాయసపిణ్డప్రదానమ్)

[64]ప్రాచీనావీతీ, దేవపితృమధ్యే ప్రోక్ష్య, దక్షిణాగ్రం భుగ్నం నిక్షిప్య, సవ్యం జాన్వాచ్య, భుగ్నోపరి తూష్ణీం తిలోదకం పితృతీర్థేన నినీయ, పిణ్డం గృహీత్వా,

---

[63] ప్రాచీనావీతియై, పితృస్థాననిమంత్రితు నుద్దేశించి *"అక్షన్న మీమదన్త-----యోజాన్విన్దతే హరీ"*- అని చెప్పి, *"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప --- మధుమధు సంపన్నమ్?"*- అని అడిగి, *"అస్తు సంపన్నమ్"*- అని చెప్పించుకొని, *"పితృపితామహప్రపితామహాః తృప్తాస్థః?"*- అని అడిగి, *"తృప్తాస్మః"*- అని చెప్పించుకొని, ఉపవీతియై, *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో మధుమధు సంపన్నమ్"*- అని విష్ణువు నడిగి, *"అస్తు సంపన్నమ్"*- అని చెప్పించుకొని, *"విష్ణోతృప్తోఽసి"* - అని అడిగి, *"తృప్తోఽస్మి"*- అని చెప్పించుకొని ప్రకిరపిణ్డప్రదానమును చేయవలెను.

[64] ప్రకిర(వాయస) పిండప్రదానప్రయోగము: కర్తప్రాచీనావీతియై అన్నవ్యంజనాదులతో నొక వాయసపిండమును చేసి, విశ్వేదేవులకు, పితరులకు మధ్య ఇదివరకుంచిన భుగ్నము ప్రక్క దర్భలపై మఱొక దక్షిణాగ్రభుగ్నము నుంచి, ఎడమమోకాలిని వెనుకకు మడచి, కుడిపాద మును భూమిపై మోపి దక్షిణాముఖముగా కూర్చుండి అమంత్రకముగా ఆ భుగ్నముపై తిలోద కమును పితృతీర్థముతో విడిచి, పిండమును చేతిలో గ్రహించి, *"యే అగ్నిదగ్ధా----తృప్తా యాన్తు పరాం గతిమ్/"* అని చెప్పుచూ ఆ పిండమును భుగ్నముపై నుంచి, *"అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః---- ఏతద్వస్తిలోదకమ్"*- అని చెప్పి ఆ పిండము చుట్టును అపసవ్యముగా మూడుసార్లు పితృతీర్థముతో తిలోదకమును విడిచి, ఉపవీతియై ఆచమించి, ప్రాచీనావీతియై

"యే అగ్నిదగ్ధా యేఽనగ్నిదగ్ధాః యేవా జాతాః కులే మమ। భూమౌ దత్తేన పిండేన తృప్తా యాన్తు పరాం గతిమ్।"- ఇతి నిధాయ, "అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః అస్మత్కులప్రసూతమృతేభ్యః అయం పిండ స్స్వధా నమః। అగ్నిదగ్ధాశ్చ అనగ్నిదగ్ధాశ్చ మార్జయన్తామ్। ఏతదస్తిలోదకమ్"-ఇతి పిండోపరి తిలోదకం నినయేత్. ఉపవీతీ, ఆచమ్య, ప్రాచీనావీతీ, "సర్వత్రామృతాపిధానమసి" - ఇతి సర్వత్రాపోశనం కారయిత్వా, పిండం వాయసేభ్యో దద్యాత్. ఉపవీతీ ఆచమేత్.

తామ్బూలప్రదానమ్

[65]తతః నిమన్త్రితేష్వాచాన్తేషు - ప్రాచీనావీతీ, "----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం వస్త్రామ్బూలమ్ (అథవా, ----గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహిప్రపితామహ్యః భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం వస్త్రామ్బూలమ్")- ఇతి శ్రీవిష్ణుపదార్పితతులసీదళయుతకర్పూరతాంబూలం దక్షిణాం చ పితృభ్యో దద్యాత్.

[66] ఉపవీతీ, "---గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః భోజనాన్తే

"సర్వత్ర అమృతాపిధానమసి"- అని స్వాముల కుత్తరాపోశనము నొసగి, పిండమును వాయసమున కొసగి, ఉపవీతియై ఆచమనము చేయవలెను.

[65] తదుపరి భోజనానంతరం కాలుసేతులు, నోరు కడుగుకొని, ఆచమించి వచ్చిన స్వాములకు మఱొకసారి పెరుమాండ్లతీర్థము నొసగి, ఆపైని ప్రాచీనావీతియై, ముందుగా "గోత్రస్య ---ఇదం వస్త్రామ్బూలమ్"- అని చెప్పుచు పితరులకు పెరుమాండ్లకు సమర్పించిన తులసీదళములు, కర్పూరము, దక్షిణలతో గూడిన తాంబూ లము నీయవలెను. (సూచన: తాంబూలదక్షిణలను ముందుగా పితరులకు, తదుపరి విశ్వేదేవులకు, చివరికి విష్ణువున కీయవలెను.)

[66] తరువాత ఉపవీతియై, "----గోత్రస్య----ఇదం వస్త్రామ్బూలమ్"- అని చెప్పుచు విశ్వేదేవులకు పెరుమాండ్లకు సమర్పించిన తులసీదళములు, కర్పూరము, దక్షిణలతో గూడిన తాంబూలము నీయవలెను.

యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం వస్త్రామ్బూలమ్ "- ఇతి శ్రీవిష్ణుపాదార్పితతులసీదళయుత కర్పూరతాంబూలం దక్షిణాం చ విశ్వేదేవేభ్యో దద్యాత్.

[67]ఉపవీతీ, *"---గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః* (అథవా, *----గోత్రాయాః --- నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం తే తామ్బూలమ్* - ఇతి శ్రీవిష్ణుపాదార్పితతులసీదళయుత కర్పూరతాంబూలం దక్షిణాం చ విష్ణవే దద్యాత్.

[68] తతః ప్రాచీనావీతీ, బ్రాహ్మణేభ్యో అక్షతాన్ దత్వా,

"వాజేవాజేఽవత వాజినో నో ధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః। అస్య మధ్వః పిబత మాదయధ్వం తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః" - ఇత్యుక్త్వా,

ప్రాచీనావీతీ, *"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహేభ్యో నమః (అథవా, వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహీభ్యో నమః)"* - ఇతి పిత్రాదీనాం నమస్కృత్య, ఉపవీతీ, *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నమః"* - ఇతి విశ్వేదేవాన్ నమస్కృత్య, ఉపవీతీ, *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే నమః"*- ఇతి విష్ణుం నమస్కృత్య, [69] ప్రాచీనావీతీ

---

[67] ఇంకను ఉపవీతిగనే ఉండి, "*---గోత్రస్య---ఇదం వస్త్రామ్బూలమ్*"- అని విష్ణువునకు భగవదర్పితతులసీదళములతో, కర్పూరముతో గూడిన తాంబూలదక్షిణల నొసగవలెను.

[68] ప్రాచీనావీతియై స్వాములకు శ్వేతాక్షతల నిచ్చి, *"వాజే వాజేఽవత వాజినో నో-----తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః"* - అని చెప్పి, ప్రాచీనావీతితోనే *"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహేభ్యో నమః"* - అని పితరులకు నమస్కరించి, ఉపవీతియై *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నమః"* - అని విశ్వేదేవులకు నమస్కరించి, ఉప వీతియై *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే నమః"*- అని విష్ణువు నకు నమస్కరించి,

[69] ప్రాచీనావీతియై *"దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ ---నమో నమః॥"* - అని చెప్పి, ఉపవీతియై స్వాములకు నమస్కరించి, ప్రాచీనావీతియై *"స్వామినః అస్మిన్ దివసే --- మహోన్తోఽను గృహ్ణన్తు"* - అని వారిని ప్రార్థించి, *"తథాస్తు, యథోక్తమస్తు, యథా శాస్త్రానుష్ఠితమస్తు, గయా శ్రాద్ధఫలదమస్తు, అక్షయతృప్తికరమస్తు, భగవత్ప్రీణనమస్తు"*- అని వారి అంగీకారమును పొందవలెను.

"దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవ చ।
నమస్స్వధాయై స్వాహాయై నిత్యమేవ నమో నమః॥"

- ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ, ప్రణమ్య, ప్రాచీనావీతీ "స్వామినః అస్మిన్ దివసే ------గోత్రం----- శర్మాణం పితరముద్దిశ్య (అథవా, ----గోత్రాం ----నామ్నీం మాతరముద్దిశ్య) మయా కృతమిదం ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం యథోక్తమస్తు, యథా శాస్త్రానుష్ఠితమస్తు, గయాశ్రాద్ధ ఫలదమస్తు, అక్షయతృప్తికరమస్తు, భగవత్ప్రీణనం చ భూయాదితి భవంతో మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్తు" - ఇతి ప్రార్థయేత్. "తథాస్తు, యథోక్తమస్తు, యథా శాస్త్రాను ష్ఠితమస్తు, గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు, అక్షయతృప్తికరమస్తు, భగవత్ప్రీణనమస్తు" - ఇతి ప్రతివచనమ్. [70]తతః కర్తా "అన్నశేషః కిం క్రియతామ్?" - ఇతి పృష్ట్వా, "ఇష్టైస్సహ భుజ్యతామ్" - ఇతి తైరుక్తే,

"దాతారో నోఽభివర్ధన్తాం వేదాస్సంతతిరేవ నః।
శ్రద్ధా చ నో మా వ్యగమత్ బహుదేయం చ నోఽస్తు॥
అన్నం చ నో బహు భవేత్ అతిథీగ్ శ్చ లభేమహి।
యాచితారశ్చ నస్సంతు మా చ యాచిష్మ కంచన॥
సత్యా ఏతా ఆశిషస్సన్తు - ఇతి కర్తా ప్రార్థయేత్.
"దాతారో వోఽభివర్ధన్తాం వేదాస్సంతతిరేవ వః।
శ్రద్ధా చ వో మా వ్యగమత్ బహుదేయం చ వోఽస్తు॥
అన్నం చ వో బహు భవేత్ అతిథీగ్ంశ్చ లభధ్వమ్।

---

[70] తరువాత "అన్నశేషః కిం క్రియతామ్?" - (అన్నశేషము నేమి చేయవలెను?) అని కర్త అడుగగా, "ఇష్టైస్సహ భుజ్యతామ్" - (ఇష్టమైనవారితో భుజింపుము) అని స్వాములు చెప్ప వలెను. తదుపరి "దాతారో నోఽభివర్ధన్తాం --- మా చ యాచిష్మ కంచన॥" - అని కర్త ప్రార్థింపగా, "దాతారో వోఽభివర్ధన్తాం --- మా చ యాచిధ్వం కంచన॥" - అని స్వాములు చెప్ప వలెను. అప్పుడు కర్త ఉపవీతియై బంధువులతో సహ స్వాములకు ప్రణమించవలెను. అప్పుడు స్వాములు "ప్రీణాత్యగ్ని రాయుష్మాన్" అను అనువాకమును పఠించి, అక్షతలతో కర్తను, బంధువులను ఆశీర్వదింపవలెను.

యాచితారశ్చ వస్సంతు మా చ యాచిధ్వం కంచన॥"

సన్త్వాసిషః- ఇతి బ్రాహ్మణాః వదేయుః. కర్తా ఉపవీతీ, బన్ధుభిస్సహ ప్రణమేత్. తతః "ప్రాణాత్యగ్ని రాయుష్మాన్ ధ్రువనస్పతిభిరాయుష్మాన్ తేనత్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి/ సోమ ఆయుష్మాన్త్స ఓషధీభిరాయుష్మాన్తేన త్వాఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి/ యజ్ఞ ఆయుష్మాన్త్స దక్షిణాభిరాయుష్మాన్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి/ బ్రహ్మాయుష్మత్తద్బ్రాహ్మణైరాయుష్మత్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి/ దేవా ఆయుష్మన్తస్తేఽమృతేనాయుష్మన్త స్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి/ పితర ఆయుష్మన్తస్తే స్వధయాయు ష్మన్తస్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తం కరోమి/ సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్య జిత్యై సర్వమేవ తేనాప్నోతి సర్వం జయతి/" - ఇతి భోక్తారః ఆశీర్వచనం కుర్యుః. [71]తతః ప్రాచీనావీతీ, "ఉత్తిష్ఠత అస్మత్పితుః పితృపితామహప్రపితామహాః", ఉపవీతీ, "అనుగచ్ఛన్తు విశ్వే దేవాః విష్ణునా సహ"- ఇతి బ్రాహ్మణానుత్థాప్య, ప్రాచీనావీతీ,

"వాజేవాజేఽవత వాజినో నో ధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః/ అస్య మధ్వః పిబత మాదయ ధ్వం తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః" - ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ,

"పత్రశాకాదిదానేన క్లేశితా యూయ మీదృశాః/
తత్క్లేశజాతం చిత్తేషు విస్మృత్య క్షన్తుమర్హథ॥

---

[71] తరువాత కర్తప్రాచీనావీతియై, "ఉత్తిష్ఠత అస్మత్ పితుః పితృపితామహప్రపితామహాః"- అని కూర్చను విప్పి అందులోని మూడు దర్భలను పితరుల చేతి కొసగి, ఉపవీతియై కూర్చలోని రెండుదర్భలనువిశ్వేదేవులకు, మిగిలిన దర్భలను విష్ణువున కొసగి, " అనుగచ్ఛన్తు విశ్వేదేవాః విష్ణునా సహ"- అని చెప్పి స్వాములను లేపి, "వాజే వాజేఽవత వాజినో--- తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః"- అని చెప్పి, "పత్రశాకాది దానేన--- దయాళుభిః" - అని ఉపచారములను పలికి కనిష్ఠపూర్వకముగా మూడుసార్లు ప్రదక్షిణము చేసి ప్రణమించి, "అస్మత్కులమభి వర్ధతామ్" - అని వారిని ప్రార్థించి, "యుష్మత్కులమభివర్ధతామ్" అని వారిచే చెప్పించుకొని, వారిని ఆ ద్వారాంతము పంపివేయవలెను.

మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం ద్విజోత్తమాః।
శ్రాద్ధం సంపూర్ణతాం యాతు ప్రసాదాద్భవతాం మమ॥
అద్య మే సఫలం జన్మ భవత్పాదాబ్జవన్దనాత్।
అద్య మే వంశజాస్సర్వే యాతా వోఽనుగ్రహాద్దివమ్॥
ధన్యా వయం భవత్పాదరజః పూతమిదం గృహమ్।
అనుగ్రహశ్చ యుష్మాభిః కృతోఽస్మాసు దయాళుభిః॥"

ఇతి ప్రార్థ్య, ఉపచారానుక్త్వా, కనిష్ఠపూర్వం ప్రదక్షిణీకృత్య, ప్రణమ్య, "*అస్మత్కులమభివర్ధతామ్*"- ఇతి ప్రార్థ్య, "*యుష్మత్కులమభివర్ధతామ్*" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య బ్రాహ్మణానాసీమాంత మనువ్రజేత్. [72] తతో విప్రాః

"*వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలాయ నమః కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలప్రమథనాయ నమస్సర్వభూతదమనాయ నమో మనోన్మనాయ నమః*" - ఇతి సూర్యమవలోక్య జపేయుః. తతః కర్తా ఉపవీతీ, ఆచమ్య,

"కాయేన వాచా మనసేన్ద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్।
కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥"
సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు" - ఇతి సాత్త్వికత్యాగం కుర్యాత్.

---

[72] తరువాత స్వాములు సూర్యుని చూచుచు "*వామదేవాయ నమో --- మనోన్మనాయ నమః*" అని జపించవలెను. తరువాత కర్త ఉపవీతియై, ఆచమించి, "*కాయేన వాచా--- శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు*" - అని సాత్వికత్యాగము చేసి, బంధుమిత్రులతో భుజింపవలెను.

పార్వణశ్రాద్ధప్రయోగః

విచ్ఛిన్నౌపాసనాగ్నిసంధానమ్

[73]అథ కర్తా పాణిపాదౌ ప్రక్షాళ్య, పవిత్రం ధృత్వా, ఆచమ్య, భార్యయా సహ గోమయే నోపలిప్తం రంగవల్ల్యాద్యలంకృతం శుచిప్రదేశం ప్రాప్య, దక్షిణాతాంబూలదీని హరిద్రాక్షతాం చ హస్తే గృహీత్వా,

"హరిః ఓం। నమస్సదసే నమస్సదసస్పతయే నమస్సఖీనాం పురోగాణాం చక్షుషే నమో దివే నమః పృథివ్యై। సప్రథ సభాం మే గోపాయ। యే చ సభ్యాస్సభాసదః। తానిన్ద్రియావతః కురు। సర్వమాయురుపాసతామ్। సర్వేభ్య శ్శ్రీవైష్ణవేభ్యో నమః।"

ప్రణమ్య, *"స్వామినః మయా సమర్పితామిమాం సౌవర్ణీం యత్కించిద్దక్షిణాం యథోక్తదక్షిణామివ స్వీకృత్య ఆవయోర్విచ్ఛిన్నౌపాసనాగ్నిసన్ధానం కర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిరస్త్వితి భవంతో మహాంతోఽనుగృహ్ణంతు"* - ఇతి ప్రార్థ్య, *"తథాస్తు"*, *"యోగ్యతాసిద్ధిరస్తు"*- ఇత్యనుజ్ఞాప్య,

సంకల్పః:[74] దర్భేష్వాసీనః, దర్భాన్ ధారయమాణః, పవిత్రపాణిః, ద్విః ప్రాణానాయమ్య,

"శ్రీమాన్వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ।
వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది॥

---

[73] కర్త కాలుసేతులను కడిగికొని, రెండుదర్భలతో కట్టిన పవిత్రమును ధరించి, ఆచమించి, భార్యతో సహ గోమయముతో నలుకబడి, ముగ్గులచే నలంకృతమైన శుచియైన ప్రదేశమును ప్రవేశించి, ఒక తట్టలో పసుపు అక్షతలను, తాంబూలమును, దక్షిణను పెట్టుకొని నిలుచుండి, *"హరిః ఓం। నమస్సదసే---సర్వేభ్య శ్శ్రీవైష్ణవేభ్యో నమః।"*-పర్యంతము చెప్పి స్వాములకు ప్రణమించి, *"స్వామినః---అనుగ్రహాణ"*- పర్యంతము చెప్పి, *"తథాస్తు।యోగ్యతాసిద్ధిరస్తు"*- అని వారి అనుజ్ఞను పొంది,

[74] కర్త రెండు దర్భల నాసనముగా వేసికొని, రెండుదర్భలను చూపుడువ్రేలు, చిటికెనవ్రేలి మధ్య పట్టుకొని, రెండుదర్భలతో కట్టిన పవిత్రమును ధరించి, రెండు సార్లు ప్రాణాయామమును చేసి, *"శ్రీమాన్వేఙ్కటనాథార్యః ------- తదంగమగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే"*- అని సంకల్పించి,

గురుభ్యస్తద్గురుభ్యశ్చ నమోవాకమధీమహే।
వృణీమహే చ తత్రాద్యౌ దంపతీ జగతాం పతీ॥
స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥
శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్।
ప్రసన్న వదనం ధ్యాయేత్సర్వవిఘ్నోపశాన్తయే॥
యస్య ద్విరదవక్త్రాద్యాః పారిషద్యాః పరశ్శతమ్।
విఘ్నం నిఘ్నంతి సతతం విష్వక్సేనం తమాశ్రయే॥

పూర్వోక్త ఏవంగుణవిశిష్టాయామస్యాం శుభతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్య రూపం అనయా మమ ధర్మపత్న్యా సహ విచ్ఛిన్నౌపాసనాగ్ని సన్ధానం కరిష్యే। తదంగమగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే।" - ఇతి సంకల్ప్య,

అగ్నిముఖమ్(చతుష్పాత్రప్రయోగః): [75]స్థండిలం కల్పయిత్వా, (తణ్డుల చూర్ణం వికీర్య), ప్రాచీః పూర్వముదక్సంస్థం దక్షిణారంభమాలిఖేత్. అథోదీచీః పురస్సంస్థం పశ్చిమారంభ మాలిఖేత్. [76]అవాక్కరోభ్యుక్ష్య, తృణం నైఋత్యాం నిరస్య, అప ఉపస్పృశ్య,

---

[75] అగ్నిప్రతిష్ఠాపనకై చతురశ్రవేదికను (స్థండిలమును) కల్పించి, దానిపై బియ్యపుపిండిని నెఱపి, పసుపు అక్షతలను చల్లి, రెండుదర్భలను సగమునకు మడచి పట్టుకొని, ఆదర్భల కొనలను క్రిందికి చేసి వానితో ఆ వేదిపై పడమటినుండి మొదలిడి తూర్పున కంతమగునట్లు వేది యొక్క దక్షిణభాగమందును, మధ్యను, ఉత్తరభాగమందును వరుసగా నొక్కొక్క రేఖను గీచి, అట్లే దక్షిణమునుండి మొదలిడి ఉత్తరమున కంతమగునట్లు వేదియొక్క పశ్చిమభాగ మందును, మధ్యను, తూర్పుభాగమందును వరుసగా నొక్కొక్క రేఖను గీచి, ఆ దర్భలను తూర్పువైపు కొనలుండునట్లుగా వేదిపై నుంచి,

[76] అభ్యుక్షణతోయపాత్రలో కొన్ని అక్షతలు వేసికొని, అందులో కొంచము నీటిని పోసికొని, ఆ పాత్ర నెడమచేతిలో పట్టుకొని, కుడిచేతిలో అందులోని నీటిని పోసికొని, *"అవాక్కరోభ్యుక్ష్య"* - అనుచు ఆ నీటిచే స్థండిలమును ప్రోక్షించి, *"తృణం నైఋత్యాం నిరస్య"* - అనుచు కుడిచేతితో ఆ దర్భలను వేది పైనుండి తీసి నైఋతికి పడవేసి, " అప ఉపస్పృశ్య " - అనుచు అభ్యుక్షణ

"*ఓం భూర్భువస్సువరోమ్*" - ఇతి లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య, ఉత్సృజ్యతేఽభ్యుక్షణతోయ శేషమ్. ప్రాక్తోయ మన్యం నిదధాయ,[77] అగ్నిమిద్ధ్వా, ప్రజ్వాల్య, "*చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్త హస్తాసో అస్య। త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ। ఏష హి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వో హి జాతః స ఉ గర్భే అన్తః। స విజాయమాన స్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః॥*" - ఇతి ప్రాచ్యాం సాక్షతోదకం నినీయ, "*ప్రాఙ్ముఖాగ్నే మమాభిముఖో భవ। సుముఖో భవ। సుప్రసన్నో భవ। యథోక్త జిహ్వయా హవిర్గృహాణ॥*" - ఇతి ప్రార్థ్య, పరిసమూహ్య, "*అగ్నయే నమః*", "*జాతవేదసే నమః*", "*సహోజసే నమః*", "*అజిరాప్రభవే నమః*", "*వైశ్వానరాయ నమః*", "*నర్యాపసే నమః*", "*పఙ్క్తిరాధసే నమః*", "*విసర్పిణే నమః*"- ఇత్యక్షతైః ప్రదక్షిణమలంకృత్య, "*శ్రీయజ్ఞపురుషాయ నమః*" - ఇత్యక్షతైస్సంపూజ్య, "*సర్వేభ్య శ్శ్రీవైష్ణవేభ్యో నమః*" - ఇతి బ్రాహ్మణానభ్యర్చ్య, [78]ప్రాగగ్రైః దర్భైః ప్రాగాది

పాత్రలోని నీటిని తాకి, "*ఓం భూర్భువస్సువరోమ్*" - అనుచు స్థండిలముపై లౌకికాగ్నిని ప్రతిష్ఠించి, అగ్నిని తెచ్చిన పాత్రలో అక్షతోదకము నుంచి, ఆ పాత్రను పరిహరించి, అభ్యుక్షణ తోయపాత్రలోని నీటిని చల్లి, మఱల కొన్ని అక్షతల నందులో వేసి, వేరే నీటి నందులో పోసి, ఆ పాత్రను అగ్నికి తూర్పువైపున (ముందు వేయబోవు పరిస్తరణల కవతల) ఉంచవలెను.

[77] అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి, "*చత్వారి శృఙ్గో---విశ్వతో ముఖః*" - అను మంత్రములతో అగ్నికి తూర్పున అక్షతోదకము నుంచి, "*ప్రాఙ్ముఖాగ్నే -- హవిర్గృహాణ*" - పర్యంతము చెప్పుచు అంజలించి అగ్నిని ప్రార్థించి, కుడిచేతిని తడిచేసికొని, ఆ చేతితో అగ్నిచుట్టును ప్రదక్షిణముగా స్పృశించి (ఇదియే పరిసమూహనము), "*అగ్నయే నమః---విసర్పిణే నమః*"- అను 8 మంత్రములతో తూర్పునుండి మొదలిడి 8 దిక్కులందును ప్రదక్షిణముగా అగ్నిచుట్టును హరిద్రాక్షతల నుంచి, "*శ్రీయజ్ఞపురుషాయ నమః*" - అని అగ్నిపై అక్షతలను వేసి అర్చించి, "*సర్వేభ్య శ్శ్రీవైష్ణవేభ్యో నమః*" - అని బ్రాహ్మణులపై నక్షతలను వేసి,

[78] అగ్నిచుట్టును ప్రదక్షిణముగా 16 దర్భలతో కట్టిన 4 పరిస్తరణలను వేయవలెను. అనగా అగ్నికి చుట్టును తూర్పు, పడమరలందు వేసిన పరిస్తరణలు ఉత్తరాగ్రములుగను, ఉత్తర దక్షిణములందు వేసిన పరిస్తరణలు పూర్వాగ్రములుగను ఉండునట్లు వేసి, దక్షిణమునందు వేసిన పరిస్తరణలను తూర్పు, పడమరలందు వేసిన పరిస్తరణల మొదళ్ళపైకుండునట్లును,

క్రమేణ ప్రదక్షిణం పరిస్తీర్య, దక్షిణానుత్తరాన్, ఉత్తరానధరాన్ కృత్వా, [79]ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ సంస్తీర్య, తత్ర దర్వీం, ఆజ్యస్థాలీం, ప్రోక్షణీం, ఇతరదర్వీం చ ద్వంద్వం న్యఞ్చి పాత్రాణి పశ్చిమారంభాత్ సాదయిత్వా,

[80]ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం ఆయామతం కృత్వా, ప్రోక్షణీపాత్రే నిక్షిప్య, [81]ఆదాయ, జలేన పూరయిత్వా, ప్రాచీ స్త్రిరుత్పూయ, అభిమంత్ర్య, [82]పాత్రాణి ఉత్తానాని కృత్వా, [83]ప్రోక్షణీజలేన ప్రోక్ష్య, శేషముత్సృజ్య, అన్యజ్జలం పూరయిత్వా, ఉత్తరతో నిధాయ,

[84]ఆయామతం ఆజ్యస్థాల్యాం నిధాయ, ఆజ్యం విలాప్య, [85]ఉదీచోంఽగారాన్నిరూహ్య, తేష్వధిశ్రిత్య, [86]జ్వలతా తృణేనావద్యోత్య, [87]ద్వే దర్భాగ్రే ప్రచ్ఛిద్య, ప్రక్షాళ్య, ప్రత్యస్య(ఆజ్యే

ఉత్తరమందు వేసిన పరిస్తరణలను తూర్పు, పడమరలందు వేసిన పరిస్తరణల కొనల క్రింద నుండునట్లును సవరింపవలెను.

[79]అగ్నికి ఉత్తరమున పరిస్తరణల కవతల పూర్వాగ్రములుగా 12 దర్భలను పరచి, ఆ దర్భలపై పడమటినుండి తూర్పునకు వరుసగా దర్విని (స్రుక్కును), ఆజ్యస్థాలీని, ప్రోక్షణీపాత్రను, ఇతరదర్విని (స్రువమును) జంటజంటగా (మొదటిదానిని కుడిచేతిలో, రెండవదానిని ఎడమ చేతిలో) పట్టుకొని బోర్లించి ఉంచవలెను.

[80] తదుపరి రెండుదర్భలతో ఆయామతపవిత్రమును చేసి, దానిని ప్రోక్షణీపాత్రలో నుంచి,

[81] ఆ ప్రోక్షణీపాత్రను తన ముందుంచుకొని, దానిలో కొన్ని అక్షతలను వేసి నీటిని పోసి, ఆయామతముచేత మూడుసార్లు ప్రాక్సమాప్తిగా ఉత్పూరణము చేసి (అనగా, కొన ఉత్తరమునకుండు నట్లు ఆయామతం రెండుకొనలను రెండుచేతుల అనామికాంగుష్ఠములచే గ్రహించి ప్రోక్షణిలోని నీటికి తాకించుచు మూడుసార్లు పశ్చిమమునుండి తూర్పునకు త్రిప్పి), ప్రోక్షణిపై కుడిచేతిని బోర్లించి చూపెట్టి ఆ చేతిని తటాలున తీసి (ఇట్లు చేయుటయే అభిమంత్రణము)

[82] అగ్నికి ఉత్తరమున దర్భలపై బోర్లించియుంచిన ఇతరపాత్రలను వెల్లకిల త్రిప్పి పెట్టి,

[83] ప్రోక్షణిలోని జలమును ఆయామతంతో ఆ పాత్రలపై ప్రోక్షించి, ప్రోక్షణిలో మిగిలిన నీటిని పారబోసి, అందులో వేఱే నీటిని నింపి, దానిని తనముందు ఎడమవైపుంచుకొని,

[84] నేతిపాత్రను ప్రదక్షిణముగా తీసికొని వచ్చి తన ముందుంచుకొని, ఆయామతాన్ని ప్రోక్షణి నుండి తీసి దానిలోనుంచి, అందులో నేతిని నింపి,

... నిప్పులను వేఱుగా తీసికొని, వానిపై ఆ నేతిపాత్ర నెక్కించి,

(ప్రోక్ష్య), త్రిః పర్యగ్నికృత్వా, ఉదగుద్వాస్య, అంగారానగ్నౌ ప్రత్యూహ్య, ఉత్తరాగ్రాయామ
న పునరాహారమాజ్యం త్రిరుత్పూయ, పవిత్రగ్రంథిం విస్రస్య, అప ఉపస్పృశ్య, ప్రాగగ్రమగ్నౌ
ప్రహరతి. [88]దర్వీన్నిష్టప్య, దర్భైణ సంమృజ్య, పునర్నిష్టప్య, ప్రోక్ష్య, నిధాయ, అద్భిః
సంస్పృశ్య, అగ్నౌ ప్రహరతి.

[89]తతః *"అదితేఽనుమన్యస్వ"* - ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనమ్, *"అనుమతేఽనుమన్యస్వ"* -
ఇతి పశ్చాదుదీచీనమ్, *"సరస్వతేఽనుమన్యస్వ"* - ఇత్యుత్తరతః ప్రాచీనమ్, *"దేవసవితః
ప్రసువ"* - ఇతి సమంతమగ్నిం పరిషిఞ్చతి. తతః *"ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా/ ప్రజా*

---

[86] ఒక దర్భను నిప్పుతో అంటించి, ఆ జ్వాల నేతిపాత్రయందు ప్రతిబింబించునట్లుగా దర్భను చూపించి (ఇదియే అవద్యోతనము), ఆ తర్వాత ఆ దర్భను పారవేసి,

[87] రెండు దర్భాగ్రములను త్రుంచి , కడిగి, నేతిపాత్రలో నుంచి, నేతిపాత్రను జ్వలితదర్భచేత ప్రదక్షిణముగా మూడుసార్లు చుట్టి, ఆ దర్భను ఉత్తరమునకు త్యజించి, ఆ నిప్పులను తిరిగి అగ్నిలో చేర్చి, ఉత్తరగ్రాయామతంతో మూడుసార్లు తూర్పునుండి మొదలిడి తూర్పునకే అంతమగునట్లు (ఇదియే పునరాహారము) నేతిపాత్రలోని నేతిని గీచి, ఆయామతము ముడిని విప్పి, దానిని ప్రోక్షణీజలముతో తాకి, కొనలు తూర్పునకుండునట్లు పట్టుకొని అగ్నిలో వేసి,

[88] ప్రధానదర్విని (స్రుక్కును) కుడిచేత, ఇతరదర్విని (స్రువమును) ఎడమచేత ఒకేసారి తీసి కొని, వాని నగ్నిపై కాచి (అనగా, వానిని బోర్లించి పట్టుకొని అగ్నిపై చూపించి), రెండు దర్భ లతో ప్రాగంతముగా తుడిచి, మళ్లీ కాచి, ఇట్లు తుడిచిన దర్భలతో ప్రోక్షణిలోని జలమును వానిపై ప్రోక్షించి, ఆజ్యపాత్రకు ఎడమవైపు ఎడమచేతిలోని దర్విని (స్రువమును), కుడికి కుడిచేతిలోని దర్విని (స్రుక్కును) ఉంచి, సమ్మార్జనము చేసిన దర్భలను ప్రోక్షణిలోని నీటితో తాకి, వాని నగ్ని యందు ప్రాగగ్రములుగా వేయవలెను.

[89] తరువాత *"అదితేఽనుమన్యస్వ"* - అని దక్షిణమునందు పడమటినుండి తూర్పునకు, *"అనుమతేఽనుమన్యస్వ"*- అని పశ్చిమమునందు దక్షిణమునుండి ఉత్తరమునకు, *"సరస్వతేఽనుమన్యస్వ"*- అని ఉత్తరమునందు పడమటినుండి తూర్పునకు, *"దేవసవితః ప్రసువ"*- అని ఈశాన్యమునుండి ప్రదక్షిణముగా తిరిగి ఈశాన్యమువఱకు, అగ్నిని నీటితో పరిషేచనము చేయవలెను. తరువాత నాల్గేసిసార్లు ఇతరదర్వితో ప్రధానదర్విలోనికి నేతిని తీసికొనుచు *"ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా/ప్రజాపతయ ఇదం నమమ/"*- అని హోమము చేయవలెను.

పతయ ఇదం నమమ/" - ఇతి చతుర్గృహీతేనాజ్యేన హుత్వా, [90]పునః ప్రాణానాయమ్య, "ఉపవాసాకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం అయాశ్చహోమం కరిష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య

1. అయాశ్చాగ్నే ఽస్యనభిశస్తీశ్చ సత్యమిత్త్వమయా అసి/ అయసా మనసా ధృతో ఽయసా హవ్యమూహిషే ఽయా నో ధేహి భేషజగ్గ్ం స్వాహా/ అగ్న యే అయస ఇదం నమమ/

2. పునస్త్వాదిత్యా రుద్రా వసవస్సమింధతాం పునః బ్రహ్మాణో వసునీథ యజ్ఞైః/ ఘృతేన త్వం తనువో వర్ధయస్వ సత్యాస్సంతు యజమానస్య కామాస్స్వాహా/ అగ్న యే వసునీథాయేదం నమమ/

3. మనో జ్యోతిర్జుషతామాజ్యం విచ్ఛిన్నం యజ్ఞగ్ం సమిమం దధాతు/ యా ఇష్టా ఉషసో నిమ్రుచశ్చ తా స్సందధామి హవిషా ఘృతేన స్వాహా/ మనసే జ్యోతిష ఇదం నమమ/

4. యన్మ ఆత్మనో మిందాఽభూదగ్నిస్తత్పునరాహార్జాతవేదా విచర్షణిస్స్వాహా /
అగ్న యే జాతవేదస ఇదం నమమ/

5. పునరగ్నిశ్చక్షురదాత్ పునరింద్రో బృహస్పతిః/ పునర్మే అశ్వినా యువం చక్షురాధత్త మక్ష్యోస్స్వాహా/ అగ్నీంద్రాబృహస్పత్యశ్విభ్య ఇదం నమమ/

6. తంతుం తన్వన్ రజసో భాను మన్విహి జ్యోతిష్మతః పథో రక్ష ధియా కృతాన్/ అనుల్బణం వయత జోగువామపో మనుర్భవ జనయా దైవ్యం జనగ్గ్ం స్వాహా/ అగ్న యే తంతుమత ఇదం నమమ/

---

[90] మళల ప్రాణాయామము చేసి, "ఉపవాసాకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం అయాశ్చహోమం కరిష్యే " - అని సంకల్పించి, స్రువముతో స్రుక్కులోనికి నాల్గేసిసార్లు నేతిని తీసికొనుచూ 1-6 మంత్రములతో అయాశ్చహోమమును చేయవలెను.

ఔపాసనాకరణప్రాయశ్చిత్తమ్, అనాజ్ఞాతాదిహోమశ్చ:

[91]ప్రాణానాయమ్య, "అస్మిన్విచ్ఛిన్నాగ్నిసంధానహోమకర్మణి జ్ఞాతాజ్ఞాతాది సకలదోషనిర్హరణార్థం మంత్ర-తంత్ర-స్వర-విధి-విపర్యాస-న్యూనాతిరిక్త-ప్రాయశ్చిత్తార్థం, అనేకకాలసాయంప్రాతరాహుతీనాం అకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం చ సర్వప్రాయశ్చిత్తహోమం, అనాజ్ఞాతాద్యాహుతిశ్చ హోష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య,

7. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా/ ప్రజాపతయ ఇదం నమమ/

8. అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు/ అగ్నే తదస్య కల్పయ/ త్వగ్ం హి వేత్థ యథాతథగ్ం స్వాహా/ అగ్నయ ఇదం నమమ/

9. పురుషసమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుషసమ్మితః/ అగ్నే తదస్య కల్పయ/ త్వగ్ం హి వేత్థ యథాతథగ్ం స్వాహా/ అగ్నయ ఇదం నమమ/

10. యత్పాకత్రా మనసాదీనదక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్త్తాసః/ అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతువిద్విజానన్యజిష్ఠో దేవాగ్ం ఋతుశో యజాతి స్వాహా/ అగ్నయ ఇదం నమమ/

11. త్వన్నో అగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోవయాసిసీష్ఠాః/ యజిష్ఠో వహ్నితమశ్శోశుచానో విశ్వా ద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా/ అగ్నీవరుణాభ్యామిదం నమమ/

12. స త్వన్నో అగ్నే ౽వమో భవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉషసో వ్యుష్టౌ/ అవయక్ష్వ నో వరుణగ్ం రరాణో వీహిమృడీకగ్ం సుహవోన ఏధి స్వాహా/ అగ్నీవరుణాభ్యామిదం నమమ/

13. యత ఇన్ద్ర భయామహే తతో నో అభయం కృధి/ మఘవఞ్ఛగ్ధి తవ తన్న ఊతయే విద్విషో విమృధో జహి స్వాహా/ ఇన్ద్రాయ మఘవత ఇదం నమమ/

---

[91] మఱల ప్రాణాయామమును చేసి, "అస్మిన్ విచ్ఛిన్నాగ్నిసంధానహోమకర్మణి----- సర్వప్రాయశ్చిత్తహోమం, అనాజ్ఞాతాద్యాహుతిశ్చ హోష్యే "- అని సంకల్పించి, స్రువములోనికొకసారి మాత్రమే నేతిని తీసికొనుచు 7-22 మంత్రములతో అనాజ్ఞాతహోమమును చేయవలెను. సూచన: 16వ మంత్రము తరువాత అనామికతో ప్రోక్షణిలోని జలమును తాకవలెను

14. స్వస్తిదా విశస్పతిర్వృత్రహా విమృధో వశీ। వృషేన్ద్రః పుర ఏతు నస్స్వస్తిదా అభయంకరస్స్వాహా। ఇన్ద్రాయ అభయంకరాయేదం నమమ।

15. ఆభిర్గీర్భిర్యదతోన ఊనమాప్యాయయ హరివో వర్ధమానః। యదా స్తోతృభ్యో మహి గోత్రారుజాసి భూయిష్ఠభాజో అధ తే స్యామ స్వాహా। ఇంద్రాయ హరివత ఇదం నమమ।

16. త్ర్యంబకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్। ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మా మృతాత్స్వాహా। త్ర్యంబకాయేదం నమమ। (అప ఉపస్పృశ్య)

17. ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ంసురే స్వాహా। విష్ణవ ఇదం నమమ।

18. ఓం భూస్స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ।

19. ఓం భువస్స్వాహా। వాయవ ఇదం నమమ।

20. ఓం సువస్స్వాహా। సూర్యాయేదం నమమ।

21. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం నమమ।

22. శ్రీవిష్ణవే స్వాహా। విష్ణవే పరమాత్మన ఇదం నమమ।

- ఇతి స్రువేణ సకృద్గృహీతేనాజ్యేన హుత్వా, [92]"అదితేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః" - ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనమ్, "అనుమతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః"-ఇతి పశ్చాదుదీచీనమ్, "సరస్వతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః" - ఇత్యుత్తరతః ప్రాచీనమ్, "దేవ సవితః ప్రాసావీః" - ఇతి సమన్తమగ్నిం పరిషిచ్య,

[92] తరువాత "అదితేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః" - అని దక్షిణమునందు పడమటినుండి తూర్పునకు, "అనుమతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః" - అని పశ్చిమమందు దక్షిణమునుండి ఉత్తరమునకు, "సరస్వతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః"-అని ఉత్తరమునందు పశ్చిమమునుండి తూర్పునకు, "దేవ సవితః ప్రాసావీః" - అని ఈశాన్యమునుండి ప్రదక్షిణముగా తిరిగి ఈశాన్యమువఱకు, అగ్నిని నీటితో పరిషేచనము చేయవలెను. పిదప "అనేన పునస్సంధానహోమేన సర్వాత్మకః శ్రీ యజ్ఞేశ్వరః ప్రీణాతు। ఏతత్ఫలం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు।" - అని అగ్నికి నమస్కరించి, ఔపాసనము చేయవలెను.

"అనేన పునస్సంధానహోమేన సర్వాత్మకః శ్రీయజ్ఞేశ్వరః ప్రీణాతు/ ఏతత్ఫలం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు/"- ఇత్యగ్నిం నమస్కృత్య, ఔపాసనం కుర్యాత్.

ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రమ్

[93]కర్తా ప్రాణానాయమ్య, "పూర్వోక్త ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయామస్యాం పుణ్యతిథౌ అనేకకాలసాయంప్రాతరాహుతీనాం అకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర ప్రతినిధి యత్కించిద్ధిరణ్యదానం కరిష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య, హిరణ్యం గృహీత్వా

హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజం విభావసోః/
అనంతపుణ్యఫలదం అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే//

ఇదమనేకకాలసాయంప్రాతరాహుతీనాం అకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర ప్రతినిధి యత్కించిద్ధిరణ్యం నానాగోత్రేభ్యః శ్రీవైష్ణవేభ్యః తేభ్యః సంప్రదదే నమమ "- ఇత్యక్షతోదకేన భూమౌ తర్పయిత్వా శ్రీవైష్ణవేభ్యో దద్యాత్.

స్థాలీపాకాకరణప్రాయశ్చిత్తమ్

[94] పునః ప్రాణానాయమ్య, "పూర్వోక్త ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయామస్యాం పుణ్యతిథౌ అనేకదర్శపూర్ణమాసస్థాలీపాకాకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం ఆజ్యసహితహోమద్రవ్య తణ్డులదానం కరిష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య

[93] కాని ఔపాసనము చేసేందుకు ముందుగా, కర్త చాలా కాలమునుండి ఔపాసన చేయనందుకు ప్రాయశ్చిత్తరూపకముగా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రమును హిరణ్యదానరూపకముగా చేయవలెను. దీనికై కర్త ప్రాణాయామము చేసి, "పూర్వోక్త .... కరిష్యే "- అని సంకల్పము చెప్పి, "హిరణ్యగర్భ గర్భస్థం..." అను శ్లోకమును చెప్పి దక్షిణను అక్షతోదకముతో సహ భూమిపై విడిచి దానిని శ్రీవైష్ణవులకు దానము చేయవలెను.

[94] తరువాత కర్త చాలా కాలమునుండి దర్శపూర్ణమాసలయందు స్థాలీపాకము చేయనందుకు ప్రాయశ్చిత్తరూపకముగా ఆజ్యముతో సహ తణ్డులములను (బియ్యమును) దానము చేయవలెను. దీనికై కర్త ప్రాణాయామము చేసి, "పూర్వోక్త.....కరిష్యే "- అని సంకల్పము చెప్పి, ఒక ఆకులో బియ్యమును, నేతిని, దక్షిణను ఉంచి, "తణ్డులా వైశ్వదేవత్యాః...ఇదం అనేక....నమమ"

తండులావైశ్వదేవత్యాః పాకేనాన్నం పచంతి యే/
తస్మాత్తండులదానేన ఆతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే//

ఇదమనేకకాలదర్శపూర్ణమాసస్థాలీపాకాకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం ఆజ్యసహితహోమ ద్రవ్య తణ్డులం ----గోత్రాయ ----శ్రీవైష్ణవాయ తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ" - ఇతి తణ్డులదానం కుర్యాత్.

ఔపాసనసంకల్పః

ప్రాణానాయమ్య, "పూర్వోక్త ఏవం గుణవిశిష్టాయాం అస్యాం పుణ్యతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్యరూపం పూర్వేద్యుస్సాయమౌపాసనం, అద్య ప్రాతరౌపాసనం చ తణ్డులైర్హోష్యామి" - ఇతి సంకల్ప్య,

అగ్నిప్రార్థనా

[95]"చత్వారి శృంగా త్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య/ త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ/ భూర్భువస్సువరోమ్/ అగ్నిం ధ్యాయామి/" - ఇత్యగ్నిమావాహ్య,

"ఏష హి దేవః ప్రదిశోఽను సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అన్తః/ స విజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః/" - ప్రాఙ్ముఖాగ్నే మమాభిముఖో భవ/ సుముఖో భవ/ సుప్రసన్నో భవ/ వరదో భవ/ యథోక్తజిహ్వయా హవిర్గృహాణ/- ఇతి ప్రార్థ్య, అగ్నేః పురతోఽక్షతోదకం నినీయ,

---

- అని చెప్పి దానినొక శ్రీవైష్ణవునకు దానము చేయవలెను. ఆపైని కర్త ప్రాణాయామము చేసి, "పూర్వోక్త ఏవం గుణ----- తణ్డులైర్హోష్యామి" - అని ఔపాసనార్థమై సంకల్పించవలెను.

95 "చత్వారి శృంగా త్రయో ---ఆవివేశ/" - అను మంత్రముతో క్రిందికి ఏటవాలుగా వంచిన అంజలిని అగ్నివైపు చూపి అగ్ని నావాహన చేసి, "ఏషహి దేవః --విశ్వతోముఖః/ ప్రాఙ్ముఖాగ్నే ----హవిర్గృహాణ/" - అని చెప్పుచు అంజలిని తన హృదయమువైపు త్రిప్పుకొనుచు అగ్నిని ఆవేశించుకొని, కుడి అఱచేతిలో అక్షతలను ఉదకమును తీసికొని నైఋతి మూల నుండి మొదలిడి మఱల నైఋతివఱకు అగ్ని చుట్టును ఆ చేతిని ప్రదక్షిణముగా త్రిప్పి, ఆ అక్షతోదకము నక్కడ భూమిపై వదలివేసి,

[96]*"ఓం అగ్నయే నమః। జాతవేదసే నమః। సహోజసే నమః। అజిరాప్రభవే నమః। వైశ్వానరాయ నమః। నర్యాపసే నమః। పఙ్క్తిరాధసే నమః। విసర్పిణే నమః।* - ఇత్యేతైః నమోన్తైః ప్రదక్షిణం ప్రాగాద్యష్టదిక్షు స్థణ్డిలాదేకాదశాఙ్గులే దేశే పుష్పాక్షతైరగ్నిం పరితోఽలం కృత్య, *"శ్రీయజ్ఞపురుషాయ నమః।"*- ఇత్యక్షతైస్సంపూజ్య,

"అదితేఽనుమన్యస్వ"- ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనమ్, *"అనుమతేఽనుమన్యస్వ"* - ఇతి పశ్చాదుదీచీనమ్, *"సరస్వతేఽనుమన్యస్వ"*-ఇత్యుత్తరతః ప్రాచీనమ్, *"దేవ సవితః ప్రసువ"* - [97]ఇతి సమంతమగ్నిం పరిషిచ్య, [98]పత్న్యంజలిం ప్రోక్ష్య, తణ్డులాన్ దత్వా, పునః ప్రోక్ష్య, *"హోష్యామి?"*- ఇతి పత్నీం పృష్ట్వా, *"జుహుధి"* - ఇతి ప్రత్యుక్తే, తూష్ణీం సమిధగ్ం హుత్వా, తణ్డులాదర్ధాంశ మాదాయ, ద్వేధా విభజ్య, తత్తణ్డులేన

1. ఓం అగ్నయే స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ।

---

[96] *"ఓం అగ్నయే నమః। జాతవేదసే నమః। సహోజసే నమః। అజిరాప్రభవే నమః।వైశ్వానరాయ నమః। నర్యాపసే నమః। పఙ్క్తిరాధసే నమః। విసర్పిణే నమః।"*- అని చెప్పుచు, క్రమముగా అగ్ని చుట్టును తూర్పునుండి మొదలిడి 8 దిక్కులందును అక్షతలు, పూవుల నుంచి వేదిక నలంకరించి, *"శ్రీయజ్ఞపురుషాయ నమః।"* - అని అగ్నిపై అక్షతలు వేసి,

[97] *"అదితేఽనుమన్యస్వ"*- అని దక్షిణమునందు పడమటినుండి తూర్పునకు, *"అనుమతేఽనుమన్యస్వ"*- అని పశ్చిమమునందు దక్షిణమునుండి ఉత్తరమునకు, *"సరస్వతేఽనుమన్యస్వ"*- అని ఉత్తరమునందు పడమటినుండి తూర్పునకు, *"దేవసవితః ప్రసువ"*- అని ఈశాన్యమునుండి ప్రదక్షిణముగా తిరిగి ఈశాన్యమువఱకు అగ్నిని నీటితో పరిషేచించి,

[98]భార్య దోసిలిని కూర్చతో ప్రోక్షించి, ఆ దోసిటిలో బియ్యమును పోసి, మఱల ప్రోక్షించి, *"హోష్యామి?(హోమము చేస్తాను?)"*- అని ఆమె నడిగి, *"జుహుధి (చేయండి)"*- అని ఆమెచే చెప్పించుకొని, అమంత్రకముగా అగ్నిలో నొకసమిధను వేసి, ఆ బియ్యములో నర్ధము తీసికొని, ఆ అర్ధమును మఱల రెండు భాగములు చేసి, అందలి ఒక్కొక్క భాగముతో 1,2 మంత్రములతో హోమము చేసి, మఱల అమంత్రకముగా అగ్నిలో నొక సమిధను వేసి, ప్రాణాయామము చేసి, *"అద్య ప్రాతరౌపాసనం తణ్డులైర్హోష్యామి"* - అని సంకల్పించి, మిగిలిన బియ్యమును మఱల రెండు భాగములు చేసి, ఆ భాగములతో 3,4 మంత్రములతో హోమము చేసి, మఱల అగ్నిలో అమంత్రకముగా నొక సమిధను వేయవలెను.

2. అగ్న యే స్విష్టకృతే స్వాహా/ అగ్న యే స్విష్టకృత ఇదం నమమ/

- ఇతి హుత్వా, పునస్త్యూష్ణీగ్ం సమిధగ్ం హుత్వా, ప్రాణానాయమ్య, "అద్య ప్రాతరౌపాసనం తణ్డులైర్హోష్యామి "- ఇతి సంకల్ప్య, శేషార్ధభాగం ద్వేధా విభజ్య,

3. ఓం సూర్యాయ స్వాహా/ సూర్యాయేదం నమమ/

4. అగ్న యే స్విష్టకృతే స్వాహా/ అగ్న యేస్విష్టకృత ఇదం నమమ/

[99]ఇతి హుత్వా, పునస్త్యూష్ణీగ్ం సమిధగ్ం హుత్వా, ప్రాణానాయమ్య, "ఆహుతిసంసర్గ ప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే " - ఇతి సంకల్ప్య,

5. యత్ర వేత్థ వనస్పతే దేవానాం గుహ్యా నామాని/ తత్ర హవ్యాని గామయ స్వాహా/ వనస్పతయ ఇదం నమమ/

[100]ఇతి హుత్వా, "అదితేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః"- ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనమ్, "అనుమతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః" -ఇతి పశ్చాదుదీచీనమ్, "సరస్వతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః"- ఇత్యుత్తరతః ప్రాచీనమ్, "దేవసవితః ప్రాసావీః" - ఇతి సమంతమగ్నిం పరిషిచ్య, "శ్రీవిష్ణవే స్వాహా/ విష్ణవే పరమాత్మన ఇదం నమమ/"- ఇతి ద్వౌ దర్భౌ అగ్నౌ నినీయ, అగ్న్యుపస్థానం కుర్యాత్.

అగ్న్యుపస్థానమ్:

"అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాన్/ విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్/ యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణ మేనో భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ/ అగ్న యే నమః/"

---

[99] తరువాత ప్రాణాయామము చేసి, "ఆహుతిసంసర్గప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే " - అని సంకల్పించి, 5 వ మంత్రముతో వనస్పతిహోమం చేసి,

[100] "అదితేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః"- అని దక్షిణమునందు పడమటినుండి తూర్పునకు,. "అనుమతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః" - అని పశ్చిమమునందు దక్షిణమునుండి ఉత్తరమునకు, "సరస్వతేఽన్వమగ్గ్ంస్థాః"- అని ఉత్తరమునందు పశ్చిమమునుండి తూర్పునకు, "దేవసవితః ప్రాసావీః"- అని ఈశాన్యమునుండి ప్రదక్షిణముగా తిరిగి ఈశాన్యమువఱకు, అగ్నిని నీటితో పరిషేచనము చేసి, "శ్రీవిష్ణవే స్వాహా/ విష్ణవే పరమాత్మన ఇదం నమమ/" - అని రెండు దర్భల నగ్నిలో నుంచి, ఆపైని దంపతులు లేచి నిలబడి అంజలిబద్ధులై అగ్న్యుపస్థానమును చేయవలెను.

మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన।
యద్ధుతంతు మయా దేవ పరిపూర్ణం తదస్తు తే॥
ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణి తపః కర్మాత్మికాని వై।
యాని తేషామశేషాణాం కృష్ణానుస్మరణం పరమ్॥

[101]ఇతి ప్రణమ్య, అభివాద్య, "*శ్రీకృష్ణాయ నమః*"- ఇతి దశవారం జపిత్వా ఉపవిశేత్.

అథ పార్వణశ్రాద్ధారంభః

[102]అథ కర్తా పూర్వోక్తప్రకారేణ విచ్ఛిన్నాగ్నిసంధానౌపాసనాదికం, మాధ్యాహ్నికం, భగవదారాధనం చ కృత్వా, పాదౌ ప్రక్షాళ్య, ద్విరాచమ్య, సతిలదర్భాక్షతాన్ గృహీత్వా, భగవత్సన్నిధౌ న్యస్య,

స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥

---

[101] దంపతులు లేచి నిలబడి, "*అగ్నే నయ సుపథా రాయే--- అగ్నయే నమః। మన్త్రహీనం ---- పరిపూర్ణం తదస్తు తే। ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణి---కృష్ణానుస్మరణం పరమ్॥*" - అని చెప్పి అగ్నికి ప్రణమించి, అభివాదము చెప్పి, "*శ్రీకృష్ణాయ నమః*"అని పదిసార్లు జపించి కూర్చొనవలెను.

[102]కర్త లోగడ చెప్పినట్లుగా విచ్ఛిన్నాగ్నిసంధానమును, ఔపాసనమును, మాధ్యాహ్నికమును, భగవదారాధనను కూడ చేసి, కాళ్లు కడుగుకొని, రెండుసార్లు ఆచమించి, మూడు దర్భలచే కట్టిన పవిత్రమును పెట్టుకొని తిలాక్షతలను, దర్భలను (అక్షతలనగా నానబోసిన తెల్ల బియ్యము, పసుపు అక్షతలు కాదు) ఒక తట్టలో నుంచి, ఆ తట్టను భగవత్సన్నిధిలో నుంచి, "*స్వశేషభూతేన మయా*" - అని చెప్పి సాత్వికత్యాగమును చేసి, పెరుమాండ్లకు ప్రణమించి, ఆ తట్టను కూర్చతో గూడిన ఉదకుంభమును కూడ చేతిలో పట్టుకొని "*సమస్త సంపత్సమవాప్తి హేతవః ---- గోవిన్దాయ నమో నమః*"- అని చెప్పి తిలాక్షతలను భూమిపై చల్లి, నిమంత్రిత విప్రులను ప్రదక్షిణము చేసి, "*యావతీర్వై దేవతాః*"- అను మంత్రముతో వారికి నమస్కరించి, (సూచన: కర్త తమ్ములచట నున్నచో వారును పవిత్రమును ధరించి ప్రదక్షిణము చేసి నమస్కరింపవలెను గాని వారు తిలాక్షతలు తీసికొన నవసరము లేదు.)

ఇతి సాత్వికత్యాగం కృత్వా, ప్రణమ్య, సకూర్చోదకుంభం తిలదర్భాక్షతాం చ గృహీత్వా,

"సమస్త సంపత్సమవాప్తి హేతవః। సముత్థితాపత్కులధూమకేతవః।
అపారసంసారసముద్రసేతవః। పునన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః॥
ఆపద్ఘనధ్వాంత సహస్రభానవః। సమీహితార్థార్పణకామధేనవః।
సమస్తతీర్థాంబు పవిత్రమూర్తయో। రక్షన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః॥
నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయ చ।
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిన్దాయ నమో నమః॥"

ఇత్యుపవీతీ, నిమంత్రిత బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీకృత్య, *"యావతీర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసన్తి। తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యా న్నాశ్లీలం కీర్తయేదేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి॥"*- ఇత్యుపవీతీ ప్రణమ్య, [103] ప్రాచీనావీతీ, *"స్వామినః అస్మిన్నివసే ---గోత్రం ---శర్మాణం మమ పితరం (అథవా,----గోత్రాం----నామ్నీం మమ మాతరం) ఉద్దిశ్య పార్వణవిధానేన ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం కర్తు కామోస్మి। అయం దేశశ్చ కాలశ్చ అస్మిన్గేహే విద్యమాన పక్వాపక్వపదార్థాః శ్రాద్ధార్హాః భూయాసుః। ఇదం క్షేత్రం గయాక్షేత్రసదృశం భూత్వా మమ పితుః (మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధకరణే మమ అధికారసంపదస్త్వితి భవన్తో మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్తు"* - ఇతి ప్రార్థ్య, *"తథాస్తు! అధికారసంపదస్తు!"* - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, [104] ఉపవీతీ, ఉదఙ్ముఖః, *"శ్రాద్ధ భూమిం గయాం ధ్యాత్వా, ధ్యాత్వా దేవం గదాధరమ్"*- ఇత్యుక్త్వా, ప్రాచీనావీతీ, దక్షిణాభిముఖః, *"వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా, తతః శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే"*- ఇతి ప్రార్థ యేత్. *"ప్రవర్తయ"*- ఇతి ప్రతివచనమ్.

---

[103] ఆపైని ప్రాచీనావీతియై, *"స్వామినః అస్మిన్నివసే----మహాన్తోనుగృహ్ణన్తు"* - అని ప్రార్థించి, *"తథాస్తు! అధికారసంపదస్తు"*- అని స్వాముల యనుజ్ఞను పొంది,

[104] తరువాత కర్త ఉపవీతితో ఉత్తరాభిముఖుడై *"శ్రాద్ధభూమిం గయాం ధ్యాత్వా, ధ్యాత్వా దేవం గదాధరమ్"* - అని చెప్పుచు రెండడుగులు వేసి, అటుపైని దక్షిణాభిముఖుడై ప్రాచీనావీతితో, *"వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా, తతః శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే"* - అని చెప్పుచు రెండడుగులు వేసి, *"ప్రవర్తయ"*- అని స్వాముల యనుజ్ఞను పొంది,

సంకల్పః:[105] ఉపవీతీ, దర్భేష్వాసీనః, దర్భాన్ ధారయమాణః, పవిత్రపాణిః, త్రిః ప్రాణానా యమ్య,

శ్రీమాన్వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ।
వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదాహృది॥
గురుభ్యస్తద్గురుభ్యశ్చ నమోవాకమధీమహే।
వృణీమహే చ తత్రాద్యౌ దంపతీ జగతాం పతీ॥
స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥

ప్రాచీనావీతీ, "హరిరోం తత్సత్ శ్రీగోవిన్ద గోవిన్ద గోవిన్ద అస్య శ్రీ భగవతః మహాపురుషస్య విష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే శ్వేతవరాహ కల్పే వైవస్వతమన్వంతరే అష్టావింశతితమే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భారతవర్షే భరతఖండే శకాబ్దే మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే అస్మిన్ వర్తమానే వ్యావహారికే ప్రభవాదిషష్టిసంవత్సరాణాం మధ్యే ----సంవత్సరే ---- అయనే ----ఋతౌ ----మాసే ----పక్షే----తిథౌ----వాసరే----నక్షత్రయుక్తాయాం శ్రీవిష్ణుయోగ శ్రీవిష్ణుకరణ ఏవం గుణవిశేషణవిశిష్టాయాం అస్యాం పుణ్యతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైంకర్య రూపం ----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ---గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం పార్వణవిధానేన కరిష్యే" - ఇతి సంకల్ప్య, "కురుష్వ" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

---

105 కర్త ఉపవీతియై మూడు దర్భలను ఆసనముగా వేసికొని, రెండు దర్భలను చిటికెనవ్రేలు, చూపుడువ్రేళ్ల మధ్య పట్టుకొని, మూడు దర్భలపవిత్రమును ధరించి, మూడుసార్లు ప్రాణాయామము చేసి, "శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః-----ప్రక్రమతేస్వయమ్" - పర్యంతము చెప్పి, ప్రాచీనావీతియై, "హరిరోం తత్సత్ -----ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం కరిష్యే" వఱకు గల సంకల్పమును చెప్పి, "కురుష్వ" - అని బ్రాహ్మణానుజ్ఞను పొందవలెను.

విశ్వేదేవానాం వరణమ్:

[106]ఉపవీతీ, విశ్వేదేవహస్తే ఆపః ప్రదాయ, *"---గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనమ్"* - ఇత్యాసనార్థం దర్భాన్ వామభాగే భూమౌ దత్వా,
[107]పునరపః ప్రదాయ, *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః"* - ఇతి దర్భాక్షతాన్ దద్యాత్. *"ఓం తథా"*- ఇతి ప్రతివచనమ్.
[108]కర్తా: *"ప్రాప్నువన్తు భవంతః"* - *"ప్రాప్నువామ"* - ఇతి ప్రతివచనమ్. *"అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్"* - ఇత్యక్షతైరర్చయేత్.

పిత్రాదీనాం వరణమ్:

[109]ప్రాచీనావీతీ, పితృహస్తే ఆపః ప్రదాయ, *"-----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం ఇద*

---

106 తదుపరి వరుసగా విశ్వేదేవ, పితృ, విష్ణుస్థానములలో స్వాములను వరణము చేయవలెను. (గమనిక: కొన్నిప్రయోగములలో ఈ వరణములు అన్నాహుతుల అనంతరము చెప్పబడినవి. కాని ప్రస్తుతప్రయోగమునకు మూలమైన స.మా.కృష్ణమాచార్యుల ప్రయోగములో వీనిని హోమమునకు ముందుగానే చెప్పుటవలన ఆ క్రమమే ఇక్కడ పాటింపబడినది. ఎవరి పద్ధతి ప్రకారము వారు దీనిని చేసికొనవచ్చును). దీనికై కర్త ముందుగా ఉపవీతియై విశ్వేదేవస్థాన మందలి బ్రాహ్మణుని కుడిచేతిలో కూర్చతో జలము నుంచి, *"---- గోత్రస్య ----విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనం"*- అని చెప్పి రెండు ఉత్తరాగ్రపు దర్భలను అతనికి ఎడమ వైపున భూమి పై ఆసనార్థము వేయవలెను.

107 విశ్వేదేవుల చేతిలో కూర్చచేత మఱల నుదకము నిచ్చి, *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః"*- అని రెండు దర్భలను అక్షతలతో సహా వారి కుడిచేతిమీదుగా క్రిందికి విడువవలెను; విశ్వేదేవులు *"ఓం తథా"*- అని ప్రతివల్కవలెను.

108 కర్త మఱల *"ప్రాప్నువన్తు భవంతః"* అని పల్కగా, విశ్వేదేవులు *"ప్రాప్నువామ"* అని ప్రతి వల్కవలెను. తరువాత కర్త *"అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః/ సకలారాధనైః స్వర్చితమ్/"*- అని శ్వేతాక్షతలను విశ్వేదేవులయొక్క కుడివైపు వేసి అర్చింపవలెను.

మాసనమ్(అథవా, ----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసు రుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహీనాం ఇదమాసనమ్)" - ఇత్యాసనార్థం దక్షిణభాగే భూమౌ దర్భత్రయభుగ్నం దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, "----- గోత్రస్య-----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్ పితృపితామహప్రపితామహార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః (అథవా, -----గోత్రాయాః----- నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితా మహీప్రపితామహ్యర్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః)"- ఇతి ద్వౌ దర్భౌ దద్యాత్. "ఓం తథా"- ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: "ప్రాప్నువన్తు భవన్తః"- "ప్రాప్నువామ"- ఇతి ప్రతివచనమ్. "అలం కారార్థే ఇమే తిలాః/సకలారాధనైః స్వర్చితమ్"- ఇతి తిలైరర్చయేత్.

విష్ణోర్వరణమ్:

[110]ఉపవీతీ, విష్ణుహస్తే అపః ప్రదాయ, "--- గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, --- గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో

---

[109] తరువాత ప్రాచీనావీతియై, పితృస్థాననిమంత్రితబ్రాహ్మణుని హస్తమందు కూర్చతో జలము నొసగి, "--- గోత్రస్య ----ఇదమాసనమ్"- అని ఆసనమునకై మూడుదర్భలతో కట్టిన భుగ్న మును అతనికి కుడివైపు భూమిపై వేసి, మరల కూర్చతో చేతిలో ఉదకము నొసగి, "---గోత్రస్య ----భవతా క్షణః కర్తవ్యః"- అని చెప్పి మూడు పొట్టిదర్భలను తిలలతో సహ అతని కుడి అఱచేతి మీదుగా రెండువైపులా పడునట్లు వేసి (సూచన: కొందఱు దర్భలకు బదులు దక్షిణాగ్ర భుగ్నము నుంచుచున్నారు), "ఓం తథా"- అని అతనిచే చెప్పించుకొని, "ప్రాప్నువన్తు భవన్తః" - అని అభ్యర్థించి, "ప్రాప్నువామ"- అని ప్రతి చెప్పించుకొని, "అలంకారార్థే ఇమే తిలాః/సకలా రాధనైః స్వర్చితమ్/"- అని అతని ఎడమప్రక్కన కొన్నితిలలను చల్లి పూజింపవలెను.

[110] ఉపవీతియై విష్ణుస్థానమందలి విప్రునికి చేతిలో కూర్చచేత ఉదకము నిచ్చి, "--- గోత్రస్య --- శ్రీమహావిష్ణోరిదం తే ఆసనం"- అని ఆసనార్థం రెండు ఉత్తరాగ్రపు దర్భలను అతనికి ఎడమ వైపు భూమిపై వేసి, మఱల కూర్చతో నీటి నొసగి, ఆపైని "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణ్వర్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః"- అని అతని కుడిచేతి మీదుగా రెండుదర్భలను శ్వేతాక్షతలతో సహ వదల వలెను; విష్ణువు "ఓం తథా"- అని చెప్పవలెను. అప్పుడు కర్త "ప్రాప్నోతు భవాన్"అని పల్కగా,

ఇదం తే ఆసనమ్" - ఇత్యాసనార్థం వామభాగే భూమౌ ద్వౌ దర్భౌ దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణ్వర్థే భవతా క్షణః కర్తవ్యః" - ఇతి దర్భాక్షతాన్ దద్యాత్. "ఓం తథా"- ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: "ప్రాప్నోతు భవాన్" - "ప్రాప్నువాని" - ఇతి ప్రతివచనమ్. "అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః। సకలారాధనైః స్వర్చితమ్।" - ఇత్యక్షతైరర్చయేత్. [111]తతః ప్రాచీనావీతీ,

"అక్రోధనైః శౌచపరైః సతతం బ్రహ్మవాదిభిః।
భవితవ్యం భవద్భిశ్చ మయాచ శ్రాద్ధకారిణా॥"

ఉపవీతీ, "విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్", ప్రాచీనావీతీ, "వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృ పితామహప్రపితామహాః (అథవా, వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యః) స్వాగతమ్", ఉపవీతీ, "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో స్వాగతమ్" - ఇతి కర్తా వదేత్. "సుస్వాగతమ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్.

అగ్నిముఖమ్(షట్పాత్రప్రయోగః):

[112] తతః కర్తా "పూర్వోక్త ఏవం గుణవిశిష్టాయాం అస్యాం పుణ్యతిథౌ పితుః (మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధీయపార్వణహోమం కరిష్యే" - ఇతి సంకల్ప్య, స్థండిలం కల్పయిత్వా,

---

విష్ణువు "ప్రాప్నువాని" అని ప్రతివల్కవలెను. తర్వాత కర్త "అలంకారార్థే ఇమే అక్షతాః। సకలా రాధనైః స్వర్చితమ్।"- అని శ్వేతాక్షతలను విష్ణువుకు కుడివైపు వేసి అర్చింపవలెను.

[111] ఆ తర్వాత ప్రాచీనావీతియై "అక్రోధనైః --" అను శ్లోకమును చెప్పి, ఉపవీతియై "విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్" - అని విశ్వేదేవస్థాననిమంత్రితునికి, ప్రాచీనావీతియై "వసురుద్రాదిత్యస్వరూప --- స్వాగతమ్", అని పితృ(మాతృ)స్థాననిమంత్రితునికి, ఉపవీతియై "శ్రాద్ధసంరక్షకశ్రీమహావిష్ణో స్వాగతమ్"- అని విష్ణుస్థాననిమంత్రితునికిని స్వాగతము చెప్పవలెను. వారు "సుస్వాగతమ్"- అని ప్రతివల్కవలెను.

[112] షట్పాత్రప్రయోగము: విచ్ఛిన్నౌపాసనాగ్నిసంధానము ముగిసిన పిమ్మట కర్త ఆ శుభ సంబంధమైన పవిత్రము, పసుపక్షతలు, పరిస్తరణలు, కూర్చము, హోమపాత్రలు, దర్భలు మున్నగు వానిని తీసివేసి, మూడు దర్భలచే కట్టిన పవిత్రమును ధరించి, ప్రాచీనావీతియై, "పూర్వోక్త ఏవంగుణవిశిష్టాయాం---పార్వణహోమం కరిష్యే" - అని సంకల్పించి, షట్పాత్ర

అక్షతాన్ వికీర్య, ప్రాచీః పూర్వముదక్సంస్థం దక్షిణారంభ మాలిఖేత్. అథోదీచీః పురస్సంస్థం పశ్చిమారంభ మాలిఖేత్. [113]అవాక్కరోభ్యుక్ష్య, తృణం నైఋత్యాం నిరస్య, అప ఉపస్పృశ్య, *"ఓం భూర్భువస్సువరోమ్"* - ఇత్యగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య, ఉత్సృజ్యతేఽభ్యుక్షణతోయశేషమ్. ప్రాక్తోయమన్యం నిదధాయ, [114]అగ్నిమిధ్వా, ప్రజ్వాల్య, పరిసమూహ్య, తూష్ణీం శ్వేతాక్షతై రలంకృత్య, [115]దక్షిణాముఖ స్సవ్యం జాన్వాచ్య, దక్షిణహస్తం ఊర్ధ్వముఖం కృత్వా, సవ్య పాణేరంగుష్ఠానామికాభ్యాం భూమిం స్పృష్ట్వా, ప్రాచీనావీతీ, *"యే పార్థివాసః పితరో యే అన్తరిక్షే యే దివి యే వా అమృతా బభూవుః। తే అస్మిన్ యజ్ఞే సమవయన్తామ్।"*- ఇతి

ప్రయోగమును చేయవలెను. ఆ ప్రయోగవిధాన మిట్లున్నది: అగ్నిప్రతిష్ఠాపనకై చతురశ్రవేది కను (స్థండిలమును) కల్పించి, దానిపై శ్వేతాక్షతలను చల్లి, రెండు దర్భలను సగమునకు మడచి పట్టుకొని వానితో ఆవేదికపై పడమటినుండి మొదలిడి తూర్పున కంతమగునట్లు వేది యొక్క దక్షిణభాగమందును, మధ్యను, ఉత్తరభాగమందును వరుసగా నొక్కొక్కరేఖను గీచి, అట్లే దక్షిణమునుండి మొదలిడి ఉత్తరాని కంతమగునట్లు ఒక్కొక్కరేఖను వేదియొక్క పశ్చిమ భాగమందును, మధ్యను, తూర్పుభాగమందును వరుసగా గీచి, ఆ దర్భలను వేదిపై నుంచి,

[113] అభ్యుక్షణతోయపాత్రలో కొంచము నీటిని పోసికొని, దానిచే స్థండిలమును ప్రోక్షించి, దర్భ లను వేదిపైనుండి తీసి నైఋతికి పడవేసి, నీరు ముట్టి, స్థండిలముపై *"ఓం భూర్భువస్సువరోమ్"* అని ఇదివఱకు విచ్ఛిన్నౌపాసనమును చేసిన అగ్నిని (విచ్ఛిన్నౌపాసనము చేయనిచో లౌకి కాగ్నిని) ప్రతిష్ఠించి, అభ్యుక్షణతోయపాత్రలోని నీటిని చల్లి, మఱల వేరే నీటి నందులో పోసి, ఆ పాత్రను అగ్నికి తూర్పువైపున (పరిస్తరణల కవతల) ఉంచవలెను.

[114] అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి, తడిచేతితో అగ్నిచుట్టును ప్రదక్షిణముగా స్పృశించి, అమంత్రక ముగా తూర్పునుండి మొదలిడి 8 దిక్కులందును ప్రదక్షిణముగా అగ్నిచుట్టును శ్వేతాక్షతల నుంచవలెను.

[115] కర్త దక్షిణాభిముఖుడై, ఎడమమోకాలిని వెనుకకు మడచి, కుడిపాదమును భూమిపై మోపి కూర్చుండి, కుడిచేతిని ఊర్ధ్వముఖం చేసి, ప్రాచీనావీతియై, ఎడమచేతి అంగుష్ఠానామికలతో భూమిని పట్టుకొని ప్రదక్షిణముగా తిరుగుచు, *"యే పార్థివాసః పితరో యే అన్తరిక్షే యే దివి యే వా అమృతా బభూవుః। తే అస్మిన్ యజ్ఞే సమవయన్తామ్।"*- అని చెప్పగా, బ్రాహ్మణులు *"అస్తు సమవయన్తామ్"*- అని ప్రతివల్కవలెను.

జపేత్. "అస్తు సమవయన్తామ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్.

పాత్రాసాదనమ్

[116]దక్షిణాగ్రైః పిత్ర్యేషు - దక్షిణానధరాన్, ఉత్తరానుత్తరాన్ కృత్వా, [117]అగ్నేరుత్తరతో ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ సంస్తీర్య, తేషు దర్వీం, ఆజ్యస్థాలీం, ప్రోక్షణీం, ప్రణీతిం, ఇధ్మం, ఇతర దర్వీం, హవిఃపాత్రం, హవిష్యపాత్రం చ ప్రాగపవర్గమేకైకశః సాదయిత్వా, [118]**ప్రాచీనావీతీ,** అగ్నేః పశ్చాద్దర్భేషు ప్రోక్షణీపాత్రం నిధాయ, తస్మిన్ పవిత్రముదగగ్రం నిధాయ, [119]అద్భి రాపూర్య, ఉత్తానపాణినా ప్రాగపవర్గం త్రిరుత్పూయ,

[120]దర్వ్యాదీనుత్తానాని కృత్వా, విస్రస్యేధ్మం, [121]సర్వాభిస్తాభిరద్భిః పవిత్రపాణిః త్రిః ప్రోక్ష్య, శేషముత్సృజ్య, తత్పాత్రం దక్షిణతో నిధాయ, అన్యజ్జలం పూరయిత్వా, [122]సపవిత్రే

---

[116] పదునాఱేసి దర్భలతో కట్టిన నాల్గు పరిస్తరణములచే అగ్ని నప్రదక్షిణముగా పరిస్తరించి, అనగా తూర్పు, పశ్చిమములందు వేయు దర్భలను దక్షిణాగ్రములుగను, ఉత్తర, దక్షిణము లందు వేయు దర్భలను పూర్వాగ్రములుగాను, తూర్పునుండి ఆరంభించి అప్రదక్షిణముగా వేసి, ఉత్తరదిశలో వేసిన దర్భలను ప్రాక్పశ్చిమముగా వేసిన దర్భల మొదళ్లపై నుండునట్లును, దక్షిణమున వేసిన దర్భలను ప్రాక్పశ్చిమముగా వేసిన దర్భల కొనల క్రిందికుండునట్లును సవ రించవలెను.

[117] అగ్నికి ఉత్తరమున నాల్గు దర్భలను పూర్వాగ్రములుగా పఱచి, వానిపై దర్విని, ఆజ్య స్థాలీని, ప్రోక్షణీపాత్రను (హోమవస్తువులను ప్రోక్షించుటకై నీటినుంచు పాత్రను), ప్రణీతిపాత్రను (పూర్ణజలపాత్రను), 20 సమిధలు గల ఇధ్మకట్టను, ఇతరదర్విని (స్రువమును), హవిఃపాత్రను (హోమార్థమైన అన్నము నుంచు పాత్రను), హవిష్యపాత్రను (హోమార్థమైన వ్యంజనము నుంచు పాత్రను) పడమటినుండి తూర్పున కొక్కొక్కటిగా తీసికొని బోర్లించి యుంచి,

[118] ప్రాచీనావీతియై, అగ్నికి పశ్చిమమున (తన ముందు) దర్భలపై ప్రోక్షణీపాత్రను ఉంచుకొని, జిబ్బెడు పొడవుగల ఆయామతమును చేసి, దానిని ప్రోక్షణిలో ఉత్తరాగ్రముగా వేసి,

[119] ప్రోక్షణిలో నీటిని పోసి, ఆ నీటిని ఉత్తరాగ్రపు ఆయామతంతో పడమటినుండి తూర్పునకు మూడుసార్లు గీచి (ఇదియే ఉత్పూరణము),

[120] దర్వులను, ఆజ్యపాత్రను, ప్రణీతిపాత్రను, హవిర్హవిష్యపాత్రలను వెల్లకిల త్రిప్పిపెట్టి, ఇధ్మ కట్ట ముడిని విప్పి,

ప్రణీతిపాత్రేఽప ఆనీయ, పూర్వవదుత్పూయ, [123]హస్తాభ్యాం ప్రాణసమముద్ధృత్య, పాత్రాసాదనాదుత్తరతో దర్భేషు సాదయిత్వా, తత్పవిత్రమాజ్యస్థాల్యాం నిధాయ, ప్రాగగ్రైర్దర్భైః ప్రచ్ఛాద్య, [124]త్రిభిః దర్భైః కృతం పవిత్ర ముద్ధృత్య, ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం కృతం పవిత్రం ధృత్వా, ఉపవీతీ,

బ్రహ్మోఽవాహనమ్:

[125] *"----గోత్రస్య ----శర్మణః మ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే హోమకర్మణి బ్రహ్మాణం త్వాం వృణీమహే, బ్రహ్మణే నమః ఇదమాసనమ్/ ఆవాహనాది షోడశోపచారాన్ సమర్పయామి/"* - ఇత్యగ్నేర్దక్షిణతః బ్రహ్మాణం దర్భేషు నిషాద్య, ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం కృతం పవిత్రముద్ధృత్య,

---

[121] ప్రోక్షణీపాత్రలోని ఆయామతంతో 3 సార్లు దర్వులను, ఆజ్యపాత్రను, ప్రణీతిపాత్రను, హవిర్హవిష్యపాత్రలను ప్రోక్షించి, ప్రోక్షణిలో మిగిలిన నీటిని చల్లివేసి, దానిని తన కెడమ వైపుంచుకొని, అందులో వేఱే నీటిని నింపి,

[122] ఆయామతమును తీసి ప్రణీతిపాత్రలో వేసి, ఆ పాత్రలో నీటిని నింపి, ఆ నీటినికూడ ప్రాగంతముగా మూడుసార్లు ఆయామతంతో గీచి,

[123] మునుపు అగ్ని కుత్తరమున పాత్రాసాదన చేసిన దర్భల కుత్తరమున ప్రాగగ్రములుగా దర్భలను పఱచి, రెండుచేతులతో ప్రణీతిపాత్రను లేపి ముక్కుసూటిగా పట్టుకొని, దాని నా దర్భలపై నుంచి, ఆ పాత్రలోని ఆయామతాన్ని తీసి నేతిపాత్రలో నుంచి, ప్రాగగ్రములైన దర్భలు ప్రణీతిపై కప్పవలెను.

[124] తరువాత కర్త 3 దర్భలతో కట్టిన పవిత్రమును తీసివేసి, 2 దర్భలతో కట్టిన పవిత్రమును ధరించి (గమనిక: కొన్ని ప్రాంతములందీ కార్యమును పవిత్రమును మార్చకుండనే చేయుచున్నారు), ఉపవీతియై,

[125] అగ్నికి దక్షిణమున *"--- గోత్రస్య --- త్వాం వృణీమహే, బ్రహ్మణే నమః, ఇదమాసనమ్"*- అని నాల్గు ఉత్తరాగ్రపు దర్భలువేసి వానిపై బ్రహ్మస్థానములో నొక శ్రీవైష్ణవుని ఉత్తరముఖముగా కూర్చుండ బెట్టి, *"ఆవాహనాది షోడశోపచారాన్ సమర్పయామి"* అని అతనిపై పసుపు అక్షతలు వేసి అర్చించి, రెండుదర్భల పవిత్రమును తీసివేసి, మఱల 3 దర్భల పవిత్రమును ధరించి, ప్రాచీనావీతియై,

పునః త్రిభిః దర్భైః కృతం పవిత్రం ధృత్వా, ప్రాచీనావీతీ, శేషాగ్నిముఖం కుర్యాత్.

శేషాగ్నిముఖమ్: [126] ఆజ్యం విలాప్య, ఉదీచోఽఙ్గారాన్నిరూహ్య, తేష్వధిశ్రిత్య, [127]జ్వలతా తృణేనావద్యోత్య, [128]ద్వే దర్భాగ్రే ప్రచ్ఛిద్య, ప్రక్షాళ్య, ప్రత్యస్య (ఆజ్యే ప్రాశ్య), త్రిః పర్యగ్నికృత్వా, ఉదగుద్వాస్య,అంగారానగ్నౌ ప్రత్యూహ్య, ఉదగగ్రాయామాతేన పునరాహారమాజ్యం త్రిరుత్పూయ, [129]పవిత్రగ్రంథిం విస్రస్య, అప ఉపస్పృశ్య, ప్రాగగ్రమగ్నౌ ప్రహరతి. [130]దర్వీవన్నిష్టప్య, దర్భేణ సంమృజ్య, పునర్నిష్టప్య, ప్రోక్ష్య, నిధాయ, అద్భిః సంస్పృశ్య, అగ్నౌ ప్రహరతి.

పరిధినిధానాద్యగ్నిముఖాన్తమ్: పరిధ్యర్థే శమ్యాః- స్థవిష్ఠో మధ్యమః, అణీయాన్ ద్రాఘీయాన్ దక్షిణార్ధ్యః, అణిష్ఠో హ్రసిష్ఠ ఉత్తరార్ధ్యః, మధ్యమముదగగ్రమితరౌ ప్రాగగ్రౌ.

---

126 నేతిపాత్రను ప్రదక్షిణముగా తీసికొని వచ్చి తన ముందుంచుకొని, అందులో నేతిని నింపి, ఉత్తరం వైపు కొన్ని నిప్పులను వేఱుగా తీసికొని, వానిపై ఆ నేతిపాత్ర నెక్కించి,

127 ఒక దర్భను నిప్పుతో నంటించి, ఆ జ్వాల నేతిపాత్రయందు ప్రతిబింబించునట్లుగా దర్భను చూపించి (ఇదియే అవద్యోతనము), తర్వాత ఆ దర్భను పారవేసి,

128 రెండు దర్భాగ్రములను త్రుంచి, కడిగి, నేతిపాత్రలో నుంచి, నేతిపాత్రను జ్వలితదర్భచేత ప్రదక్షిణముగా మూడుసార్లు చుట్టి, ఆ దర్భను ఉత్తరమునకు పరిత్యజించి, అగ్నినుండి వేఱుగా తీసిన నిప్పులను తిరిగి అగ్నిలో చేర్చి, ఉత్తరాగ్రాయామతంతో మూడుసార్లు తూర్పు నుండి మొదలిడి తూర్పునకే అంతమగునట్లు నేతిపాత్రలోని నేతిని గీచి

129 ఆయామతము ముడిని విప్పి, దానిని ప్రోక్షణీజలముతో తాకి, కొనలు తూర్పుదిశగా నుండునట్లు పట్టుకొని అగ్నియందు వేయవలెను.

130 ప్రధానదర్విని(స్రుక్కును) కుడిచేత, ఇతరదర్విని (స్రువమును) ఎడమచేత ఒకేసారి తీసికొని, వాని నగ్నిపై కాచి, రెండు దర్వులను ఎడమచేతిలో పట్టుకొని, ఒక దర్భతో కుడిచేత ప్రాగంతముగా వానిని తుడిచి, మళ్లీ వానిని రెండుచేతులలో పట్టుకొని కాచి, తుడిచిన దర్భతో ప్రోక్షణిలోని జలమును వానిపై ప్రోక్షించి, ఆజ్యపాత్రకు ఎడమవైపు ఎడమచేతిలోని దర్విని (స్రువమును), కుడికి కుడిచేతిలోని దర్విని (స్రుక్కును) ఉంచి, సమ్మార్జనము చేసిన దర్భను ప్రోక్షణిలోని నీటితో తాకి, దాని నగ్నియందు ప్రాగగ్రముగా వేయవలెను.

[131]ఉపవీతీ, మధ్యమపరిధి ముపస్పృశ్య, ద్వే ఆఘారసమిధౌ ఊర్ధ్వే దక్షిణముత్తర మాదధాతి.
[132]ప్రాచీనావీతీ, తూష్ణీం సమంతమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, ఇధ్మమాజ్యేనాభ్యజ్య, "----గోత్రస్య -----*శర్మణః మమ పితుః* (అథవా, ----*గోత్రాయాః-----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధహోమకర్మణి బ్రహ్మన్ ఇధ్మమాధాస్యే* "- ఇతి ప్రార్థ్య, "*ఆధత్స్వ*" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, ఇధ్మమాధాయ, ప్రజాపతిం మనసా ధ్యాయన్ ఆఘారావాఘారయతి.
[133]ఉపవీతీ, ఇతర దర్వ్యా ఆజ్యమాదాయ, వాయవ్యాదాగ్నేయాన్తం ప్రజాపతిం మనసా ధ్యాయన్ "*ప్రజాపతయ ఇదం నమమ*" - ఇతి హుత్వా, ప్రధానదర్వ్యా ఆజ్యమాదాయ, ఇన్ద్రం మనసా ధ్యాయన్ నైఋత్యాదీశానాన్తం "*ఇన్ద్రాయేదం నమమ*"- ఇతి హుత్వా,

---

[131] అన్నిటికంటె లావుగనుండు పరిధిని మధ్యన (అనగా అగ్నికి పశ్చిమమున), సన్నగా పొడవుగా నుండు పరిధిని అగ్నికి దక్షిణమున మధ్యమసమిధకు తగులునట్లును, అన్నిటికంటె సన్నగను పొట్టిగను ఉండు పరిధిని అగ్నికుత్తరమువైపున మధ్యమపరిధికి తగులునట్లును ఉంచవలెను. మధ్యమపరిధి కొన ఉత్తరమునకును, దక్షిణోత్తరములందుంచు పరిధుల కొనలు తూర్పునకును ఉండవలెను. తరువాత ఉపవీతియై మిగిలిన రెండు పొట్టి పరిధులను (ఇవియే ఆఘారసమిధలు) రెండు చేతులలో తీసికొని వానిని మధ్యమపరిధికి ఒకసారి తాకించి, వానిని ప్రాగగ్రములుగా మునుపు అగ్నికి తూర్పునందుంచిన అభ్యుక్షణతోయపాత్రకిఋవైపులా ఉత్తర దక్షిణములందుంచ వలెను.

[132]తరువాత ప్రాచీనావీతియై, ఇధ్మమును (ఇధ్మమనగా మిగిలిన 15 సమిధల సమూహము) ఎడమచేతిలో పట్టుకొని మన్త్రరహితముగా అగ్ని నప్రదక్షిణముగా పరిషేసించి, ఆ ఇధ్మమును రెండుచేతులా పట్టుకొని నేతిలో ముంచి, దానిని బ్రహ్మకు చూపించి, "-----*గోత్రస్య*----*ఇధ్మమాధాస్యే*"- అని బ్రహ్మను అడిగి, "*ఆధత్స్వ*"- అని అతనిచే చెప్పించుకొని, దాని నగ్నిలో నుంచి, ప్రజాపతిని మనసులో ధ్యానించుచు నేతితో ఆఘారములను చేయవలెను.

[133]ఉపవీతియై స్రువములో నేతిని తీసికొని, ప్రజాపతిని మనసులో ధ్యానించుచు "*ప్రజాపతయేదం నమమ*" - అని వాయవ్యమునుండి ఆగ్నేయమున కేకధారగా అగ్నియందుంచి (ఇది ప్రథమాఘారము), తరువాత స్రుక్కులో నాల్గేసిసార్లు నేతిని గ్రహించి ఇంద్రుని మనసులో ధ్యానించుచు "*ఇన్ద్రాయేదం నమమ*"- అని నైఋతినుండి ఈశాన్యమున కేకధారగా అగ్నియందుంచి (ఇది ద్వితీయాఘారము), పై నాల్గు మన్త్రములతో నాల్గేసిసార్లు స్రుక్కులోనికి స్రువముతో నేతిని వేసికొనుచూ "*ఓం అగ్నయే స్వాహా/ అగ్నయ ఇదం నమమ*" - అని అగ్నిలో ఈశాన్యభాగ

1 ఓం అగ్నయే స్వాహా/ అగ్నయ ఇదం నమమ/ - ఇత్యుత్తరార్ధపూర్వార్ధే,

2. ఓం సోమాయ స్వాహా/ సోమాయేదం నమమ/ - ఇతి దక్షిణార్ధపూర్వార్ధే,

3. ఓం అగ్నయే స్వాహా/ అగ్నయ ఇదం నమమ/ - ఇత్యగ్నిమధ్యే

4. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా/ ప్రజాపతయ ఇదం నమమ/"

- ఇతి చతుర్గృహీతేనాజ్యేన జుహోతి. తతః అగ్నిసమీపే దర్భేషు, భుగ్నేషు విశ్వేదేవాదీ నావాహయతి.

విశ్వేదేవాఽవాహనమ్

ఉపవీతీ, *"ఆగచ్ఛన్తు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః/ యేహ్యత్ర విహితా శ్శ్రాద్ధే సావధానా భవన్తు తే/ --- గోత్రస్య ---శర్మ ణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః --నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వాన్ దేవానా మావాహయామి"*-[134] ఇతి విశ్వేదేవానగ్నేరుత్తరతో దర్భేష్వావాహ్య,కూర్చేనాపః ప్రదాయ, *"విశ్వేదేవాశ్శృణుతేమగం హవం మే యే అన్తరిక్షే య ఉపద్యవిష్ఠ/ యే అగ్ని జిహ్వా ఉత వా యజత్రా/ ఆసద్యాస్మిన్బర్హిషి మాదయధ్వమ్/ --- గోత్రస్య ----శర్మ ణః మమ పితుః (అథవా, ------గోత్రాయాః ------నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే*

మందును, "*ఓం సోమాయ స్వాహా/ సోమాయేదం నమమ/*" - అని అగ్నిలో ఆగ్నేయభాగము నందును, తరువాతి రెండు మంత్రములతో అగ్నిమధ్యన హోమము చేయవలెను. తరువాత అగ్నికి సమీపమున దర్భలపై, భుగ్నములపై విశ్వేదేవ, పితృపితామహ ప్రపితామహ, విష్ణువు లను ఆవాహన చేయవలెను.

134 కర్త ఉపవీతియై, హోమస్థలమునందు అగ్నికుత్తరమున ఒక మోదుగ విస్తరాకును వేసి, అందులో విశ్వేదేవులప్రతినిధిగా రెండు పూర్వాగ్రములైన దర్భల నుంచి, "*ఆగచ్ఛన్తు మహా భాగా ----విశ్వాన్ దేవానావాహయామి*" - అని ఆ దర్భలపై కూర్చతోడ నుదకము నిచ్చి, "*విశ్వేదేవాశ్శృణుతేమగ --- విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనమ్*" - అని ఆసనార్థం ఆ దర్భ లపై రెండు పొట్టిదర్భలను వేసి, "*ఇదమర్చనమ్*" - అని శ్వేతాక్షతోదకములను దైవతీర్థముతో ఆ దర్భలపై విడువవలెను.

పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనమ్"- ఇత్యాసనార్థం దర్భౌ దత్వా, "ఇదమర్చనమ్"- ఇతి యవోదకముత్సృజేత్.

పిత్రావాహనమ్

[135]ప్రాచీనావీతీ, అగ్నేర్దక్షిణతో దక్షిణాగ్రం ఖుగ్నం నిక్షిప్య, "ఆయాత పితరస్సోమ్యా గమ్భీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః/ ప్రజామస్మభ్యం దదతో రయిం చ/ దీర్ఘాయుత్వం చ శత శారదం చ/ ----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః----- నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాన్ ఆవాహయామి" - ఇతి పిత్రూనావాహ్య, కూర్చేనాపః ప్రదాయ, "సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరూర్ణా మృదు స్యోనం పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహమ్/ అస్మిన్ త్సీదన్తు మే పితరస్సోమ్యాః పితామహాః ప్రపితామహాశ్చానుగైస్సహ/ --- గోత్రస్య --- శర్మణః మమ పితుః(అథవా, -----గోత్రాయాః-----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం ఇదమాసనమ్"- ఇత్యాసనం కూర్చేన దత్వా, "ఊర్జం వహన్తీ రమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతమ్/ స్వధా స్థ తర్పయత మే పితౄన్/"- ఇతి తిలోదకముత్సృజేత్.

విష్ణ్వావాహనమ్:

[136]ఉపవీతీ, అగ్నేరుత్తరతః, "సహస్రశీర్షా పురుషః/ సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్/ స భూమిం విశ్వతో వృత్వా/ అత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్ / -----గోత్రస్య ------శర్మణః మమ పితుః

---

135 కర్త ప్రాచీనావీతియై, అగ్నికి దక్షిణమున హోమస్థలమునందు ఒక మోదుగ విస్తరాకును వేసి, అందులో పితరుల ప్రతినిధిగా మూడు దర్భలచే కట్టిన ఖుగ్నమును దక్షిణాగ్రముగా వేసి, దానిపై "ఆయాత ----ఆవాహయామి"- అని కూర్చతో నీటి నొసగి, "సకృదాచ్ఛిన్నం ---- మిదమాసనమ్"- అని ఆసనార్థం మఱొక మూడుదర్భలతో కట్టిన ఖుగ్నమునుంచి, "ఊర్జం వహన్తీ--" అను మంత్రముతో తిలోదకములను పితృతీర్థముతో ఆ ఖుగ్నముపై విడువవలెను.

136 కర్త ఉపవీతియై, విశ్వేవులకు వేసిన ఆకుకు ప్రక్కగా అగ్ని కుత్తరమున మఱొక విస్తరాకును వేసి, అందు పూర్వాగ్రములుగా రెండు దర్భలు వేసి వానిపై "సహస్రశీర్షా పురుషః--- శ్రీమహా

(అథవా,----గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీ మహావిష్ణుమావాహయామి "-ఇత్యావాహ్య, అపః ప్రదాయ, "పురుష ఏవేదగ్ం సర్వమ్। యద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్। ఉతామృతత్వస్యేశానః। యదన్నేనాఽతిరోహతి। శ్రీ మహావిష్ణో ఇదం తే ఆసనమ్" ఇత్యాసనార్థం దర్భాన్ దత్వా, "ఇదమర్చనమ్" - ఇతి యవోదకముత్సృజేత్.

అన్నా హుతయః:[137] ప్రాచీనావీతీ, "ఉద్ధ్రియతామగ్నౌ చ క్రియతామ్" - ఇత్యుక్త్వా, "కామముద్ధ్రియతాం కామమగ్నౌ చ క్రియతామ్"- ఇతి ప్రత్యుక్తే

[138] పిత్రర్థాసాదిత హవిఃపాత్రే హవిరాదాయ, హవిష్యపాత్రే వ్యంజనాదికమాదాయ, అగ్నావధిశ్రిత్య, అభిఘార్య, ప్రాచీనముదీచీనం వోద్వాస్య, ప్రతిష్ఠితమభిఘార్య, దర్వ్యా ముపస్తీర్య,

---

విష్ణుమావాహయామి" - అని చెప్పుచు కూర్చతో జలమునుంచి విష్ణువు నావాహన చేసి, "పురుష ఏవేదగ్ం సర్వమ్---శ్రీమహా విష్ణో ఇదం తే ఆసనమ్"- అని ఆసనార్థం రెండు దర్భలనువేసి, "ఇదమర్చనమ్"- అని ఆదర్భలపై దైవతీర్థముతో శ్వేతాక్షతోదకమును విడువవలెను.

137 హవిస్సును (అన్నమును), హవిష్యమును (ఏవేని రెండు కూరలను - అరటికాయ, పనస కాయ మున్నగువానిని, వడలను) తెప్పించుకొని, మునుపు అగ్నికి ప్రక్కగా నుంచిన హవిర్హవిష్య పాత్రలయందు వాని నుంచి, కర్త ప్రాచీనావీతియై, ఎడమచేతిలో రెండుదర్భలను ప్రాగగ్రముగా వేసికొని, ఆ దర్భలపై హవిఃపాత్రను, దానిపై హవిష్యపాత్రను పెట్టుకొని, ఆ హవిష్య పాత్రపై మఱల రెండు ప్రాగగ్రపు దర్భల నుంచి, ఆ పాత్రపై తన కుడిచేతిని బోరగిలించి పట్టుకొని లేచి నిలబడి, "ఉద్ధ్రియతామగ్నౌ చ క్రియతామ్"అని పితృస్థానభోక్తనడిగి, "కామముద్ధ్రియతాం కామమగ్నౌ చ క్రియతామ్"- అని అతనిచే చెప్పించుకొని,

138 కూర్చుండి, ఆ హవిర్హవిస్సులను అగ్నిపై వేడిచేసి, అభిఘరించి, దించి, మఱల అభిఘరించి, వానిని అగ్నికి ఉత్తరమునకు గాని తూర్పునకుగాని పెట్టుకొని, "దర్వ్యాముపస్తీర్య "- అని చెప్పుచు స్రుక్కులోనికి స్రువముతో నేతిని గ్రహించి, ఆపై రెండేసిసార్లు ఉసిరికాయంత హవిస్సును పాత్రమధ్యభాగమునుండి స్రుక్కులోనికి తీసికొనుచు, దానిపై స్రువముతో నొకసారి ఆజ్యమును చేర్చుచూ (పంచావత్తులు-అనగా ప్రవరలో ఐదుగురు ఋషుల పేర్లుగల శ్రీవత్స, జమదగ్ని గోత్రీకులు మూడుసార్లు హవిస్సును తీసికొనవలెను), 1-7 మంత్రములతో "స్వాహా" అన్నప్పుడెల్ల అగ్నికి దక్షిణభాగములో హోమముచేసి, అనంతరము 8-13 మంత్రములతో

ద్విరవదాయ,సకృదభిఘార్య, యన్మే పితుర్మాతేత్యాదిమన్త్రైః సప్తాన్నాహుతీర్హుత్వా, స్వాహా పిత్రే ఇతి షడాహుతీ నగ్నేర్దక్షిణతో జుహుయాత్ - తత్క్రమస్తు -

1. యన్మే మాతా ప్రలులోభ చరత్యననువ్రతా। తన్మే రేతః పితా వృఙ్క్తాం మాऽऽభు రన్యోऽపపద్యతామ్।-----గోత్రాయ-----శర్మణే వసురూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్పిత్రే స్వాహా। ----గోత్రాయ ----శర్మణే వసురూపాయ భగవదాకృతాయ, అస్మత్పిత్ర ఇదం నమమ।

2. యాస్తిష్ఠన్తి యా ధావన్తి యా ఆర్ద్రోఘ్నీః పరి తస్థుషీః। అద్భిర్విశ్వస్య భర్త్రీభి రన్తరన్యం పితుర్దధే -----గోత్రాయ -----శర్మణే వసురూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్పిత్రే స్వాహా। -----గోత్రాయ -----శర్మణే వసురూపాయ భగవదాకృతాయ, అస్మత్పిత్ర ఇదం నమమ।

3. యన్మే పితామహీ ప్రలులోభ చరత్యననువ్రతా। తన్మే రేతః పితామహో వృఙ్క్తాం మాऽభురన్యోపపద్యతామ్।----గోత్రాయ -----శర్మణే రుద్రరూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్పితామహాయ స్వాహా।---గోత్రాయ ---శర్మణే రుద్రరూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్పితామహాయ ఇదం నమమ।

4. అంతర్దధే పర్వతైరన్తర్మహ్యా పృథివ్యా। ఆభిర్దిగ్భిరనంతాభిరన్తరన్యం పితామహా ద్దధే। -----గోత్రాయ -----శర్మణే రుద్రరూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్ పితామహాయ స్వాహా। ----గోత్రాయ ----శర్మణే రుద్రరూపాయ భగవదాకృతాయ, అస్మత్పితామహాయ ఇదం నమమ।

నేతిని మాత్రమే స్రుక్కులోనికి తీసికొని ఆజ్యాహుతులను చేయవలెను. (గమనిక: 1,2 మంత్రములలో గీతలున్నచోట కర్త తండ్రి పేరును, 3,4 మంత్రములతో పితామహుని పేరును, 5,6 మంత్రములతో ప్రపితామహుని పేరును చెప్పుచు హోమము చేయవలెను. వీరిలో జీవితులున్నయెడల వారిని విడిచిపెట్టి, వారిపైతరము వారి నామములను చెప్పవలెను. స్త్రీలకు హోమాధికారము లేనందువలన, స్త్రీలకై హోమము చేయునప్పుడును, పితృ, పితామహ, ప్రపితామహుల పేర్లనే చెప్పుచు హోమమును చేయవలెను.)

5. యన్మే ప్రపితామహీ ప్రలులోభ చరత్యననువ్రతా। తన్మే రేతః ప్రపితామహో వృఙ్క్తాం మాభురన్యోపపద్యతామ్। ----గోత్రాయ ----శర్మణే ఆదిత్యరూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్ ప్రపితామహాయ స్వాహా।---గోత్రాయ ----శర్మణే ఆదిత్యరూపాయ భగవదాకృతాయ, అస్మత్ ప్రపితామహాయ ఇదం నమమ।

6. అంతర్దధ ఋతుభిరహోరాత్రైస్స సన్ధిభిరర్ధమాసైశ్చ మాసైశ్చాన్తరన్యం ప్రపితామహాద్దధే।-----గోత్రాయ -----శర్మణే ఆదిత్యరూపాయ భగవదాకృతాయ అస్మత్ ప్రపితామహాయ స్వాహా।-----గోత్రాయ -----శర్మణే ఆదిత్యరూపాయ భగవదాకృతాయ, అస్మత్ ప్రపితామహాయ ఇదం నమమ।

దర్వ్యాముపస్తీర్య, ద్విరవదాయ,సకృదభిఘార్య, ఉపవీతీ, పాత్రస్థమన్నమభిఘార్య, ప్రాచీనావీతీ, స్విష్టకృదర్థం హవిః ప్రత్యభిఘార్య,

7. యే చేహ పితరో యే చ నేహ యాగ్ంశ్చ విద్మ యాగ్ం ఉ చ న ప్రవిద్మ। అగ్నే తాన్ వేత్థ యది తే జాతవేదస్స్వయా ప్రత్తగ్ం స్వధయా మదన్తు స్వాహా। జ్ఞాతాఽజ్ఞాత పితృభ్య ఇదం నమమ।

అథ ఆజ్యాహుతయః -

8. స్వాహా పిత్రే। పిత్ర ఇదం నమమ।

9. పిత్రే స్వాహా। పిత్ర ఇదం నమమ।

10. స్వాహా పిత్రే। పిత్ర ఇదం నమమ।

11. పిత్రే స్వాహా। పిత్ర ఇదం నమమ।

12. స్వధా స్వాహా। పితృభ్య ఇదం నమమ।

13 అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధా స్వాహా। అగ్నయే కవ్యవాహనాయేదం నమమ।

స్విష్టకృద్ధోమః:

తతః ఉపవీతీ, దర్వ్యాముపస్తీర్య, పిత్రాదిహోమశేషేణ ఉత్తరార్ధాత్ సకృదవదాయ, ద్విరభిఘార్య "*అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా। అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ।*"–

పాత్రాసాదనలో మేక్షణం సాధించలేరు
అందువల్ల అగ్నిలో వేయమనడం అర్థరహితం

[139]ఇత్యుత్తరభాగే స్విష్టకృద్ధోమం కృత్వా,

హవిష్యహోమః:

[140]ప్రాచీనావీతీ, దర్వ్యాముపస్తీర్య, హవిష్యమాదాయ,అభిఘార్య, "హవిష్యం స్వాహా/ హుతేష్టదేవతాభ్య ఇదం నమమ/"- ఇత్యుత్తరార్ధే హవిష్యహోమం కృత్వా, మేక్షణమగ్నౌ Meaning less ప్రహృత్య, తూష్ణీం అగ్నిమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, పరిధ్యంజనం కుర్యాత్.

పరిధ్యంజనం, లేపకార్యమ్:

[141]ఆజ్యస్థాలీం ఉత్తరతః, ప్రధానదర్వీం దక్షిణతః, ఇతరం మధ్యే, [142]పాత్రాసాదనదర్భా నాదాయ దర్వ్యామనక్త్యగ్రం, ఇతరస్యాం మధ్యం, ఆజ్యస్థాల్యాం మూలం, ఏవం త్రిః. [143]ఏక దర్భం ప్రజ్ఞాతం నిధాయ, [144]పాణిభ్యాం దర్వ్యాం ప్రతిష్ఠాప్య,

---

[139] ఉపవీతియై, దర్విలోనికి స్రువముతో నేతిని వేసికొని, పిత్రాదుల హోమానంతరము మిగిలిన హవిస్సులో ఉత్తరార్ధమునందలి హవిస్సును దర్విలో నొకసారి (పంచావత్తులు రెండుసార్లు) వేసికొని, రెండుసార్లు (పంచావత్తులు మూడుసార్లు) దాని నభిఘరించి, "అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా/ అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ/" అని అగ్నియొక్క ఉత్తరార్ధములో హోమంచేసి,

[140] ప్రాచీనావీతియై, దర్విలో నేయి వేసికొని, అందులో హవిష్యమును వేసికొని, దానిని నేతి తోడ నభిఘరించి, "హవిష్యం స్వాహా/ హుతేష్టదేవతాభ్య ఇదం నమమ/"- అని అగ్నియొక్క ఉత్తరార్ధములో హవిష్యహోమమును చేసి, మేక్షణమును అగ్నిలో పడవేసి, అగ్ని నప్రదక్షిణ ముగా పరిషేసించి పరిధ్యంజనాదులను చేయవలెను.

[141] ఆజ్యస్థాలీని ఉత్తరమునకు, ప్రధానదర్విని (స్రుక్కును) దక్షిణమునకు, ఆ రెంటిమధ్య ఇతర దర్విని (స్రువమును) తన ముందుంచుకొని,

[142] మునుపు అగ్ని కుత్తరమున వీనిని బోర్లించియుంచిన (ఆసాదన చేసిన) దర్భలను తీసికొని వాని కొనలు సరిచేసి పట్టుకొని వాని నపసవ్యముగా తీసికొని వచ్చి, దర్భల కొనలచే దర్విని, మధ్యభాగములచే ఇతరదర్విని, మొదళ్లచే ఆజ్యస్థాలీని ప్రాక్సమాప్తిగా మూడేసిసార్లు తుడిచి (గమనిక: ఈ దర్భలను రెండుచేతులతో పొడవుగా పట్టుకొని, మూడుపాత్రలలోను ఒకేసారి ఉంచి, ఆ మూడుపాత్రలను ఒకేసారి ప్రాక్సమాప్తిగా మూడుసార్లు తుడువవలెను. దీనికే లేప కార్యమని పేరు.)

1. ప్రజాపతయేదం నమమ, 2. ఇన్ద్రాయేదం నమమ,

3. అగ్న యె ఇదం నమమ, 4. సోమాయేదం నమమ

- ఇతి హుతదేవతానుద్దిశ్య అగ్నౌ ప్రహృత్య, [145]త్రిరుద్యుత్య, [146]తృణం ప్రహృత్య, అప ఉప స్పృశ్య, [147]ఏతత్తేతత్తేతదితి త్రిరంగుళ్యా నిర్దిశ్య, అగ్నిమభిమంత్ర్య, భూమి ముపస్పృశేత్.

[148]మధ్యమపరిధిం ప్రహృత్య, ఇతరౌయుగపత్ ప్రహరన్, ఉత్తరార్థస్యాగ్రమంగారేషూపో హతి. [149]పరిధీనభిమంత్ర్య ఆఘారసమిధౌ ప్రహరతి. [150]దర్వ్యామితరదర్వ్యగ్రమాదాయ,

"స్వాహా వసుభ్యో రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్యః సగ్ంస్రావభాగేభ్య ఇదం నమమ"

---

143 ఆ దర్భలలో నొకదానిని తీసికొని వేళ్ళ ఉంచుకొని (తొండిలో చెక్కుకొని),

144 మిగిలిన దర్భలను ప్రాగగ్రములుగా దర్వియందుంచి, *1. ప్రజాపతయేదం నమమ -----4. సోమాయేదం నమమ* - అని హుతదేవతల నుద్దేశించి పలుకుచూ, ఆ దర్భలను దర్వి లోనుండి మెల్లమెల్లగా అగ్నిలోనికి నెట్టవలెను.

145 తరువాత దర్విని క్రింద నుంచి, దోసిలిచేత మూడుపర్యాయములు అగ్నివైపునకు నెట్టి

146 తొండిలో చెక్కుకొన్న దర్భను అగ్నిలో నుంచి, ప్రోక్షణిలోని నీరు ముట్టి,

147 ఆ దర్భలోనిదే ఈ దర్భ, అని మూడు సార్లు *"ఏతత్, ఏతత్, ఏతత్"*- అని నిర్దేశించి పలు కుచూ, *"ఏతత్"*అన్నప్పుడల్లా అగ్నిని తర్జనితో చూపించి, అగ్ని నభిమంత్రించి (అనగా అగ్నిపై హస్తమును బోరగిలించి తటాలున తీసి), కుడి చూపుడువ్రేలిచే భూమిని తాకవలెను.

148 మధ్యమపరిధిని తీసి అగ్నిలో ప్రాగగ్రముగా నుంచి, అగ్నికి ఉత్తరదక్షిణములందుంచిన పరిధుల నొకేసారి ఎడమ, కుడిచేతులతో తీసికొని అగ్నియందుంచవలెను. ఇట్లుంచుటలో ఎడమచేతిలోని పరిధికొన అగ్నికి తాకించుచూ అగ్నిలో వేయవలెను.

149 ఆఘారసమిధలను (అనగా, అగ్నికి తూర్పున గేటువలె నుంచిన రెండు సమిధలను) అభిమంత్రించి వానిని అగ్నిలో పడవైచి (గమనిక: ఈ సందర్భములో కొందఱు ఆఘారసమిధ లను పరిహరించుట లేదు. ఇది వారికి దేశాచారముగా నున్నది.)

150దర్విలో నితరదర్విచేత ఒకసారి ఆజ్యము గ్రహించి, ఇతరదర్వియొక్క అగ్రమును దర్వి యందు బోరగిలించి, ఏకధారగా అగ్నిలో *"స్వాహా వసుభ్యో రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్యః --- ఇదం నమమ"* - అని హోమమును చేసి, నీటిని తాకి, తదుపరి ప్రాయశ్చిత్త హోమం, ప్రాణాయామం, పరిషేచనం, ప్రణీతామోక్షణం, బ్రహ్మోద్వాసనం, అగ్న్యుపస్థానములను చేయవలెను.

- ఇతి సగ్గంస్రావేణాఽభిజుహోతి. తతః అప ఉపస్పృశ్య, ప్రాయశ్చిత్తహోమం, ప్రాణాయామం, పరిషేచనం, ప్రణీతామోక్షణం, బ్రహ్మోద్వాసనం, అగ్న్యుపస్థానాదికం కుర్యాత్.

ప్రాయశ్చిత్తహోమః

[151] ఉపవీతీ, ప్రాణానాయమ్య, "-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పార్వణహోమకర్మణి మధ్యే సంభావిత మన్త్ర-తంత్ర-స్వర-వర్ణ-విధివిపర్యాస-న్యూనాతిరిక్త-దోష-ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తహోమం, అనాజ్ఞాతాద్యాహుతీశ్చ హోష్యే, ప్రాణాయామం చ కరిష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య

1. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం నమమ।

- ఇతి ప్రధానదర్వ్యా ఆజ్యమాదాయ హుత్వా, అనంతరం స్రువేణ సకృద్గృహీతేనాజ్యేన జుహోతి:

2. అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు। అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వగ్ంహి వేత్థ యథాతథగ్గం స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ।

3. పురుషసమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుషసమ్మితః। అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వగ్ంహి వేత్థ యథాతథగ్గ్ం స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ।

4. యత్పాకత్రా మనసాదీనదక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసః। అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతువిద్విజానన్యజిష్ఠో దేవాగ్ం ఋతుశో యజాతి స్వాహా। అగ్నయ ఇదం నమమ।

5. త్వన్నో అగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోఽవయాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠో వహ్నితమశ్శోశుచానో విశ్వాద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా। అగ్నీవరుణాభ్యామిదం నమమ।

---

[151] కర్తఉపవీతియై, ప్రాణాయామము చేసి, "---గోత్రస్య ---ప్రాణాయామం చ కరిష్యే "- అని సంకల్పించి, ప్రధానదర్విలో నేతిని తీసికొని 1వ మంత్రముతో హోమము చేసి, తరువాత ఇతర దర్విలోని కొకసారి నేతిని తీసికొనుచూ 2-13 మంత్రములతో ప్రాయశ్చిత్తహోమమును చేయవలెను।

6. స త్వన్నో అగ్నే ఽవమో భవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉషసో వ్యుష్టౌ। అవయక్ష్వనో వరుణగ్ం రరాణో వీహిమృడీకగ్ం సుహవోన ఏధి స్వాహా। అగ్నీవరుణాభ్యామిదం నమమ।

7. ఆభిర్గీర్భిర్యదతోన ఊనమాప్యాయయ హరివో వర్ధమానః। యదాస్తోతృభ్యో మహి గోత్రారుజాసి భూయిష్ఠభాజో అథ తే స్యామ స్వాహా। ఇంద్రాయ హరివత ఇదం నమమ।

8. త్ర్యమ్బకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్। ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మా మృతాత్స్వాహా। త్ర్యంబకాయేదం నమమ।

9. ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ంసురే స్వాహా। విష్ణవ ఇదం నమమ।

10. ఓం భూస్స్వాహా। అగ్న య ఇదం నమమ।

11. ఓం భువస్స్వాహా। వాయవ ఇదం నమమ।

12. ఓం సువస్స్వాహా। సూర్యాయేదం నమమ।

13. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం నమమ।

14. శ్రీవిష్ణవే స్వాహా। విష్ణవే పరమాత్మన ఇదం నమమ।

ప్రణీతామోక్షణమ్, బ్రహ్మోద్వాసనమ్:

[152]ఇతి హుత్వా, ప్రాణానాయమ్య, ప్రాచీనావీతీ, తూష్ణీం సమంతమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, [153]ప్రణీతాస్వప ఆనీయ, అన్యజ్జలం పూరయిత్వా, పాత్రప్రయుక్తదర్భానాదాయ,

---

[152] తదుపరి ఉపవీతియై ప్రాణాయామము చేసి, ప్రాచీనావీతియై అగ్నిని అప్రదక్షిణముగా అమంత్రకముగా పరిషేసించి,

[153] ప్రణీతిపాత్రలో (అనగా, పూర్ణజలపాత్రలో) వేరే జలమును పోసి, మునుపా పాత్రను బోర్లించి యుంచిన దర్భలను తీసికొని, వానిని మధ్యకు మడచి, ప్రణీతిలో వాని అగ్రములను, మూలములను ముంచి, ఆ పాత్రను "సదసి--- మా మే క్షేష్ఠాః"- అని అభిమంత్రించి, "ప్రాచ్యాం దిశి దేవాః -

"సదసి సన్మే భూయాస్సర్వమసి సర్వం మే భూయాః పూర్ణమసి పూర్ణం మే భూయా అక్షీతమసి మా మే క్షేష్ఠాః/" - ఇత్యభిమన్త్ర్య,

"ప్రాచ్యాం దిశి దేవా ఋత్విజో మార్జయన్తామ్/ దక్షిణాయాం దిశి మాసాః పితరో మార్జయన్తామ్/ ప్రతీచ్యాం దిశి గృహాః పశవో మార్జయన్తామ్/ ఉదీచ్యాం దిశ్యాప ఓషధయో వనస్పతయో మార్జయన్తామ్/ ఊర్ధ్వాయాం దిశి యజ్ఞస్సంవత్సరో యజ్ఞపతిర్మార్జయన్తామ్/"

- ఇతి ప్రాచ్యాం, దక్షిణాయాం, ప్రతీచ్యాం, ఉదీచ్యాం, ఊర్ధ్వాయాం, అధః తజ్జలేన ప్రోక్ష్య,

"సముద్రం వః ప్రహిణోమి స్వాం యోనిమపి గచ్ఛత/ అచ్ఛిద్రః ప్రజయా భూయాసం మా పరాసేచి మత్పయః" - ఇత్యాత్మానం అనుజాంశ్చ ప్రోక్ష్య, దర్భత్రయ పవిత్రం విసృజ్య, ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం కృతం పవిత్రం ధృత్వా, ఉపవీతీ, "బ్రహ్మణే నమః/ తామ్బూలదక్షిణాం సమర్పయామి/" - ఇతి దక్షిణాతామ్బూలాని దత్వా బ్రహ్మాణ ముద్వాస్య, "శ్రీవిష్ణవే స్వాహా/ విష్ణవే పరమాత్మన ఇదం నమమ/" - ఇతి ద్వౌ దర్భౌ అగ్నౌ నినీయ,

అగ్న్యుపస్థానమ్:

ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం కృతం పవిత్రం విసృజ్య, త్రిభిః దర్భైః కృతం పవిత్రం ధృత్వా, ఉప వీతీ, ప్రాణానాయమ్య, "శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్యరూపం అగ్న్యుపస్థానం కరిష్యే"

- యజ్ఞపతిర్మార్జయన్తామ్" వఱకుగల 5 మంత్రములను చెప్పుచు ఆదర్భలతో ప్రణీతిలోని జలమును తీసికొని వరుసగా తూర్పు, దక్షిణము, పశ్చిమము, ఉత్తరము, ఊర్ధ్వాధోదిశలను ప్రోక్షించి, "సముద్రం వః ప్రహిణోమి---మత్పయః"అను మంత్రముతో తనను, తన తమ్ములను గూడ ప్రోక్షించుకొని, ఇదివఱకు ధరించినట్టి మూడుదర్భల పవిత్రమును తీసివేసి, రెండు దర్భలతో కట్టిన పవిత్రమును ధరించి (గమనిక: ఇట్లు పవిత్రములను మార్చుకొనుట కొన్ని దేశములం దు ఆచారములో లేదు) , ఉపవీతియై, "బ్రహ్మణే నమః-----సమర్పయామి/"- అని బ్రహ్మకు నమస్కరించి, అతనిపై హరిద్రాక్షతలను వేసి అర్చించి, దక్షిణాతామ్బూలముల నొసగి, బ్రహ్మనుద్వాసన చేసి, "శ్రీవిష్ణవే స్వాహా/ విష్ణవే పరమాత్మన ఇదం నమమ/"- అని రెండుదర్భల నగ్నిలో నుంచవలెను.

- [154]ఇతి సంకల్ప్య, ఉత్థాయ, అఞ్జలిం బద్ధ్వా,

"అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాన్/ విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్/ యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ/ అగ్నయే నమః/"

మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన/
యద్ధుతంతు మయా దేవ పరిపూర్ణం తదస్తు తే//
ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణి తపః కర్మాత్మికానివై/
యాని తేషామశేషాణాం కృష్ణానుస్మరణం పరమ్//

హోమదేవతోద్వాసనమ్:

[155] ఇతి ప్రార్థ్య, ప్రణమ్య, అభివాద్య, ఉత్థాయాఞ్జలిం బద్ధ్వా, ప్రాచీనావీతీ,

"పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః/ మమ తృప్తిం ప్రయాన్త్వద్య హోమాప్యాయితమూర్తయః - అద్యానుష్ఠితే మమ పితుః (అథవా, మమ మాతుః) అస్మిన్ ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే మన్త్రలోపే, తన్త్రలోపే, ద్రవ్యలోపే, నియమలోపే సత్యపి, సర్వం యథా శాస్త్రానుష్ఠితం భూయాదితి భవన్తో మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్తు"- ఇతి ప్రార్థ్య, "తథాస్తు"- ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య , హోమదేవతోపరి తిలాన్ వికీర్య హోమదేవతా నుద్వాసయేత్.

---

[154] తరువాత కర్త రెండుదర్భల పవిత్రమును తీసివేసి, మూడుదర్భల పవిత్రమును ధరించి ఉపవీతియై ప్రాణాయామము చేసి, "శ్రీభగవదాజ్ఞయా---కరిష్యే" - అని సంకల్పించి, లేచి నిలబడి అంజలిబద్ధుడై, "అగ్నే నయ సుపథా రాయే----కృష్ణానుస్మరణం పరమ్//" వఱకు చెప్పి అగ్న్యుపస్థానము చేసి, ప్రణమించి, తన ప్రవరతో కూడిన అభివాదమును చేసి, హోమదేవతో ద్వాసనము చేయవలెను.

[155] కర్త ఇంకను అంజలిబద్ధుడై నిలుచుండియే ప్రాచీనావీతియై, "పితా పితామహశ్చైవ----- హోమాప్యాయితమూర్తయః-----మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్తు"- అని మొదట భుగ్నాదులపై నావహనము చేసియుండిన పిత్రాదిదేవతలను ప్రార్థించవలెను. అప్పుడు భోక్తలు "తథాస్తు"అని చెప్పవలెను. అప్పుడు కర్త ఆ భుగ్నాదులపై తిలలను వేసి, హోమదేవతల నుద్వాసన చేసి, భోక్తలకు పాదప్రక్షాళన, అర్చనాదులను చేయవలెను.

పాద్యస్థానార్చనమ్

[156]గృహాంగణే పూర్వదిగ్భాగే ఉత్తరే చతురశ్రం, దక్షిణతః మండలం కృత్వా, కర్తా పూర్వాభిముఖో భూత్వా,

1. ఉపవీతీ, *"-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్"* - ఇత్యుత్తర(చతురశ్ర) మండలే దర్భాన్నిధాయ, *"ఇదమర్చనమ్"*- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య,

2. ప్రాచీనావీతీ, *"----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం పితృపితామహప్రపితామహానాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనం (అథవా, ----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం మాతృపితామహిప్రపితామహీనాం పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్)"* - ఇతి దక్షిణ (వృత్తాకార) మండలే భుగ్నాన్నిధాయ, *"ఇదమర్చనమ్"*- ఇతి తిలైరభ్యర్చ్య,

3. ఉపవీతీ, *"-----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణోః పాద్యస్థానే ఇదమాసనమ్"*- ఇత్యాసనార్థముత్తరమణ్డలే ద్వౌ దర్భౌ నిధాయ, *"ఇదమర్చనమ్"*- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య, కర్తా ప్రత్యఙ్ముఖో భూత్వా,

---

[156] కర్త పవిత్రమును తీసి చెవిసందునందుంచుకొని, ఇంటికి తూర్పున గృహాంగణమందు ఉత్తరమున చతురస్రము, దక్షిణమున వర్తులాకారము గల రెండు పాద్యస్థలశుద్ధులను చేసి, చేయి కడిగికొని, మఱల పవిత్రమును ధరించి, ముందుగా నాస్థలముల నర్చించి, తర్వాత వానిలోనికి స్వాముల నాహ్వానించి, పాదప్రక్షాళనము చేయవలెను. ఈ విధానమంతయు *"సంకల్ప శ్రాద్ధము"*లో వలెనే యున్నందువలన, ఇక్కడ మఱల దానిని వివరించుట లేదు. ఈ వివరణము నకై 8-12 పుటలను చూచునది.

విశ్వేదేవానాం పాదప్రక్షాళనమ్:

ఉపవీతీ, ఉత్తరమణ్డలే, "-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----- గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః స్వాగతమ్" - ఇతి కర్తా, "సుస్వాగతమ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్. "ఇదమర్ఘ్యమ్" - "అస్త్వర్ఘ్యమ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్.

తతః పవిత్రమాదాయ, "శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోఽసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః" - ఇతి భోక్తృపాదయోరుపరి ఆజ్యం విలిప్య, "గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్॥"- ఇతి గోమయానులేపనం కృత్వా, "శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శంయోరభిస్రవన్తు నః॥"- ఇత్యాజాన్వాజంఘం సాక్షతోదకేన విప్ర పాదద్వయం ప్రక్షాళ్య, తత్పాదోదకం శిరసి ప్రోక్ష్య, స్వహస్తౌ ప్రక్షాళ్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా కూర్చోదకుంభజలేన విప్రాయ పునః జలాంజలిం దద్యాత్. తతో విప్రః "మయి మహో మయి యశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్" - ఇతి కర్తుః దక్షిణాంసం స్పృశేత్.

పితౄణాం పాదప్రక్షాళనమ్:

ప్రాచీనావీతీ దక్షిణమండలే, "---- గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః స్వాగతమ్ (అథవా, ----గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహిప్రపితామహ్యాః స్వాగతమ్ ") - "సుస్వాగతమ్" - ఇతి ప్రతివచనమ్. "ఇద మర్ఘ్యమ్"- ఇతి కర్తా, "అస్త్వర్ఘ్యమ్"- ఇతిప్రతివచనమ్.

తతః పవిత్రమాదాయ, "శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోఽసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః" - ఇతి భోక్తృపాదయోరుపరి ఆజ్యం విలిప్య, "గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్॥"- ఇతి గోమయానులేపనం కృత్వా, "సమస్త సంపత్సమ

వాప్తిహేతవః। సముత్థితాపత్కులధూమకేతవః। అపారసంసారసముద్రసేతవః। పునన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః॥"- ఇత్యాజాన్వాజంఘం తిలోదకేన విప్రపాదద్వయం ప్రక్షాళ్య, తత్పాదోదకం శిరసి ప్రోక్ష్య, స్వహస్తౌ ప్రక్షాళ్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా కూర్చోదకుంభజలేన విప్రాయ పునః జలాంజలిం దద్యాత్. తతో విప్రః "మయి మహో మయి యశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్" - ఇతి కర్తుః దక్షిణాంసం స్పృశేత్.

విష్ణోః పాదప్రక్షాళనమ్:

ఉపవీతీ, "--- గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ---- గోత్రాయాః --- నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో స్వాగతమ్" - ఇత్యుత్తరమణ్డలే విష్ణవే స్వాగతం కుర్యాత్. "సుస్వాగతమ్" - ఇతి ప్రతివచనమ్. "ఇదమర్ఘ్యమ్"- "అస్త్వర్ఘ్యమ్"- ఇతిప్రతివచనమ్.

తతః పవిత్రమాదాయ, "శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోఽసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః" - ఇతి భోక్తృపాదయోరుపరి ఆజ్యం విలిప్య, "గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్।" - ఇతి గోమయానులేపనం కృత్వా, "తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా పశ్యన్తి సూరయః। దివీవచక్షురాతతమ్। తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్ం సస్సమింధతే। విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్।"- ఇత్యాజాన్వాజంఘం సాక్షతోదకేన విప్రపాదద్వయం ప్రక్షాళ్య, తత్పాదోదకం శిరసి ప్రోక్ష్య, స్వహస్తౌ ప్రక్షాళ్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా కూర్చోదకుంభజలేన విప్రాయ పునః జలాంజలిం దద్యాత్. తతో విప్రః " మయి మహో మయి యశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్" - ఇతి కర్తుః దక్షిణాంసం స్పృశేత్. తతః కర్తా స్వస్య చ హస్త పాదౌ ప్రక్షాళ్య, పవిత్రం నిరస్య, అన్యపవిత్రం ధృత్వా, మండలస్యోత్తరే ఆచమ్య, విప్రానపి తత్రైవాచమయ్య, అంతః ప్రవిశేత్.

భుక్తిస్థలావోక్షణమ్:

తతః ప్రాచీనావీతీ, ""అపహతా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా యే క్షయన్తి పృథివీమను। అన్యత్రేతో గచ్ఛన్తు యత్రైషాం గతం మనః। ఉదీరతామవర ఉత్పరాస

ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః। అసుం య ఈయురవృకా ఋతజ్ఞా స్తే నోఽవన్తు పితరో హవేషు - (మాతృశ్రాద్ధేతు - *యత్రాసాం గతం మనః* - ఇతి) " -[157]ఇతి తిలాక్షతాన్ భుక్తి దేశే ప్రకిరేత్.

[158] *"అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోఽపి వా। యస్స్మరేత్ పుణ్డరీకాక్షం స బాహ్యాంభ్యంతరశ్శుచిః॥"* - ఇత్యద్భిరవోక్ష్య, *"ఓం భూర్భువస్సువః"* - ఇతి త్రిరుక్త్వా త్రిః ప్రోక్ష్య, విశ్వేదేవాః ప్రాఙ్ముఖాః, పితృపితామహప్రపితామహాః ఉత్తరాభిముఖాః, విష్ణు స్సర్వతోముఖః - ఉపవేశ్య భోక్తౄనర్చయేత్.

విశ్వేదేవార్చనమ్

ఉపవీతీ, విశ్వేదేవహస్తే శుద్ధోదకం దత్వా, *"----- గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూర వార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేషాం దేవానాం భోజనస్థానే ఇదమాసనమ్"* - ఇత్యాసనం దర్భేణ దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, *"ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్"* - ఇతి భోజనపాత్రస్థానే దర్భాన్ దత్వా,

"అర్చత ప్రార్చత ప్రియ మేధాసో అర్చత। అర్చన్తు పుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణ్వర్చత। ఇదం వో అర్చనమ్"- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య, పవిత్రం కర్ణే నిధాయ,

---

[157] తరువాత ప్రాచీనావీతియై, *"అపహతా అసురా---పితరో హవేషు"* అను మన్త్రముతో స్వాములు భుజించుచోట తిలాక్షతలను చల్లవలెను. ఆపైని,

[158] *"అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోఽపి వా। యస్స్మరేత్ పుణ్డరీకాక్షం స బాహ్యాంభ్యంతరశ్శుచిః॥"*- అని భుక్తిస్థలమునందు నీటిని చల్లి, *"ఓం భూర్భువస్సువః"* - అని మూడు సార్లు చెప్పుచు మూడుసార్లు కూర్చతో నుదకమును ప్రోక్షించి, విశ్వేదేవస్థానమందలి విప్రుని ప్రాఙ్ముఖముగను,పితృపితామహప్రపితామహస్థానమందలి విప్రుని ఉత్తరముఖముగను, విష్ణు స్థానమందలి విప్రుని ఏదో ఒకవైపు ముఖముచేసియు భోజనస్థానమున కూర్చుండబెట్టి, వారిని అర్చింపవలెను. ఈ అర్చనాదులన్నియు *"సంకల్పశ్రాద్ధప్రయోగము"*లో నిచ్చినట్లే ఉన్నం దున వానినిచ్చుట మఱల వివరించుట లేదు. ఈ వివరణములకై 14-18 పుటలను చూచునది.

"గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్" --- గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ---- గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః దేహాలంకరణార్థే అమీ వో గంధాః" - ఇతి గంధాన్ దత్వా, "సుగంధాః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా,

"ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః। హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే - ఇమాని వః పుష్పాణి, శ్రీతులసీదళాని సమర్పయామి" - ఇతి పుష్పాణి, తులసీదళాని చ దత్వా,

"ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి - ఉదకేనైవ సాంకల్పితో ధూపః" - ఇతి విశ్వే దేవహస్తే ధూపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుధూపః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్ నిరృతిం మమ। పశూగ్ంశ్చ మహ్యమావహ జీవనం చ దిశో దిశ। అవలోకనార్థమయం వో దీపః - జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థిత మయం వో దీపః" - ఇతి విశ్వేదేవహస్తే దీపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుజ్యోతిః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"యువా సువాసాః పరివీత ఆగాత్ । స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః। తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి। స్వాధియో మనసా దేవయంతః। ఆచ్ఛాదనార్థం, ఉత్తరీయార్థమిదం వస్త్రయుగ్మమ్" - ఇతి వస్త్రయుగ్మం (తదభావే ద్వౌ దర్భౌ) దత్వా, "కర శుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్ " - ఇతి వలయపవిత్రం దత్వా, "శేషోపచారార్థమిమే అక్షతాః। సకలారాధనైః స్వర్చితమ్।" - ఇత్యక్షతైరర్చయేత్ - "అస్త్వర్చితమ్" - ఇతి ప్రతి వచనమ్.

పిత్రాద్యర్చనమ్

ప్రాచీనావీతీ, పితృహస్తే శుద్ధోదకం ప్రదాయ, "----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం భోజనస్థానే ఇదమాసనమ్

అథవా, -----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే మాతృపితామహిప్రపితామహీనాం భోజనస్థానే ఇదమాసనమ్)" - ఇతి భుగ్నేనాసనం దత్వా, పునరపః ప్రదాయ, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్"-ఇతి భోజనపాత్రస్థానే భుగ్నం దత్వా, "అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత/ అర్చన్తు పుత్రకా ఉత పురన్న ధృష్ణ్వర్చత/ ఇదం వో అర్చనమ్"- ఇతి తిలైరభ్యర్చ్యయ, పవిత్రం కర్ణే నిధాయ,

"గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్/ ఈశ్వరీగ్ంం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్" ----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పితృపితామహప్రపితామహానాం దేహాలంకరణార్థం యథా భాగశః అమీ వో గంధాః (అథవా, ----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే మాతృపితామహిప్రపితామహీనాం దేహాలంకరణార్థం యథా భాగశః అమీ వో గంధాః) " - ఇతి గంధాన్ దత్వా, "సుగంధాః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా,

"ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః/ హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే - ఇమాని వః పుష్పాణి, శ్రీ తులసీదళాని సమర్పయామి" - ఇతి పుష్పాణి, తులసీదళాని చ దత్వా,

"ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి - ఉదకేనైవ సాంకల్పితో ధూపః"- ఇతి పితృహస్తే ధూపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుధూపః"- ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్ నిరృతిం మమ/ పశూగ్ంశ్చ మహ్యామావహ జీవనం చ దిశో దిశ/ అవలోకనార్థమయం వో దీపః - జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థితమయం వో దీపః" -ఇతి పితృహస్తే దీపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుజ్యోతిః" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"యువా సువాసాః పరీవీత ఆగాత్ / స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః/ తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి/ స్వాధియో మనసా దేవయంతః/ ఆచ్ఛాదనార్థం, ఉత్తరీయార్థమిదం వస్త్రయుగ్మమ్" - ఇతి వస్త్రయుగ్మం, తదభావే దర్భౌ దత్వా, "కరశుద్ధ్యర్థ

మిదం వలయపవిత్రమ్"- ఇతి వలయపవిత్రం దత్వా, "శేషోపచారార్థే ఇమే తిలాః/ సకలా రాధనైః స్వర్చితమ్"- ఇతి తిలైరర్చయేత్ - "అస్తుర్చితమ్"- ఇతి ప్రతివచనమ్.

విష్ణ్వర్చనమ్

ఉపవీతీ, విష్ణుహస్తే శుద్ధోదకం దత్వా, "---గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో భోజనస్థానే ఇదం తే ఆసనమ్ "- ఇత్యాసనం దర్భేణ దత్వా, పునశ్శుద్ధోదకం దత్వా, "ఇదం భోజనపాత్రాసనమ్"- ఇతి భోజనపాత్రస్థానే దర్భౌ దత్వా,

"అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత/ అర్చన్తు పుత్రకా ఉత పురన్న ధృష్ణ్వర్చత/ ఇదం వో అర్చనమ్"- ఇత్యక్షతైరభ్యర్చ్య, పవిత్రం కర్ణే నిధాయ,

"గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్/ ఈశ్వరీగ్ం సర్వ భూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్"-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః(అథవా, ----గోత్రాయాః -----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో అమీ వో గంధాః"- ఇతి గంధాన్ దత్వా, "సుగంధాః"- ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, పునః పవిత్రం ధృత్వా,

"ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రోహన్తు పుష్పిణీః/ హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే - ఇమాని వః పుష్పాణి, శ్రీతులసీదళాని సమర్పయామి"- ఇతి పుష్పాణి, తులసీదళాని చ దత్వా,

"ఓం ధూరసి ధూర్వ ధూర్వన్తం ధూర్వ తం యోఽస్మాన్ ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి - ఉదకేనైవ సాంకల్పితో ధూపః"- ఇతి విష్ణుహస్తే ధూపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుధూపః"- ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోఽపఘ్నన్ నిరృతిం మమ/ పశూగ్ంశ్చ మహ్యామావహ జీవనం చ దిశో దిశ/ అవలోకనార్థమయం వో దీపః - జ్వాలాభేదేన భగవత్సన్నిధిస్థితమయం వో దీపః"- ఇతి విష్ణుహస్తే దీపప్రత్యామ్నాయం కూర్చోదకం దత్వా, "సుజ్యోతిః" - ఇతి ప్రతివచన ం ప్రాప్య,

"యువా సువాసాః పరివీత ఆగాత్ / స ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః। తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి/ స్వాధియో మనసా దేవయంతః। ఆచ్ఛాదనార్థం, ఉత్తరీయార్థమిదం వస్త్రయుగ్మమ్" - ఇతి వస్త్రయుగ్మం, తదభావే దర్భౌ దత్వా, *"కరశుద్ధ్యర్థమిదం వలయపవిత్రమ్ "*- ఇతి వలయపవిత్రం దత్వా, *"శేషోపచారార్థే ఇమే తిలాః। సకలారాధనైః స్వర్చితమ్"*- ఇత్యక్షతైరర్చయేత్ - *"అస్తుస్వర్చితమ్"*- ఇతి ప్రతివచనమ్.

[159]అథ గోమయాజ్యాభ్యాం చతురశ్రముపలిప్య, దర్భాన్నిధాయ, తదుపరి వామాగ్రాణి కదళీపత్రాణి (భోజనపాత్రాణి) నిధాయ, తేష్వాజ్యం (పాత్రాభిఘారం) నిస్రావ్య, తతః క్రమేణ "అన్నం చ పాయసం భక్ష్యం వ్యంజనం ఘృతసూపకాదీన్" పరివిష్య,

"సూపం చ పాయసం చాజ్యం దద్యాత్ భోక్తుశ్చ దక్షిణే। తైలపక్వం తథా వామే శేషేష్వనియమం స్మృతః।"- ఇతి.

[160]ఉపవీతీ, *"ఓం భూర్భువస్సువః"* - ఇతి సర్వత్రాన్నం ప్రోక్ష్య, ప్రాచీనావీతీ, *"అన్న సంరక్షణార్థం రక్షోఘ్న మంత్రపఠనం కరిష్యే"* - ఇతి సంకల్ప్య, *"కురుష్వ"* - ఇతి ప్రతి వచనం ప్రాప్య, *"సహవై దేవానాం చాసురాణాం చ"* ఇతి రక్షోఘ్నమన్త్రం (పుట: 20) పఠేత్.

---

[159] స్వాములను పైరీతిగా అర్చించి, వారి ముందు చేసిన స్థలశుద్ధులపై దర్భలనుంచి, వానిపై అరటియాకులను భోక్తల ఎడమవైపునకు కొనలుండునట్లు వేసి, అందులో నేతి నభిఘరించి, అన్నము, పాయసము, వ్యంజనములు, నేయి, పప్పు, ఇంకను మిగిలిన భగవన్నివేదితములైన వంటకములన్నిటిని ఈ క్రమముగా ముందుగా విశ్వేదేవుల ఆకులోను, తరువాత పిత్రాదుల ఆకులోను, ఆ తర్వాత విష్ణుస్థాననిమంత్రితుని ఆకులోను ఒకవంటకము తర్వాత వేఱొకటి వరుసగా వడ్డించవలెను. సూచన: పప్పు, పాయసము, నేయి - వీనిని భోక్తల ఆకులలో కుడికిని, తైలపక్వములు ఎడమకును, మిగిలినవి స్థాననియమము లేకుండగను వడ్డించవలెను.

[160] తదుపరి ఉపవీతియై *"ఓం భూర్భువస్సువః"* - అని అందఱి ఆకులలోని అన్నాదికమును ప్రోక్షించి, ప్రాచీనావీతియై *"అన్న సంరక్షణార్థం రక్షోఘ్న మంత్రపఠనం కరిష్యే"* - అని చెప్పి, *"కురుష్వ"* - అని స్వాములచే ననుజ్ఞాతుడై, *"సహవై దేవానాం చాసురాణాం చ"* అను 20వ పుటలో నిచ్చిన రక్షోఘ్న మంత్రమును పఠింపవలెను. తరువాత భోక్తలు 21-23 పుటలలో నిచ్చిన *"అబ్రహ్మన్", "కిగ్‌ం స్విదాసీత్", "నమస్సహమానాయ", "ఇషుమద్భ్యో", "నమో దుందుభ్యాయ"* అను అనువాకములను పఠింపవలెను.

తతః భోక్తారః "అబ్రహ్మన్", "కిగ్ంస్విదాసీత్", "నమస్సహమానాయ", "ఇషుమద్భ్యో", "నమో దుందుభ్యాయ" ఏతాననువాకాన్ పఠేయుః (పుటసంఖ్యా: 21-23). [161] తదనన్తరం అన్నపరిషేచనాదికం కుర్యాత్ - తత్ప్రకారః:

అన్నాభిమర్శనమ్

విశ్వేదేవానాం పురతః: [162] కర్తా ఉపవీతీ, దక్షిణం జాన్వాచ్య, "ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।" - ఇత్యన్నం ప్రోక్ష్య, "దేవసవితః ప్రసువ - ఇత్యన్నం ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, హస్తే శుద్ధోదకం దత్వా,

[163] "పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే। ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్।" - ఇతి సవ్యేన పాత్రమాలభ్య, దక్షిణేన బ్రాహ్మణహస్తం గృహీత్వా అన్నం సర్వం స్పర్శయిత్వా,

"ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ంసురే। స్వాహా విష్ణో హవ్యం రక్షస్వ।" - ఇత్యన్నే ఆజ్యసహితద్విజాఙ్గుష్ఠనఖప్రదేశం ప్రవేశ్య, ద్విజవామాఙ్గుష్ఠ

---

161 తరువాత విశ్వేదేవులతో మొదలిడి విష్ణువుపర్యంతము భోజనపాత్రలలో వడ్డించిన అన్నాదులను పరిషేచనము చేసి, స్వాములచే అన్నాదికమును ముట్టించవలెను. దీని క్రమ మిట్లున్నది.

162 కర్త ఉపవీతియై, విశ్వేదేవుల ముందు కుడిమోకాలిని వెన్కకు మడిచి, ఎడమపాదమును భూమిపై మోపి కూర్చుండి, "ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్।" - అని అన్నమును కూర్చజలముతో ప్రోక్షించి, "దేవసవితః ప్రసువ" - అని కూర్చజలముతో అన్నమును ప్రదక్షిణముగా పరిషేచనము చేసి, విశ్వేదేవుల చేతిలో కూర్చతో శుద్ధోదకము నుంచి,

163 కర్త తన ఎడమచేత ద్విజుని భోజనపాత్రాగ్రమును (ఆకుకొనను) పట్టుకొని, అతని బొర్లించిన కుడిచేతి నాలుగు వ్రేళ్లను తన కుడిచేత పట్టుకొని, అతని అంగుష్ఠమును నేతిలో నద్ది, "పృథివీ తే పాత్రం ---అముత్రాముష్మిన్ లోకే" - అని చెప్పుచు ఆ చేతిచే అన్నాదులను స్పృశింపజేసి, "ఇదంవిష్ణు ర్విచక్రమే --- సమూఢమస్య పాగ్ంసురే।" - అని చెప్పుచు ద్విజుని ఆజ్యసహితాఙ్గుష్ఠమును అన్నములో ప్రవేశపెట్టి,

తర్జనీ మధ్యమాభిః పాత్రం స్పర్శయిత్వా,

"---గోత్రస్య ---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవా దేవతాః, ఏతద్వో హవ్యం సవ్యంజనం సపరికరం చ బ్రాహ్మణస్త్వాహవనీయార్థే తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా, హవ్యం చ బ్రహ్మ, అహం చ బ్రహ్మ, భోక్తా చ బ్రహ్మ, స్వర్ణ మయం పాత్రం,అక్షయవటచ్ఛాయేయం పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద మిదమిదం హవ్యమమృతస్వరూపం ఆతృప్తేర్దత్తం దాస్యమానం చ స్వాహా/ హవ్యం నమః/ నమమ/" - [164]ఇత్యుక్త్వా భోక్తృహస్తం విసృజ్య,

"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం శ్రీరంగక్షేత్రే ప్రణవాకారవిమాన చ్ఛాయాయాం శ్రీరంగనాయకీసమేత శ్రీరంగనాథస్వామిసన్నిధౌ శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమ్/ విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః ఇదం నమమ/" - ఇతి తులసీదళమిశ్రితం యవోదకం దర్భైస్సహ పాత్ర మూలే దేవతీర్థేన దద్యాత్.

పిత్రాదీనాం పురతః- [165]తతః కర్తా ప్రాచీనావీతీ, సవ్యం జాన్వాచ్య, దక్షిణపాదం భూమౌ నిధాయ, హుతశేషమన్నం ఏకస్మిన్ చిత్పాత్రే నిధాయ, తత్పాత్రం పితుర్భోజనపాత్రే నిధాయ, కూర్చేన స్పృష్ట్వా, *"ఏష తే పితుస్తత---"* ఇత్యభిమన్త్ర్య,

---

[164] అతని చేతిని తనచేతిలో నట్లే పట్టుకొని *"----గోత్రస్య ----స్వాహా/ హవ్యం నమః/ నమమ/"* - వఱకు చెప్పి, అతని చేతిని విడిచిపెట్టి, *"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాం--- విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః ఇదం నమమ"* - వఱకు చెప్పి దేవతీర్థముతో తులసీదళముతో గూడిన శ్వేతాక్షతోదక మును దర్భలతో సహ భుక్తిపాత్రమూలమున విడువవలెను.

[165]కర్త ప్రాచీనావీతియై హోమము చేయగా హవిఃపాత్రలో మిగిలిన యన్నమును ఒక దొప్పలో వేసికొని, పితృస్థానవిమంత్రితవిప్రుని ముందు ఎడమమోకాలును వెనుకకు మడచి, కుడిపాద మును భూమిపై మోపి కూర్చుండి, అతని ఆకులో ఆ దొప్పనుంచి, దానిని కూర్చతో తాకుచు, *"ఏష తే పితుస్తత--"* అను మంత్రముతో నభిమంత్రించి, కూర్చతో ఆకులోని అన్నమును, శాకా దులను తాకి, ప్రోక్షించి, వానిపై తిలలను చల్లవలెను. సూచన: తల్లి తద్దినములో, *"ఏష తే మాత స్తత ----, ఏష తే పితామహి---, ఏష తేప్రపితామహి--"* అని మార్చి చెప్పుచు చేయవలెను,

"ఏష తే పితుస్తత మధుమాగ్ం ఊర్మి స్సరస్వాన్యావానగ్ని శ్చ పృథివీ చ తావత్య స్య మాత్రా తావతీం త ఏతాం మాత్రాం దదామి యథాఽగ్ని రక్షితోఽనుపదస్త ఏవం మహ్యం పిత్రేఽక్షితోఽనుపదస్త స్వధా భవ తాం త్వగ్గ్ం స్వధాం తైస్సహోప జీవర్చస్తే మహిమా। ఏష తే పితామహ మధుమాగ్ం ఊర్మి స్సరస్వాన్ యావాన్ వాయుశ్చాన్త రిక్షం చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం త ఏతాం మాత్రాం దదామి యథా వాయురక్షితోఽ నుపదస్త ఏవం మహ్యం పితా మహాయాక్షితోఽనుపదస్త స్వధా భవ తాం త్వగ్గ్ం స్వధాం తైస్సహోపజీవ సామాని తే మహిమా। ఏష తే ప్రపితామహ మధుమాగ్ం ఊర్మి స్సరస్వాన్ యావానాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చ తావత్యస్య మాత్రా తావతీం త ఏతాం మాత్రాం దదామి యథాఽఽదిత్యోఽక్షితోఽనుపదస్త ఏవం మహ్యం ప్రపితామహా యాక్షితోఽనుపదస్త స్వధా భవ తాం త్వగ్గ్ం స్వధాం తై స్సహోపజీవ యజూగ్ంషి తే మహిమా।" - ఇతి సర్వమన్నాదికమభిమృశ్య, శాక పాకాదీన్ ప్రోక్ష్య, తిలాన్ ప్రకీర్య,

[166] "స్వధేయం స్వధేయం స్వధేయం"- ఇతి హుతశేషమన్నం భోజనపాత్రే దత్వా, "ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోద యాత్।"- ఇత్యన్నం ప్రోక్ష్య, "దేవసవితః అప్రసువ" - ఇత్యన్నమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, హస్తే శుద్ధోదకం దత్వా,

[167] "పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే।" - ఇతి సవ్యేన పాత్రమాలభ్య, దక్షిణేన బ్రాహ్మణహస్తం గృహీత్వా సర్వమన్నం స్పర్శ యిత్వా,

---

166 "స్వధేయం స్వధేయం స్వధేయం"- అని ఆ దొప్పలోని అన్నమును పితృభోజనపాత్రలో నుంచి, "ఓం భూర్భువస్సువః--" అను మంత్రముతో అన్నమును ప్రోక్షించి, "దేవ సవితః అప్ర సువ" - అని అప్రదక్షిణముగా పరిషేచనము చేసి, భోక్త చేతిలో కూర్చతో శుద్ధోదకము నొసగి,

167 కర్త తన ఎడమచేత ద్విజుని భోజనపాత్రాగ్రమును (ఆకుకొనను) పట్టుకొని, అతని బొర్లించిన కుడిచేతి నాలుగు వ్రేళ్లను తన కుడిచేత పట్టుకొని, అతని అంగుష్ఠమును నేతిలో నద్ది, "పృథివీ తేపాత్రం ---అముత్రాముష్మిన్ లోకే"- అని చెప్పుచు ఆ చేతిచే అన్నాదులను స్పృశింపజేసి,

"ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ంసురే। స్వధా విష్ణో కవ్యం రక్షస్వ।"- ఇత్యాజ్యసహితద్విజాఙ్గుష్ఠనఖప్రదేశమన్నే ప్రవేశ్య, ద్విజవామాఙ్గుష్ఠతర్జనీ మధ్యమాభిః పాత్రం స్పర్శయిత్వా,

[168] *"---గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః దేవతాః (అథవా,----గోత్రాయాః---నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహ్యః దేవతాః), ఏతద్వో కవ్యం సవ్యంజనం సపరికరం చ బ్రాహ్మణ స్త్వావహనీయార్థే తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా, కవ్యం చ బ్రహ్మ, అహం చ బ్రహ్మ, భోక్తా చ బ్రహ్మ, రజతమయం పాత్రం, అక్షయవటచ్ఛాయేయం వసురుద్రాదిత్య స్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహేభ్యః ఇదమిదమిదం కవ్యమమృత స్వరూపం ఆతృప్తేర్దత్తం దాస్యమానం చ స్వధా। కవ్యం నమః। నమమ।"* - ఇత్యుక్త్వా భోక్తృహస్తం విసృజ్య, *"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం ఆదివరాహక్షేత్రే ఆనందనిలయవిమానచ్ఛాయాయాం శ్రీఅలమేల్మఙ్గాసమేత శ్రీనివాసస్వామిసన్నిధౌ శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమ్"*-*"పితృపితామప్రపితామహేభ్యః (అథవా, మాతృపితామహీప్రపితామహీభ్యః) ఇదం నమమ"* -ఇతి సపవిత్రతులసీదళోదకం పాత్రమూలే పితృతీర్థేన దద్యాత్.

విష్ణోః పురతః- [169]తతః కర్తా ఉపవీతీ, దక్షిణం జాన్వాచ్య, సవ్యపాదం భూమౌ నిధాయ, *"ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః*

"ఇదంవిష్ణు ర్విచక్రమే --- సమూఢమస్య పాగ్ సురే।"- అని చెప్పుచు ద్విజుని ఆజ్యసహితాఙ్గుష్ఠమును అన్నములో ప్రవేశపెట్టి,

[168] ఆచేతి నట్లే పట్టుకొని, *"---గోత్రస్య ---శర్మణః----స్వధా కవ్యం నమః। నమమ।"*- వఱకు చెప్పి ఆచేతిని విడిచిపెట్టి, *"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం --- శ్రీ శ్రీనివాసస్వామి సన్నిధౌ విష్ణుపాదే దత్తమ్। "పితుః --- ఇదం నమమ"* - అని చెప్పి దర్భలు, తులసీదళములతో కూడిన తిలోదకమును భుక్తిపాత్రమూలమున పితృతీర్థముతో విడువవలెను.

[169] తరువాతకర్త ఉపవీతియై, కుడిమోకాలును వెనుకకు మడచి, ఎడమపాదమును భూమిపై మోపి విష్ణుస్థానభోక్తముందు కూర్చుండి, *"ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితు ర్వరేణ్యం। భర్గో*

ప్రచోదయాత్/" - ఇత్యన్నం ప్రోక్ష్య, *"దేవసవితః ప్రసువ"* - ఇత్యన్నం ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య, హస్తే శుద్ధోదకం ప్రదాయ,

170 *"పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే/"* - ఇతి సవ్యేన పాత్రమాలభ్య, దక్షిణేన బ్రాహ్మణహస్తం గృహీత్వా అన్నం సర్వం స్పర్శయిత్వా, *"ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్/ సమూఢమస్య పాగ్ంసురే/ స్వాహా విష్ణో అన్నం రక్షస్వ/"* - ఇత్యన్నే ఆజ్యసహితనఖద్విజాఙ్గుష్ఠప్రదేశం ప్రవేశ్య, ద్విజవామాఙ్గుష్ఠ తర్జనీమధ్యమాభిః పాత్రం స్పర్శయిత్వా,

171 *"----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః---- నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో దేవతే ఏతత్తే అన్నం సవ్యం- జనం సపరికరం చ బ్రాహ్మణస్త్వాహవనీయార్థే తత్సర్వం గయేయం భూర్గదాధరో భోక్తా, అన్నం చ బ్రహ్మా, అహం చ బ్రహ్మా, భోక్తా చ బ్రహ్మా, స్వర్ణ మయం పాత్రం, అక్షయవటచ్ఛాయేయం శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే శంఖచక్రగదా ధరాయ ఇదమిద మిదమన్నమమృతస్వరూపం ఆతృప్తేర్దత్తం దాస్యమానం చ స్వాహా/ అన్నం నమః/ నమమ/"* - ఇత్యుక్త్వా భోక్తృహస్తం విసృజ్య, *"గయాయా*

దేవస్య ధీమహి/ ధియో యోనః ప్రచోదయాత్"- అని కూర్చతో అన్నమును ప్రోక్షించి, *"దేవ సవితః ప్రసువ"* - అని అన్నమును ప్రదక్షిణముగా కూర్చజలముతో పరిషేచనము చేసి, అతని హస్తమునందు కూర్చతో శుద్ధోదకము నొసగి,

170 *"పృథివీ తే పాత్రం---అముత్రాముష్మిన్ లోకే/"*- అని చెప్పుచు ద్విజుని బోర్లించిన కుడిచేతి నాల్గువ్రేళ్లను తన కుడిచేత గ్రహించి అన్నాదికమును స్పృశింపజేసి, *"ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే--- స్వాహా విష్ణో అన్నం రక్షస్వ/"* - అని ద్విజుని అంగుష్ఠాగ్రమును నేతిలో నద్ది, ఆ అంగుష్ఠమును అన్నమధ్యమున ప్రవేశపెట్టి, అతని ఎడమచేతి తర్జనీమధ్యమాంగుష్ఠములతో ఆకును పట్టించి,

171 ద్విజుని హస్తము నట్లే పట్టుకొని, *"---గోత్రస్య ----అన్నం నమః/నమమ/"*- వఱకు చెప్పి ద్విజుని హస్తమును విడిచిపెట్టి, *"గయాయామక్షయవటచ్ఛాయాయాం---విష్ణవే ఇదం నమమ"*- అని చెప్పి దేవతీర్థముతో తులసీదళముతో కూడిన శ్వేతాక్షతోదకమును దర్భలతో సహ భుక్తిపాత్రమూలమున విడివవలెను.

మక్షయవటచ్ఛాయాయాం సత్యవ్రతక్షేత్రే పుణ్యకోటివిమానచ్ఛాయాయాం పెరుం దేవీనాయికాసమేత శ్రీదేవాధిరాజస్వామిసన్నిధౌ శ్రీవిష్ణుపాదే దత్తమ్। శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే ఇదం నమమ॥" - ఇతి తులసీదళమిశ్రితయవోదకం దర్భైస్సహ పాత్రమూలే దేవతీర్థేన దద్యాత్.

భుగ్నె సమిష్టిదానాని:

172 ప్రాచీనావీతీ, దేవపితృమధ్యే దక్షిణాగ్రభుగ్నం నిక్షిప్య, తులసీతిలాక్షతాన్ గృహీత్వా,

"బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మ హవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతం।
బ్రహ్మైవ తేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా॥
యజ్ఞేశ్వరో హవ్యసమస్త కవ్య భోక్తాఽవ్యయాత్మా హరిరీశ్వరోఽత్ర।
తత్సన్నిధానాదపయాన్తు సద్యో రక్షాంస్యశేషాణ్యసురాశ్చ సర్వే॥
త్వాం యోగినశ్చిన్తయన్తి త్వాం యజన్తి చ యజ్వనః।
హవ్యకవ్యభుగేకస్త్వం పిత్రాది మాత్రాది స్వరూపధృత్॥
కర్తా క్రియాణాం స స ఇజ్యతే క్రతు స్స ఏవ తత్కర్మఫలం చ యచ్ఛ।
స్రుగాది యత్సాధనమప్యశేషం హరేర్న కించిద్వ్యతిరిక్తమస్తి॥
గయాయాం ధర్మపృష్ఠే చ సదసి బ్రహ్మణస్పతేః।
గయాశీర్షే వటేచైవ పితౄణాం దత్తమక్షయమ్॥

దేశకాలపాత్రమన్త్రతన్త్రకర్తృభోక్తృహవిస్సలద్రవ్యాదిభ్యస్సర్వం న్యూనాతిరిక్తాభ్యాం అచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు॥"- ఇతి ప్రార్థ్య, భుగ్నోపరి సతిలయవదర్భాన్ పితృతీర్థేన

---

172 తరువాత కర్త ప్రాచీనావీతియై, విశ్వేదేవులకు, పితరులకు మధ్యన నొక స్థలశుద్ధిని చేసి, అందొక దక్షిణాగ్రభుగ్నము నుంచి, దక్షిణాభిముఖుడును, అంజలిబద్ధుడునై, *"బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిః---న్యూనాతిరిక్తాభ్యాంఅచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు"* - వరకు చెప్పి, ఆ భుగ్నముముడిపై తిలాక్షతదర్భలను పితృతీర్థముతో విడువగా, స్వాములు *"సర్వంన్యూనాతిరిక్తాభ్యాం అచ్ఛిద్రమస్తు"*- అని చెప్పవలెను. తర్వాత కర్త *"యాన్నుద్దిశ్య ----ఇదం శ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధఫలదమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు"* - అని చెప్పుచు భుగ్నముపై తిలాక్షతలను, దర్భలను పితృతీర్థముతో విడువగా, స్వాములు *"గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు"*- అని చెప్పవలెను.

విసృజేత్. *"సర్వంన్యూనాతిరిక్తాభ్యాం అచ్ఛిద్రమస్తు"* - ఇతి ప్రతివచనమ్. కర్తా: *"యాను ద్దిశ్య (యాః ఉద్దిశ్య) మయాకృతం శ్రాద్ధం తేషాం (తాసాం) అక్షయతృప్తిర్భూత్వా ఇదం శ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధఫలదమస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు"* - ఇతి ప్రార్థ్య, భుగ్నోపరి పూర్వ వత్ తిలయవదర్భాన్ విసృజేత్. *"గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు"*- ఇతి ప్రతివచనమ్. [173]కర్తా తదనంతరం భోక్తృహస్తేషు పెరుమాళ్ తీర్థం దత్వా, భగవదర్పితతులసీయవదర్భాన్ భగవ త్తీర్థేన సహ గృహీత్వా, .

"ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః/
త్రీన్ లోకాన్ వ్యాప్య భూతాత్మా భుఙ్క్తే విశ్వభుగవ్యయః//"

-*"అనేన శ్రీవైష్ణవ తదీయారాధనేన భగవాన్ సర్వాత్మకః"*, ఉపవీతీ, *"పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞక విశ్వేదేవరూపీ"* - ఇతి విశ్వేదేవాన్నమస్కృత్య, ప్రాచీనావీతీ, *"వసురుద్రాదిత్య స్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాదన్తర్యామిరూపీ (అథవా, అస్మన్మాతృ పితామహీప్రపితామహ్యాద్యన్తర్యామిరూపీ)"* - ఇతి పితౄ(మాతౄ)న్నమస్కృత్య, ఉప వీతీ, *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణురూపీ"* - ఇతి విష్ణుం నమస్కృత్య, *"ప్రత్యక్షశ్రీమహావిష్ణు రూపీ"* - ఇతి భగవన్తం నమస్కృత్య, ప్రాచీనావీతీ, *"సర్వాకారో భగవాన్ సదేవ శ్రీజనా*

---

[173] ఆ తర్వాత కర్త ఉపవీతియై స్వాములకు పెరుమాళ్ తీర్థము నొసగి, శ్వేతాక్షతలను, దర్భలను, పెరుమాండ్లకు సమర్పించిన తులసిని, పెరుమాండ్లతీర్థముతో సహ చేతిలోనికి తీసి కొని, *"యజ్ఞేశ్వరో-----విశ్వభుగవ్యయః//"* - అని చెప్పి, *"అనేన శ్రీవైష్ణవ తదీయారాధనేన భగవాన్ సర్వాత్మకః"* అని పలికి, *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవరూపీ"* - అని చెప్పి విశ్వే దేవులనుద్దేశించి పలికి, ప్రాచీనావీతియై, సాంజలియై, *"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్ పితృ పితామహప్రపితామహరూపీ"* - అని చెప్పి పితరుల నుద్దేశించి పలికి, ఉపవీతియై, *"శ్రాద్ధసంర క్షక శ్రీమహావిష్ణురూపీ"*- అని చెప్పి విష్ణువు నుద్దేశించి పలికి, *"ప్రత్యక్ష శ్రీమహావిష్ణురూపీ"*- అని చెప్పి తిరువారాధనగృహమునందలి పెరుమాళ్ల వైపు తిరిగి నమస్కరించి, ప్రాచీనావీతి యై, *"సర్వాకారో భగవాన్ సదేవ శ్రీజనార్దనః ప్రీయతామ్"* - అని చెప్పి తులసీదళము, అక్ష తలు, దర్భలతో సహ పెరుమాళ్ తీర్థమును పితృతీర్థముతో భుగ్నముముడిపై విడిచి, *"గయ గయగయ-----అక్షయవటః"* - పర్యంతము చెప్పి, ఉపవీతియై, *"శ్రీరంగమంగళమణిం--- భగవత్సమారాధనమ్"*- అని చెప్పి భుగ్నమున కుత్తరమున శ్వేతాక్షతలను వేయవలెను.

ర్దనః ప్రీయతామ్"-ఇతి తులసీదళమిశ్రితయవదరోభోదకం భుగ్నే పితృతీర్థేనోత్సృజ్య, *"గయ గయగయ, గయాశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధం గయాశ్రాద్ధమ్। అక్షయవటో అక్షయవటో అక్షయవటః॥"* - ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ,

"శ్రీరంగమంగళమణిం కరుణానివాసం। శ్రీవేఙ్కటాద్రిశిఖరాలయకాలమేఘమ్॥
శ్రీహస్తిశైలశిఖరోజ్జ్వలపారిజాతం। శ్రీశన్నమామి శిరసా యదుశైలదీపమ్॥
శ్రీభగవత్సమారాధనమ్।" - ఇతి భుగ్నోత్తరభాగే అక్షతాన్ వికిరేత్.

పరిషేచనమ్ - ప్రాణాహుతయః:

[174] తతః *"స్వామినః యథా సౌకర్యం పరిషేచనమ్"* - ఇత్యుక్త్వా, *"ఓం భూర్భువ స్సువః। సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి"* - ఇతి భగవత్సమర్పితేనార్ఘ్యజలేన పరిషేచనం కారయిత్వా, ఆపోశనార్థం భగవత్పాదోదకం దత్వా, ఉపవీతీ - *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః అమృతం భవతు"*, ప్రాచీనావీతీ - *"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః అమృతం భవతు (అథవా, వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహ్యః అమృతం భవతు)"*, ఉపవీతీ - *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో అమృతం భవతు"*, *"సర్వత్రామృతోపస్తరణమసి స్వాహా"* - ఇత్యాపోశనం కారయిత్వా, ప్రాణాహుతీన్ కారయేత్-

1. *శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। ప్రాణాయ స్వాహా। ప్రాణాయ నారాయణాయేదం నమమ।*

---

[174] *"స్వామినః యథా సౌకర్యం పరిషేచనమ్"*- అని స్వాములను పరిషేచనము చేయమని కోరి, పెరుమాండ్ల కర్ఘ్యము నొసగిన జలమును పరిషేచనార్థ మొసగి, *"సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి"*- అని వారందఱిచే అన్నమును పరిషేచనము చేయించి, ఆపోశనార్థము పెరుమాండ్ల పాదతీర్థము నొసగి, ఉపవీతియై *"పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవాః అమృతం భవతు"*- అని విశ్వేదేవులను కోరి, ప్రాచీనావీతియై *"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః అమృతం భవతు"*- అని పితృస్థానభోక్తను కోరి, ఉపవీతియై *"శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో అమృతం భవతు"*- అని విష్ణుస్థానభోక్తను కోరి, *"సర్వత్రామృతోపస్తరణమసి స్వాహా"* - అని అందఱిచే పరిషేచనము చేయించి, 1-6 మంత్రములతో ప్రాణాహుతులను చేయించి,

2. శ్రద్ధాయామపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। అపానాయ స్వాహా। అపానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
3. శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। వ్యానాయ స్వాహా। వ్యానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
4 శ్రద్ధాయాముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశాప్రదాహాయ। ఉదానాయ స్వాహా। ఉదానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
5. శ్రద్ధాయాగ్ం సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి। శివో మాఽఽవిశా ప్రదాహాయ। సమానాయ స్వాహా। సమానాయ నారాయణాయేదం నమమ।
6. బ్రహ్మణి మ ఆత్మా ఽమృతత్వాయ। శ్రీగోవిన్దాయ నమః।

- ఇతి ప్రాణాహుతీన్ కారయిత్వా, [175]హస్తోదకం దత్వా,

"స్వామినః యథాసుఖం జుషధ్వమ్। స్వామినః వసిష్ఠవామదేవావివ యూయ మాగతాః, యుష్మదనుగుణం పదార్థాః న మయా సంపాదితాః। సంపాదితేషు పదార్థేషు భగవన్ని వేదితేషు యద్యదభీ ప్సితం తత్తదానాయ్య రాత్రౌ యథా ఖున్న జాయేత తథా భుక్త్వా వయం సంరక్ష ణీయాః।" - ఇత్యుపవీతీ, ప్రార్థ్య,

[176] "ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి।ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।" - ఇతి త్రిః - "ఓం మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీ ర్నస్సన్త్వోషధీః। మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః

---

175 ప్రాణాహుతులను చేయునప్పుడు ఆకును పట్టుకొనియుండిన ఎడమచేతిని కడగికొనుటకు స్వాములకు హస్తోదకము నొసగి, ఉపవీతియై "స్వామినః యథాసుఖం ---- వయం సంరక్ష ణీయాః" - అని వారిని ప్రార్థించి,

176 ఉపవీతిగనే ఉండి "ఓం భూర్భువస్సువః-- ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।"- అని గాయత్రి మంత్రమును మూడుసార్లును, - "ఓం మధు వాతా ఋతాయతే --- ఓం మధు మధుమధు "- అని మధుత్రయమునూ చెప్పుచూ భోజనము చేయుచున్న స్వాములకు మధువును, అరటి పండ్లను వడ్డించవలెను. పురుషసూక్తాదులను వినిపించవలెను.

పితా। మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః। ఓం మధుమధుమధు "- ఇతి మధుపరివేషణం కుర్యాత్. పురుషసూక్తాదీని శ్రావయేత్.

[177] భోజనాంతే, ప్రాచీనావీతీ, "*అహమస్మి ప్రథమజా ఋతాస్య --- మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి। ఓం*" - ఇత్యంతమన్నసూక్తం (పుటసంఖ్యా: 32) పఠిత్వా,

[178] "*స్వామినః భగవన్ని వేదితేషు పదార్థేషు కిమపేక్షితమ్?*" - ఇతి పృష్ట్వా, "*సకలం సమ్పూర్ణమ్*" - ఇతి తైః ప్రత్యుక్తే,

"*ఓం మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః। మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః పితా। మధు మాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః। ఓం మధుమధుమధు*" - ఇత్యుక్త్వా,

[179] ఉపవీతీ "*విశ్వేదేవా మధుమధు సంపన్నమ్?*" - ఇతి పృష్ట్వా, "*అస్తు సంపన్నమ్*" - ఇతి ప్రత్యుక్తే, "*తృప్తాస్థః*" - ఇతి పృష్ట్వా, "*తృప్తాస్మః*" - ఇతి ప్రత్యుక్తే,

[180] ప్రాచీనావీతీ, "*అక్షన్న మీమదన్త హ్యవప్రియా అధూషత। అస్తోషత స్వభానవో విప్రా నవిష్ఠయా మతీ। యోజాన్విన్ద్ర తే హరీ*" - వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృ

---

[177] స్వాముల భోజనము ముగిసిన పిదప (అనగా వారు పెరుగన్నము తినుచున్నప్పుడు) ప్రాచీనావీతియై, "*ఆహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య----మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి*" - అని 32వ పుటలో నిచ్చిన అన్నసూక్తమును పఠించి,

[178] "*స్వామినః భగవన్ని వేదితేషు పదార్థేషు కిమపేక్షితమ్?*" - (భగవంతునికి నివేదించిన భోజ్య పదార్థములలో స్వాములకింకా ఏమి కావలెను?) అని స్వాముల నడిగి, "*సకలం సమ్పూర్ణమ్*" (అంతా పరిపూర్తియైనది) - అని వారిచే చెప్పించుకొని, "*మధు వాతా ఋతాయతే - మధుమధు మధు*" - అని మధుత్రయమును చెప్పి,

[179] ఉపవీతియై "*విశ్వేదేవా మధుమధు సంపన్నమ్?*" - అని విశ్వేదేవుల నడిగి, "*అస్తు సంపన్నమ్*" - అని చెప్పించుకొని, "*తృప్తాస్థః*" - అని అడిగి, "*తృప్తాస్మః*" - అని చెప్పించుకొని,

[180] ప్రాచీనావీతియై, "*అక్షన్న మీమదన్త----- యోజాన్విన్ద్రతే హరీ*" - అని చెప్పి, "*వసురుద్రాదిత్యస్వరూప --మధు మధు సంపన్నమ్?*" - అని పితృస్థానభోక్త నడిగి, "*అస్తు సంపన్నమ్*"

పితామహప్రపితామహాః మధుమధు సంపన్నమ్?"- ఇతి పృష్ట్వా, "అస్తు సంపన్నమ్" - ఇతి ప్రత్యుక్తే, "పితృపితామహప్రపితామహాః తృప్తాస్థః"- ఇతి పృష్ట్వా, "తృప్తాస్మః" - ఇతి ప్రత్యుక్తే, [181]ఉపవీతీ, "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో మధుమధు సంపన్నమ్"- ఇతి పృష్ట్వా, "అస్తు సంపన్నమ్" - ఇతి ప్రత్యుక్తే, "విష్ణో తృప్తోఽసి" - ఇతి పృష్ట్వా, "తృప్తోఽస్మి "-ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య, వికిరపిణ్డప్రదానం కుర్యాత్.

వికిరక్రమః

1. ఉపవీతీ, విశ్వేదేవపాత్రస్య పురతః స్వల్పమాత్రస్థలశుద్ధిం కృత్వా, స్వల్పమన్నం గృహీత్వా "అసోమపాశ్చ యే దేవా యజ్ఞభాగవివర్జితాః। తేషామన్నం ప్రదాస్యామి వికిరం వైశ్వదైవికమ్"- [182]ఇతి దేవతీర్థవదుదగపవర్గం దత్వా, పునశ్శుద్ధోదకం దత్వా,
2. [183]ప్రాచీనావీతీ, పితృపాత్రస్య పురతః స్వల్పమాత్రస్థలశుద్ధిం కృత్వా, స్వల్పమన్నం గృహీత్వా, "అసంస్కృతప్రమీతా యే త్యాగిన్యో యాః కులస్త్రియః। దాస్యామి తేభ్యో

- అని చెప్పించుకొని, "పితృపితామహప్రపితామహాః తృప్తాస్థః?"- అని మఱల పితృస్థాన భోక్త నడిగి, "తృప్తాస్మః"- అని చెప్పించుకొని,

181 ఉపవీతియై, "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో మధు మధు సంపన్నమ్"- అని విష్ణువు నడిగి "అస్తు సంపన్నమ్"- అని చెప్పించుకొని, "విష్ణో తృప్తోఽసి"- అని మఱల విష్ణువు నడిగి, "తృప్తోఽస్మి " - అని చెప్పించుకొని,

182 ఉపవీతియై, విశ్వేదేవుల భోజనపాత్రముందు దక్షిణమునుండి ఉత్తరమున కొంక చిన్న స్థల శుద్ధిని చేసి, హవిఃపాత్రనుండి కొంచెమన్నము తీసికొని "అసోమపాశ్చ" అను మంత్రముతో నాల్గువ్రేళ్ల కొనలనుండి (దేవతీర్థమువలె) ఆ అన్నమును చాలుగట్టి దక్షిణమునుండి ఉత్తరమున కంతమగునట్లుంచి, ఆ అన్నముపై అదే ప్రకారము చాలుగట్టి కూర్చతో శుద్ధోదకమును విడిచి,

183 ప్రాచీనావీతియై, పితరుల భుక్తిపాత్రముందు పడమటినుండి తూర్పున కొంక చిన్న స్థలశుద్ధిని చేసి, హవిఃపాత్రనుండి కొంచె మన్నము తీసికొని "అసంస్కృతప్రమీయాత" - అను మంత్రముతో అంగుష్ఠతర్జనీమధ్యమునుండి (పితృతీర్థమువలె) ఆ అన్నమును చాలుగట్టి తూర్పునుండి పశ్చిమమున కంతమగునట్లుగా నుంచి, ఆ అన్నముపై అదే ప్రకారము చాలు గట్టి కూర్చతో శుద్ధోదకమును విడిచి,

వికిరమన్నం తాభ్యశ్చ పైతృకమ్/" - ఇతి పితృతీర్థవత్ప్రిత్యగపవర్గం దత్వా, పునశ్శుద్ధోదకం దత్వా,

3. [184]ఉపవీతీ విష్ణోః పాత్రస్య పురతః స్వల్పమాత్రస్థలశుద్ధిం కృత్వా, స్వల్పమన్నం గృహీత్వా, *"అసంశయో భవేద్విష్ణుః మోక్షసాధనమవ్యయమ్/ పితౄణాం చ పరం శ్రేష్ఠం వికిరాన్నం చవైష్ణవమ్/"* - ఇతి దేవతీర్థవద్దత్వా, పునశ్శుద్ధోదకం దద్యాత్.

౦ ప్రకిరక్రమః(వాయసపిణ్డప్రదానమ్)

[185]ప్రాచీనావీతీ, దేవపితృమధ్యే ప్రోక్ష్య, దక్షిణాగ్రం భుగ్నం నిక్షిప్య, భుగ్నోపరి తూష్ణీం తిలోదకం పితృతీర్థేన నినీయ, పిణ్డం గృహీత్వా, *"యే అగ్నిదగ్ధా యేఽనగ్నిదగ్ధాః యేవా జాతాః కులే మమ/ భూమౌ దత్తేన పిండేన తృప్తా యాన్తు పరాం గతిమ్/"*- ఇతి నిధాయ, *"అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః అస్మత్కులప్రసూతమృతేభ్యః అయం పిండస్స్వధా నమః/ అగ్నిదగ్ధాశ్చ అనగ్నిదగ్ధాశ్చ మార్జయన్తామ్/ ఏతద్వస్తిలోదకమ్"* - ఇతి పిండో

---

[184] ఉపవీతియై, విష్ణువు భోజనపాత్రముందు ఒకే ఒకచోట నొక చిన్న స్థలశుద్ధిని చేసి, హవిః పాత్రనుండి కొంచెమన్నము తీసికొని *"అసంశయో భవేద్విష్ణుః"*అను మంత్రముతో నాల్గువ్రేళ్ల కొనలనుండి (దేవతీర్థమువలె) ఆ అన్నమును ఒకేచోట ఆ స్థలమునందుంచి, కూర్చతో ఆ అన్నముపై శుద్ధోదకమును విడువవలెను.

[185] తరువాత ప్రకిర(వాయస) పిండప్రదానము చేయవలెను. దీనికి ప్రయోగము: కర్తప్రాచీనావీతియై అన్నవ్యంజనాదులతో నొక వాయసపిండమును చేసి, విశ్వేదేవులకు, పితరులకు మధ్య ఇదివరకుంచిన భుగ్నము ప్రక్క దర్భలపై మఱొక దక్షిణాగ్రభుగ్నము నుంచి, దక్షిణ ముఖముగా కూర్చుండి అమంత్రకముగా ఆ భుగ్నముపై తిలోదకమును పితృతీర్థముతో విడిచి, పిండమును చేతిలో గ్రహించి, *" యే అగ్నిదగ్ధా---తృప్తా యాన్తు పరాం గతిమ్/"* అని చెప్పుచూ ఆ పిండమును భుగ్నముపై నుంచి, *"అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః ----ఏతద్వస్తిలోదకమ్"*- అని చెప్పి ఆ పిండముచుట్టును అపసవ్యముగా పితృతీర్థముతో మూడుసార్లు తిలోదకమును విడిచి, ఉపవీతియై ఆచమించి, ప్రాచీనావీతియై *"సర్వత్ర అమృతాపిధానమసి"*- అని స్వాముల కుత్తరాపోశనము నొసగి, పిండమును వాయసమున కొసగి, ఉపవీతియై ఆచమనము చేయ వలెను. తరువాత

రి తిలోదకం వినయేత్. ఉపవీతీ, ఆచమ్య, ప్రాచీనావీతీ, "సర్వత్రామృతాపిధానమసి" - తి సర్వత్రాపోశనం కారయిత్వా, పిండం వాయసేభ్యో దద్యాత్. ఉపవీతీ ఆచమేత్.

తామ్బూలప్రదానమ్

[186]తతః నిమన్త్రితేష్వాచాన్తేషు - ప్రాచీనావీతీ, "---గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహాః భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం వస్త్రామ్బూలమ్ (అథవా, ----గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహ్యాః భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం వస్త్రామ్బూలమ్)" - ఇతి శ్రీవిష్ణుపాదార్పితతులసీదళయుతకర్పూరతాంబూలం దక్షిణాం చ పితృభ్యో దద్యాత్.

ఉపవీతీ, "----గోత్రస్య----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవసఞ్జ్ఞక విశ్వేదేవాః భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం వస్త్రామ్బూలమ్" - [187] ఇతి శ్రీవిష్ణుపాదార్పితతులసీదళయుతం సకర్పూరతాంబూలం దక్షిణాం చ విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో దద్యాత్.

[188]ఉపవీతీ, "----గోత్రస్య---శర్మణః మమ పితుః (అథవా, ----గోత్రాయాః------నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణో భోజనాన్తే యత్కించిత్ సదక్షిణాకమిదం తే తామ్బూలమ్" - ఇతి శ్రీవిష్ణుపాదార్పితతులసీదళయుతం సకర్పూరతాంబూలం దక్షిణాం చ విష్ణవే దద్యాత్.

---

[186] భోజనానంతరము కాలుసేతులు, నోరు కడిగికొని, ఆచమించి వచ్చిన స్వాములకు మఱల పెరుమాండ్ల తీర్థము నిచ్చి, ముందుగా పితృస్థానభోక్తతో మొదలిడి తాంబూలదక్షిణల నీయవలెను. దీనికై కర్త ప్రాచీనావీతియై, "గోత్రస్య----ఇదం వస్త్రామ్బూలమ్"- అని చెప్పుచు పితరులకు భగవదర్పితతులసీదళములతో, కర్పూరముతో గూడిన తాంబూలమును, దక్షిణను ఈయవలెను.

[187] తరువాత ఉపవీతియై, "---గోత్రస్య---ఇదం వస్త్రామ్బూలమ్"- అని చెప్పుచు విశ్వేదేవులకు భగవదర్పితతులసీదళములతో, కర్పూరముతో గూడిన తాంబూలదక్షిణల నీయవలెను.

[188] ఇంకను ఉపవీతిగనే ఉండి, "---గోత్రస్య---ఇదం తే తామ్బూలమ్"- అని విష్ణువునకు భగవదర్పితతులసీదళములతో, కర్పూరముతో గూడిన తాంబూలదక్షిణల నీయవలెను.

[189]ప్రాచీనావీతీ, బ్రాహ్మణేభ్యో అక్షతాన్ దత్వా, "వాజేవాజేఽవత వాజినో నో ధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః। అస్య మధ్వః పిబత మాదయధ్వం తృప్తా యాత పథిభిర్దేవ యానైః" - ఇత్యుక్త్వా, ప్రాచీనావీతీ,

"వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహేభ్యో నమః (అథవా, వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మన్మాతృపితామహీప్రపితామహీభ్యో నమః)" -ఇతి పిత్రాదీన్నమస్కృత్య, ఉపవీతీ, "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నమః" - ఇతి విశ్వేదేవాన్నమస్కృత్య, ఉపవీతీ, "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే నమః" - ఇతి విష్ణుం నమస్కృత్య, [190] ప్రాచీనావీతీ,

"దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవ చ।
నమస్స్వధాయై స్వాహాయై నిత్యమేవ నమో నమః॥"

- ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ, ప్రణమ్య, "స్వామినః అస్మిన్దివసే ---గోత్రం ---శర్మాణం పితరమ్ (అథవా, ---గోత్రాం---నామ్నీం మాతరమ్) ఉద్దిశ్య మయా కృతమిదం ప్రత్యాబ్దిక శ్రాద్ధం యథోక్తమస్తు, యథా శాస్త్రానుష్ఠితమస్తు, గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు, అక్షయతృప్తి కరమస్తు, భగవత్ప్రీణనం చ భూయాదితి భవంతో మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్తు" - ఇతి ప్రార్థయేత్. "తథాస్తు, యథోక్తమస్తు, యథా శాస్త్రానుష్ఠితమస్తు, గయాశ్రాద్ధఫలద మస్తు, అక్షయతృప్తికరమస్తు, భగవత్ప్రీణనమస్తు" - ఇతి ప్రతివచనమ్.

---

[189] ప్రాచీనావీతియై, బ్రాహ్మణులకు అక్షతల నొసగి, "వాజేవాజేఽవత వాజినో నో ధనేషు---- తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః" - అని చెప్పి, ప్రాచీనావీతితోనే "వసురుద్రాదిత్యస్వరూప అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహేభ్యో నమః" - అని పితరులకు నమస్కరించి, ఉపవీతియై "పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నమః" - అని విశ్వేదేవులకు నమస్కరించి, ఉపవీతి గనే ఉండి "శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే నమః" - అని చెప్పి విష్ణువు నకు నమస్కరించి,

[190] ప్రాచీనావీతియై "దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ -- నమో నమః॥" - అని చెప్పి, ఉపవీతియై బ్రాహ్మణులకు ప్రణమించి, "స్వామినః అస్మిన్ దివసే --- మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్తు" - అని వారిని ప్రార్థించి, "తథాస్తు, యథోక్తమస్తు, యథా శాస్త్రానుష్ఠితమస్తు, గయాశ్రాద్ధఫలదమస్తు, అక్షయతృప్తికరమస్తు, భగవత్ప్రీణనమస్తు" - అని వారిచే చెప్పించుకొనవలెను.

[91]తతః "అన్న శేషః కిం క్రియతామ్?" - ఇతి పృష్ట్వా, "ఇష్టైస్సహ భుజ్యతామ్" - ఇతి
ః ప్రత్యుక్తే,

"దాతారో నోఽభివర్ధన్తాం వేదాస్సంతతి రేవ నః।
శ్రద్ధా చ నో మావ్యగమత్ బహుదేయం చ నోఽస్తు॥
అన్నం చ నో బహుభవేత్ అతిథీగ్ంశ్చ లభేమహి।
యాచితారశ్చ నస్సంతు మా చ యాచిష్మ కంచన॥
సత్యా ఏతా ఆశిషస్సన్తు - ఇతి కర్తా ప్రార్థయేత్.

"దాతారో వోఽభివర్ధన్తాం వేదాస్సంతతి రేవ వః।
శ్రద్ధా చవో మావ్యగమత్ బహుదేయం చ వోఽస్తు॥
అన్నం చ వో బహుభవేత్ అతిథీగ్ంశ్చ లభధ్వమ్।
యాచితారశ్చ వస్సంతు మా చ యాచిధ్వం కంచన॥"
సన్త్వాసిషః - ఇతి బ్రాహ్మణాః వదేయుః.

స్వధానినయనమ్ : ప్రాచీనావీతీ, "ఓం స్వధా" - ఇతి దక్షిణాభిముఖస్సన్, సవ్యం జాన్వాచ్య, కస్మింశ్చిత్పాత్రే తిలోదకం గృహీత్వా పిత్రాదివామభాగే భూమౌ న్యుబ్జ్య, తేన భోక్త్రా - "అస్తు స్వధా" - ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య,

"స్వాదుషగ్ం సదః పితరో వయోధాః కృచ్ఛ్రేశ్రితశ్శక్తీవన్తో గభీరాః। చిత్ర సేనా ఇషుబలా అమృధ్రాస్సతో వీరా ఉరవో వ్రాతసాహాః। బ్రాహ్మణా సః పితర సోమ్యాస శ్శివే నో ద్యావాపృథివీ అనేహసా। పూషా నః పాతు దురితా దృతావృధో రక్షా మాకిర్నో అఘశగ్ం స ఈశత। సుపర్ణం వస్తే మృగో అస్యా దన్తో గోభిస్సన్నద్ధా పతతి

---

[191] తరువాత "అన్న శేషః కిం క్రియతామ్?" - (అన్నశేషము నేమి చేయవలెను?) అని అడిగి, "ఇష్టైస్సహ భుజ్యతామ్" - (ఇష్టమైనవారితో భుజింపుము) అని స్వాములచే చెప్పించుకొని, "దాతారో నోఽభివర్ధన్తాం --- మా చ యాచిష్మ కంచన॥" - అని కర్త ప్రార్థింపగా, "దాతారో వోఽభివర్ధన్తాం --- మా చ యాచిధ్వం కంచన॥" - అని స్వాములు చెప్పవలెను.

ప్రసూతా। యత్రా నరస్సం చ విచద్రవన్తి తత్రాస్మభ్య మిషవశ్శర్మయగ్ం సన్న్ " - [192]ఇత్యుపవీతీ పాత్రం ప్రోక్ష్య, ఉత్తానం కుర్యాత్.

[193]ప్రాచీనావీతీ: *"అష్టావష్టా వన్యేషు ధిష్ణియేషూపదధాత్యష్టాశఫాః పశవః పశూనేవావరున్ధే షణ్మార్జాలీ యే షడ్వా ఋతవ ఋతవః ఖలు వై దేవాః పితర ఋతూనేవ దేవాన్ పితౄన్ ప్రీణాతి।"*-ఇత్యుపస్థాయ, ఉపవీతీ, ప్రణమ్య, అక్షతాన్ ఆశీర్వాదపూర్వకం గృహీత్వా,

"ప్రీణాత్యగ్ని రాయుష్మాన్ ధ్సవనస్పతిభిరాయుష్మాన్ తేనత్వాఽయుషాఽ యుష్మన్తం కరోమి। సోమ ఆయుష్మాన్థ్స ఓషధీభిరాయుష్మాన్తేన త్వాఽయుషాఽయుష్మన్తం కరోమి। యజ్ఞ ఆయుష్మాన్థ్స దక్షిణాభిరాయుష్మాన్తేన త్వాఽయుషాఽయుష్మన్తం కరోమి। బ్రహ్మాయుష్మత్తద్బ్రాహ్మణైరాయుష్మత్తేన త్వాఽయుషాఽ యుష్మన్తం కరోమి। దేవా ఆయుష్మన్తస్తేఽమృతేనాయుష్మన్తస్తేన త్వాఽయుషాఽయుష్మన్తం కరోమి। పితర ఆయుష్మన్త స్తే స్వధయాయుష్మన్త స్తేన త్వాఽయుషాఽయుష్మన్తం కరోమి। సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్య జిత్యై సర్వమేవ తేనాఽఽప్నోతి సర్వం జయతి।" - ఇతి భోక్తారః ఆశీర్వచనం కుర్యుః. తతః కర్తా

---

[192] కర్త ప్రాచీనావీతియై, దక్షిణాభిముఖుడై, ఎడమమోకాలును వెనుకకు మడచి, కుడిపాదమును భూమిపై మోపి కూర్చుండి, ఒక దొప్పలో తిలోదకమును తీసికొని పిత్రాదిభుక్తిస్థానమునకు ఎడమవైపు భూమిపై *"ఓం స్వధా"* అనుచు దానిని బోర్లించగా, *"అస్తు స్వధా"*- అని పితృస్థానభోక్త చెప్పవలెను. తరువాత కర్త *"స్వాదుషగ్ం సదః పితరో---తత్రాస్మభ్య మిషవశ్శర్మ యగ్ం సన్న్ "*- అని చెప్పి ఉపవీతియై ఆ దొప్పను తిలోదకములచే ప్రోక్షించి వెల్లకిల త్రిప్పిపెట్టవలెను.

[193] తరువాత ప్రాచీనావీతియై నిలబడి *"అష్టావష్టా వన్యేషు --దేవాన్ పితౄన్ ప్రీణాతి।"*- అని చెప్పి వారి కాశీర్వాదార్థమై శ్వేతాక్షతల నీయగా, వారు *"ప్రీణాత్యగ్ని రాయుష్మాన్--- సర్వం జయతి"* పర్యంతము చెప్పి కర్తలను దీవించవలెను. అప్పుడు కర్త ఉత్తరీయమును తెఱచి పట్టుకొనగా బ్రాహ్మణు లా అక్షతల నా ఉత్తరీయములో వేయవలెను. అట్లువేసిన అక్షతలను ఒక చిన్న పాత్రలో పోసికొని, మఱల ఆ అక్షతలను స్వాముల కిచ్చి ఉపవీతియై బంధువులతో సహ కర్త సాష్టాంగప్రణామము చేయగా, వారు *"పితృ(మాతృ)ప్రసాదో అస్తు"*- అని కర్తలపై ఆ అక్షతలను వేసి దీవింపవలెను.

తానక్షతాన్ స్వీకృత్య, శ్వేతాక్షతపాత్రే నిధాయ, పునః భోక్తృభ్యః దత్వా, ఉపవీతీ, బన్ధుభిస్సహ సాష్టాంగం ప్రణమేత్. తదానీం భోక్తారః "పితృ(మాతృ)ప్రసాదో అస్తు" - ఇతి తానక్షతాన్ కర్తృణాం శిరస్సు ప్రక్షిపేయుః. [194]తతః ప్రాచీనావీతీ, *"ఉత్తిష్ఠత అస్మత్ పితృపితామహప్రపితామహాః (అథవా అస్మన్మాతృపితామహిప్రపితామహ్యః)"*, ఉపవీతీ, *"అనుగచ్ఛన్తు విశ్వేదేవౌ విష్ణునా సహ"* - ఇతి దర్భాన్ దత్వా బ్రాహ్మణానుత్థాప్య, ప్రాచీనావీతీ, *"వాజేవాజేఽవత వాజినో నో ధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః। అస్య మధ్వః పిబత మాదయధ్వం తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః"* - ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ, ప్రణమ్య, ఉపచారానుక్త్వా, ఆద్వారమనువ్రజేత్. తత్ప్రకారః:

"పత్రశాకాదిదానేన క్లేశితా యూయ మీదృశాః।
తత్క్లేశజాతం చిత్తేషు విస్మృత్య క్షన్తుమర్హథ॥
మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం ద్విజోత్తమాః।
శ్రాద్ధం సంపూర్ణతాం యాతు ప్రసాదాద్భవతాం మమ॥
అద్య మే సఫలం జన్మ భవత్పాదాబ్జవన్దనాత్।
అద్య మే వంశజాస్సర్వే యాతా వోఽనుగ్రహాద్దివమ్॥
ధన్యా వయం భవత్పాదరజః పూతమిదం గృహమ్।
అనుగ్రహశ్చ యుష్మాభిః కృతోఽస్మాను దయాళుభిః॥

[194] తరువాత కర్త ప్రాచీనావీతియై కూర్చను విప్పి, అందులోని 3 దర్భలను పితరుల కిచ్చి *"ఉత్తిష్ఠ అస్మత్ పితృపితామహప్రపితామహాః"*- అని పితరులను లేపి, ఉపవీతియై కూర్చలోని రెండుదర్భలను విశ్వేదేవులకు, మిగిలిన దర్భలను విష్ణువున కిచ్చి, *"అనుగచ్ఛన్తు విశ్వేదేవౌ విష్ణునా సహ"*- అని వారిని కూడ లేపి, ప్రాచీనావీతియై *" వాజే వాజేఽవత వాజినో నో--- తృప్తా యాత పథిభిర్దేవయానైః"*- అని చెప్పి, *" పత్రశాకాది దానేన--- దయాళుభిః"* - అని ఉపచారములను పలికి తమ్ములతో సహ మూడుసార్లు ప్రదక్షిణము చేసి ప్రణమించి, *"అస్మత్కులమభివర్ధతామ్"* - అని ప్రార్థించి, *"యుష్మత్కుల మభివర్ధతామ్"* అని స్వాములచే చెప్పించుకొని, వారిని ఆ ద్వారాంతము పంపివేయవలెను.

- ఇతి ప్రార్థ్య,ప్రదక్షిణీకృత్య, "అస్మత్కులమభివర్ధతామ్"- ఇతి ప్రార్థ్య, "యుష్మత్కులమభివర్ధతామ్"- ఇతి ప్రతివచనం ప్రాప్య బ్రాహ్మణానామాసీమాంత మనువ్రజేత్.

[195]తతః "వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలాయ నమః కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలప్రమథనాయ నమస్సర్వభూత దమనాయ నమో మనోన్మనాయ నమః"- ఇతి బ్రాహ్మణాః సూర్యమవలోక్య జపేయుః.

పిండప్రదానమ్

[196]ఆగత్య, ఉపవీతీ, ప్రాణానాయమ్య, ప్రాచీనావీతీ, ---గోత్రస్య --- శర్మణః మమ పితుః (అథవా,---గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధాన్తే శ్రాద్ధీయపితౄణాం అక్షయతృప్త్యర్థం శ్రాద్ధీయపిండప్రదానం కరిష్యే "- ఇతి సంకల్ప్య, అగ్నేర్దక్షిణతః ద్వేధా దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ సంస్తీర్య,

"మార్జయన్తాం మమ పితరః, మార్జయన్తాం మమ పితామహాః, మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహాః"- [197]ఇతి పూర్వదర్భేషు పితృతీర్థేన పితుః తిలోదకముత్సృజ్య,

o

---

[195] తరువాత బ్రాహ్మణులు సూర్యుని అవలోకించుచు, "వామదేవాయ నమో--" అను మంత్రమును జపించవలెను.

[196]బ్రాహ్మణులను పంపివేసి తిరిగి వచ్చి కర్త పిండప్రదానము చేయవలెను. (సూచన: పిండప్రదానము చేసే లోగా హోమాగ్ని చల్లారిన, కర్త ఆనాడు ఉపవాసము చేసి, మఱునాడు మఱల శ్రాద్ధమును చేయవలెను గనుక, పిండప్రదానాంతము హోమాగ్ని ఆరిపోకుండ చూచుకొనవలెను.) పిండప్రదానమునకై కర్త ఉపవీతియై ప్రాణాయామము చేసి, ప్రాచీనావీతియై "-----గోత్రస్య -----శర్మణః మమ పితుః (అథవా,----గోత్రాయాః ----నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే శ్రాద్ధాన్తే శ్రాద్ధీయపితౄణాం అక్షయతృప్త్యర్థం శ్రాద్ధీయపిండప్రదానం కరిష్యే " - అని సంకల్పించి, అగ్నికి దక్షిణమున దక్షిణాగ్రములుగా ఒక్కొకచాలుకు మూడేసి దర్భల చొప్పున రెండుచాళ్లుగా దర్భలను పరచి,

[197] "మార్జయంతాం మమ పితరః, మార్జయంతాం మమ పితామహాః, మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహాః" - అని చెప్పుచు తిలోదకమును తూర్పువైపు దర్భల మొదళ్లయందు, మధ్యయందు, కొనలందు పితృతీర్థముతో విడిచి, "మార్జయంతాం మమ మాతరః, మార్జయంతాం

మార్జయన్తాం మమ మాతరః, మార్జయన్తాం మమ పితామహ్యః, మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహ్యః"- ఇతి పశ్చిమదర్భేషు పితృతీర్థేన మాతుః తిలోదకముత్సృజ్య,

[198]అనన్తరం హోమశేషాన్నమిశ్రితాన్నేన షట్పిండాని కృత్వా, స్వల్పాన్నం ప్రత్యేకం నిక్షిప్య, పూర్వోక్తతిలోదకప్రదానక్రమేవ పిండప్రదానం కుర్యాత్. తత్ప్రకారః:

ఏతత్తే అస్మత్ పిత ----గోత్ర----శర్మన్, యే చ త్వామను
ఏతత్తే అస్మత్పితామహ ----గోత్ర----శర్మన్, యే చ త్వామను
ఏతత్తే అస్మత్ ప్రపితామహ ----గోత్ర----శర్మన్, యే చ త్వామను

మమ పితామహ్యః, మార్జయంతాం మమ ప్రపితామహ్యః "- అని చెప్పుచు తిలోదకమును పశ్చిమదర్భల మొదళ్లయందును, మధ్యయందును, కొనలయందును పితృతీర్థముతో విడువవలెను (తల్లి బ్రతికియుండిన, ఆమెను విడిచి, తండ్రితల్లిని, తాతతల్లిని, ముత్తాతతల్లిని చెప్పవలెను).

[198]తరువాత హోమశేషాన్నముతో ఇతరాన్నమును, వ్యంజనములనూ,నువ్వులను కలిపి ఆఱు పిండములను చేసి, కొంత పొడియన్నమునుకూడ వేరే ఉంచుకొని, మునుపు తిలోదకమొసగిన క్రమముగానే తూర్పువైపు దర్భలయొక్క మూల, మధ్య, అగ్రభాగములందు మూడు పిండములను "*ఏతత్తే పితుః స్తత ----గోత్ర ----శర్మన్*" అను మంత్రములతో నుంచి, "*యే చత్వామను*" - అని చెప్పినపుడెల్లా పొడియన్నమును పిండములపై నుంచవలెను. ఈ మూడు పిండములను వరుసగా తండ్రికిని, తాతకును, ముత్తాతకును, -----*శర్మన్* అన్నచోట వారి వారి పేర్లు చెప్పుచు (ఉదా: *శఠమర్షణగోత్ర శ్రీనివాసశర్మన్*) ఉంచవలెను. తదుపరి పశ్చిమమందున్న దర్భల మూల, మధ్య, అగ్రభాగములందు మూడు పిండములను "*ఏతత్తే మమ మాతరః ------గోత్రా -----నామ్నీదే*" అను మంత్రములతో గీతలుంచిన స్థానములో గోత్రనామములను, వ్యక్తుల పేర్లను చెప్పుచూ (ఉదా: *శఠమర్షణగోత్రా శేషమ్మనామ్నీదే*) ఉంచి, "*యాశ్చత్వా మను*"- అని చెప్పినపుడెల్లా పొడియన్నమును పిండముపై నుంచవలెను. ఒకవేళ కర్తయొక్క తల్లి బ్రతికియుండిన, ఈ పిండముల నుంచునప్పుడు క్రమముగా "*ఏతత్తే పితుర్మాతరః, ఏతత్తే పితుః పితామహ్యః, ఏతత్తే పితుః ప్రపితామహ్యః*"- అని చెప్పవలెను.

- ఇతి మూల, మధ్య, అగ్రభాగేషు దర్భేషు పిండాని దద్యాత్. "యే చ త్వామను"- ఇతి స్వల్పాన్నం పిండానాముపరి నినయేత్. తతః పశ్చిమదర్భేషు

ఏతత్తే మమ మాతరః ----గోత్రా----నామ్నీ దే, యాశ్చ త్వామను

ఏతత్తే మమ పితామహ్యాః ----గోత్రా ----నామ్నీ దే, యాశ్చ త్వామను

ఏతత్తే మమ ప్రపితామహ్యాః ----గోత్రా ----నామ్నీ దే, యాశ్చ త్వామను

ఇతి షట్పిండప్రదానం కృత్వా (యది మాతా జీవతి, పితుః మాతరః, పితుః పితామహ్యాః, పితుః ప్రపితామహ్యాః- ఇతి యథాక్రమం వదేత్), [199]అనంతరం

"మార్జయన్తాం మమ పితరః, మార్జయన్తాం మమ పితామహాః, మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహాః," - ఇతి పూర్వదర్భేషు,

"మార్జయన్తాం మమ మాతరః, మార్జయన్తాం మమ పితామహ్యాః, మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహ్యాః"- ఇతి పశ్చిమదర్భేషు తత్తత్పిండోపరి పితృతీర్థేన తిలోదకం దద్యాత్.

[200]తతః "యేచవోత్ర యేచాస్మాస్వాశగంసంతే" - ఇతి పితృపిండానుపస్థాయ,

---

[199]తదుపరి "మార్జయన్తాం మమ పితరః, మార్జయన్తాం మమ పితామహాః, మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహాః, మార్జయన్తాం మమ మాతరః, మార్జయన్తాం మమ పితామహ్యాః, మార్జయన్తాం మమ ప్రపితామహ్యాః"- అనుచు పితృ, పితామహ, ప్రపితామహ, మాతృ, పితామహి, ప్రపితామహిపిండములపై తిలోదకమును పితృతీర్థముతో విడువవలెను. సూచన: తల్లి జీవించియే యున్నచో, "మార్జయన్తాం మమ పితుర్మాతరః, మార్జయన్తాం మమ పితుః పితామహ్యాః, మార్జయన్తాం మమ పితుః ప్రపితామహ్యాః" - అని చెప్పవలెను. తల్లి ప్రత్యాబ్దికము చేయునప్పుడు తండ్రి బ్రతికియే యున్నచో, "మార్జయన్తాం మమ పితుః పితరః, మార్జయన్తాం మమ పితుః పితామహాః, మార్జయన్తాం మమ పితుః ప్రపితామహాః"- అని చెప్పవలెను.

[200] "యేచవోత్ర యేచాస్మాస్వాశగ సంతే" - అని పితృపిండములకు, "యాశ్చవోత్ర యాశ్చాస్మాస్వాశగ సంతే"- అని మాతృపిండముల కుపస్థానము చేసి (అనగా, దక్షిణాభిముఖుడై లేచి నిలబడి నమస్కరించి), "తేచ వహన్తామ్- అని పితృపిండములను, "తాశ్చ వహన్తామ్" - అని మాతృపిండములను ఎత్తిపట్టుకొని, "తృప్యన్తు భవన్తః" - అని పితృపిండములను,

"యాశ్చవోత్ర యాశ్చాస్మాస్వాశగ్ంసంతే" - ఇతి మాతృపిండానుపస్థాయ,

"తేచ వహన్తామ్"- ఇతి పితృపిండాన్, "తాశ్చ వహన్తామ్"- ఇతి మాతృపిండాన్,

"తృప్యన్తు భవన్తః"- ఇతి పితృపిండాన్, "తృప్యన్తు భవత్యః"- ఇతి మాతృపిండాన్,

"తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత" - ఇత్యుభయపిండాన్ ఉపస్థాయ, [201]తిలోదకపాత్రం దక్షిణహస్తే నిధాయ, సవ్యేన పాణినా పిధాయ,

"పుత్రాన్ పౌత్రానభితర్పయన్తీరాపోమధుమతీరిమాః।స్వధాం పితృభ్యో అమృతం దుహానాఆపో దేవీరుభయాగ్ం స్తర్పయన్తు। తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత" - ఇతి పితృతీర్థేన ప్రపితామహీపిండమారభ్య, త్రిః అప్రదక్షిణం సంతతధారయా నినీయ, తత్పాత్రం పిండానాం దక్షిణతః న్యుబ్జ్య, ఉపవీతీ, ప్రోక్ష్య, ఉత్తానం కృత్వా, ప్రాచీనావీతీ, పిండపితృ దేవతాభ్యః షోడశోపచారపూజాం కుర్యాత్.

షోడశోపచారపూజా: పిండపితృదేవతాభ్యో నమః, ధ్యాయామి, ఆవాహయామి, ఆసనం సమర్పయామి, పాదయోః పాద్యం సమర్పయామి, హస్తయో

"తృప్యన్తు భవత్యః"- అని మాతృపిండములను మఱల భూమిపై నుంచి, "తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత" అని ఏకధాటిగా పలికి, అన్ని పిండములకు అంజలించి నమస్కరించి,

201 తిలోదకపాత్రను కుడిచేతిలో నుంచుకొని, ఎడమచేతితో దానిని మూసి, "పుత్రాన్ పౌత్రానభి తర్పయన్తీ రాపో మధుమతీరిమాః। స్వధాం పితృభ్యో అమృతం దుహానా ఆపో దేవీ రుభయాగ్ం స్తర్పయన్తు। తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత" - అను మంత్రముతో ప్రపితామహీ పిండమున్నుండి మొదలిడి మూడుసార్లు అప్రదక్షిణముగా అన్ని పిండములచుట్టును ఆ పాత్ర లోని నీటిని పితృతీర్థముతో ధారగా విడిచి, ఆ పాత్రను పిండములకు దక్షిణమున బోర్లించి, ఉప వీతియై కూర్చతో ప్రోక్షించి మఱల త్రిప్పిపెట్టి, ప్రాచీనావీతియై "పిండపితృదేవతాభ్యో నమః ధ్యాయామి, ఆవాహయామి" అని పిండములపై తిలలను చల్లి పిండపితృదేవతల నావాహనము చేసి, ముందు చెప్పునట్లుగా షోడశోపచారపూజను చేసి, వడలు, సొజ్జెప్పము, నూల ఉండలు, మున్నగువానిని నైవేద్యముగా నుంచి, తామ్బూలాదుల సమర్పించి, "సర్వోపచారాన్ సమర్పయామి" - అని తిలలను చల్లి, మృతునికంటె చిన్నవారైన జ్ఞాతులతో సహ పిణ్డములకు సాష్టాంగదండప్రణామము చేసి, ముగింపవలెను.

ర్ఘ్యం సమర్పయామి, ఔపచారికస్నానం సమర్పయామి, స్నానానన్తరం శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి, వస్త్రార్థం తిలాన్ సమర్పయామి, యజ్ఞోపవీతార్థం తిలాన్ సమర్పయామి, గన్ధం సమర్పయామి, పుష్పం సమర్పయామి, తులసీదళాని సమర్పయామి, ధూపమాఘ్రాపయామి, దీపం దర్శయామి, మాషాఽపూపనైవేద్యం సమర్పయామి, పాదౌ ప్రక్షాళయామి, హస్తౌ ప్రక్షాళయామి, తామ్బూలం సమర్పయామి, సువర్ణమన్త్రపుష్పం సమర్పయామి, సర్వోపచారాన్ సమర్పయామి - ఇతి పిణ్డపితృదేవేభ్యః షోడశోపచారపూజాం కృత్వా,

ప్రాశనమ్: కించిదన్నమాదాయ, *"ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి/ బ్రహ్మణిమ ఆత్మా ఽమృతత్వాయ"* - ఇతి గ్రాసమాత్రం ప్రాశ్య, ఆచమ్య, *"పిండపితృదేవతాభ్యో నమః/ యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాపయామి"* – [202]ఇతి పిండోపరి తిలాన్ ప్రకీర్య, సర్వాణి పిండాని అప్సు ప్రక్షిపేత్. ఔపాసనాగ్నిం ఆత్మసమారోపణం కుర్యాత్. లౌకికాగ్నిశ్చేత్ యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాపయేత్.

ఆత్మసమారోపణమ్

[203]కర్తా పునః ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాం కృతం పవిత్రం ధృత్వా, ఉపవీతీ, ప్రాణానాయమ్య, *"శ్రీ భగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్యరూపం ఆత్మసమారోపణం కరిష్యే"* - ఇతి సంకల్ప్య, పవిత్రం విసృజ్య, దక్షిణకరతలే ఆజ్యలేపనం కృత్వా, అగ్నిజ్వాలాం దర్శయన్

---

[202] పిండప్రదానము చేయగా మిగిలిన యన్నములో స్వల్పమాత్రము తీసికొని *"ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి/బ్రహ్మణిమ ఆత్మా ఽమృతత్వాయ"*- అని నోటిలో వేసికొని, ఆచమనము చేసి, *"పిండపితృదేవతాభ్యో నమః/ యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాపయామి"* - అని పిండములపై తిలలను చల్లి, అన్ని పిండములను నీటిలో పడవేసి, ఔపాసనాగ్నిని ఆత్మసమారోపణము చేసికొనవలెను. లేదా లౌకికాగ్నితో శ్రాద్ధమును చేసినచో ఆ అగ్నిపై అక్షతలు వేసి యథాస్థానమున ప్రతిష్ఠాపనము చేయవలెను.

[203]ఔపాసనాగ్నిని కర్త తన హృదయములో నావేశించుకొనుటకు *"ఆత్మసమారోపణ"*మని పేరు. దీనికై కర్త రెండుదర్భల పవిత్రమును ధరించి, ఉపవీతియై ప్రాణాయామము చేసి, *"శ్రీభగ*

[204]"యా తే అగ్నే యజ్ఞియా తనూస్తయే హ్యారోహాత్మాత్మానమ్/ అచ్ఛా వసూని కృణ్వన్నస్మే నర్యా పురూణి/ యజ్ఞో భూత్వా యజ్ఞమాసీద స్వాం యోనిమ్/ జాతవేదో భువ ఆజాయమాన స్సక్షయ ఏహి/"

- ఇతి త్రివారం జపిత్వా, హస్తేనాగ్నౌ ప్రతప్య చ, క్రమశః ముఖే, హృదయే, నాభౌ చ త్రివారం తం హస్తం స్పృశేత్. తతః పునః పవిత్రం ధృత్వా సాత్వికత్యాగం కుర్యాత్.

సాత్వికత్యాగః

అనంతరం, "భగవానేవస్వనియామ్య స్వరూపస్థితిప్రవృత్తి స్వశేషతైకరసేన అనేన ఆత్మనా స్వకీయశ్చోపకరణైః స్వారాధనైకప్రయోజనాయ పరమపురుష స్సర్వశేషీ శ్రియఃపతిః స్వశేషభూతమిదం ----గోత్రస్య ----శర్మణః మమ పితుః (అథవా, --- గోత్రాయాః ---నామ్న్యాః మమ మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం స్వస్మై స్వప్రీతయే స్వయమేవ కారితవాన్"- ఇతి సాత్వికత్యాగం కుర్యాత్.

వదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్యరూపం ఆత్మసమారోపణం కరిష్యే" - అని సంకల్పించి, పవిత్రమును తీసివేసి, కుడి అఱచేతికి నేతిని రాచుకొని, ఆ చేతిని అగ్నిజ్వాలలకు చూపించుచు [204] "యా తే అగ్నే యజ్ఞియా -----ఆజాయమానస్సక్షయ ఏహి/" - అను మంత్రమును మూడు సార్లు పఠించి, కుడి అఱచేతిని అగ్నిచుట్టును ప్రదక్షిణముగా త్రిప్పుచు 3 సార్లు తన నోటిని, మఱల నట్లే త్రిప్పుచు 3 సార్లు తన వక్షమును, మఱల నట్లే త్రిప్పుచు మూడుసార్లు తన నాభిని తాకవలెను.పిదప మఱల పవిత్రమును ధరించి సాత్వికత్యాగమును చేసి ముగింపవలెను.

ఆమశ్రాద్ధమ్

[205]కర్తా పాణిపాదౌ ప్రక్షాళ్య, ఆచమ్య, పవిత్రపాణిః, ప్రాణానాయమ్య, ప్రాచీనావీతీ *"శ్రీ గోవింద, గోవింద, గోవిందేత్యస్యాం పుణ్యతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్కైఙ్కర్య రూపం---గోత్రస్య---శర్మణః పితుః(అథవా, ---గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం ఆమరూపేణ హిరణ్యరూపేణ వాద్య కరిష్యే"* - ఇతి సంకల్ప్య, బ్రాహ్మణానాం పురతః తండుల, ముద్గ, గుడ, తిల, కదళీ, ఘృత, తామ్బూల, దక్షిణాదీని కదళీపాత్రే నిధాయ,

"ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్।" - ఇత్యామం ప్రోక్ష్య, *"దేవసవితః ప్రసువ"*- ఇత్యప్రదక్షిణం పరిషిచ్య,

[206]*"పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి బ్రాహ్మణానాం త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మైషాం క్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్ లోకే। ఇదం విష్ణు*

---

[205] లోగడ చెప్పిన సంకల్ప, పార్వణపద్ధతులలో ఆబ్దికమును పెట్ట నశక్తులైనవారు ఆమరూపకముగాను, హిరణ్యరూపకముగాను (ఆమమనగా అపక్వతండులశాకాదులు) శ్రాద్ధమును పెట్టవలెను. కాని బ్రాహ్మణులు తప్పనిసరిగా పార్వణ, సంకల్పవిధానములతో ఆబ్దికమును పెట్టవలెను, శూద్రాదులు మాత్రము ఆమరూపకముగనే ఆబ్దికమును పెట్టవలెనని ధర్మశాస్త్రము. ఆమరూపశ్రాద్ధమునకై కర్త కాళ్లుచేతులు కడిగికొని, ఆచమించి, పవిత్రమును ధరించి ప్రాణాయామము చేసి, ప్రాచీనావీతియై *"శ్రీగోవింద --- ఆమరూపేణ హిరణ్యరూపేణ వాద్య కరిష్యే"* - అని సంకల్పించి, బ్రాహ్మణుని ముందొక అరటియాకులో బియ్యము, పెసరపప్పు, బెల్లము, తిలలు, అరటిపండ్లు, నేయి, తామ్బూలము, దక్షిణల నుంచి (దీనికే ఆమమని పేరు), *"ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం-----ప్రచోదయాత్।"*- అని ఆ ఆమమును ప్రోక్షించి, *"దేవసవితః ప్రసువ।"*- అని అప్రదక్షిణముగా ఆమమును పరిషేచనము చేసి, బ్రాహ్మణుని చేతిలో కూర్చతో శుద్ధోకము నొసగవలెను. ఆ తర్వాత

[206] *"పృథివీ తే పాత్రం --- స్వధా విష్ణో ఆమం రక్షస్వ। ---గోత్రస్య ---శర్మణః --- తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ"* - అని ఆమము నుంచిన ఆకుమొదట దక్షిణాగ్రభుగ్నము నుంచి,

ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్/ సమూఢమస్య పాగ్ంసురే/ స్వధా విష్ణో ఆమం రక్షస్వ/ - ----గోత్రస్య -----శర్మణః పితుః (అథవా, -----గోత్రాయాః----నామ్న్యాః మాతుః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధే సాఽఽమం సశాకం ససోపస్కరం సదక్షిణాకం సతామ్బూలం ------ గోత్రేభ్యః-----శర్మేభ్యః వసురుద్రాదిత్యస్వరూపేభ్యః అస్మత్పితృపితామహప్రపితా మహేభ్యః (అథవా, మాతుఃపితామహిప్రపితామహీభ్యః) తృప్తిం కామయమానః తుభ్య మహం సంప్రదదే నమమ" - ఇతి పాత్రాగ్రే దక్షిణాగ్రం భుగ్నం నిక్షిప్య,

"ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః/
త్రీన్ లోకాన్ వ్యాప్య భూతాత్మా భుఙ్క్తే విశ్వభుగవ్యయః//
హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజం విభావసోః/
అనంతపుణ్యఫలదం అతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛ మే//
తండులాన్ వైశ్వదేవత్యాః పాకేనాన్నం పచన్తి యే
తస్మాత్తండులదానేన అతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛ మే//"

ఇమాని యత్కించిత్ హిరణ్యాని ఆమరూపాణి సోపస్కరాణి ---గోత్రాయ ---- శర్మణే తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ/ అనేన ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధారాధనేన వసురుద్రా దిత్యస్వరూప అస్మత్ పితృపితామహప్రపితామహరూపీ (అథవా, మాతుః పితా మహిప్రపితామహిరూపీ) శ్రీజనార్దనః ప్రీయతామ్" -[207] ఇతి తులసీదళమిశ్రితయవతిలో దకం భుగ్నోపరి ఉత్సృజ్య, తాంబూలదక్షిణాం చ బ్రాహ్మణాయ దత్వా, నమస్కృత్య, ఆచమ్య,

"స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వపరిచ్ఛదైః/
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్//
సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు" - ఇతి సాత్త్వికత్యాగం కుర్యాత్.

---

207 "ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం ---ప్రీయతామ్" - అని తులసీదళముతో సహ శ్వేతాక్షతాతిలో దకములను భుగ్నముపై విడిచి, ఆమమును, దక్షిణను విప్రున కొసగి నమస్కరించి, ఆపైన ఆచ మించి, "స్వశేషభూతేన మయా -----శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు" - అని సాత్త్వికత్యాగమును చేయ వలెను.

పితృతర్పణమ్

[208]అమావాస్యాయాం, సూర్యగ్రహణ, చంద్రగ్రహణ, మేష-తులా-మకర-కర్కాటకాది వివిధసంక్రమణపుణ్యకాలేషు పితృతర్పణం కర్తవ్యమ్. తత్ప్రయోగః: కర్తా ద్విరాచమ్య, త్రిభిః దర్భైః కృతం పవిత్రం ధృత్వా, త్రిః ప్రాణానాయమ్య,

"శ్రీమాన్వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ।
వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది॥
గురుభ్యస్తద్గురుభ్యశ్చ నమోవాకమధీమహే।
వృణీమహే చ తత్రాద్యౌ దంపతీ జగతాం పతీ॥
స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।
విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥"

ఇత్యుక్త్వా, ప్రాచీనావీతీ,

" హరిరోం తత్సత్, శ్రీగోవింద, గోవింద, గోవింద- అస్య శ్రీ భగవతః మహాపురుషస్య విష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వతమన్వంతరే అష్టావింశతితమే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భారతవర్షే భరతఖండే శకాబ్దే మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే అస్మిన్ వర్తమానే వ్యావహారికే ప్రభవాదిషష్టిసంవత్సరాణాం మధ్యే ----సంవత్సరే ---- అయనే ----ఋతౌ ----

---

[208] అమావాస్యనాడును, సూర్యచంద్రగ్రహణములయందును, మేషకర్కాటకతులామకరాదివివిధసంక్రమణములందును పితరుల నుద్దేశించి తిలతర్పణము చేయవలెను. (గమనిక: తండ్రి బ్రతికియున్నచో చేయగూడదు). దీనికై కర్త స్నానసంధ్యావన్దనాదులను ముగించుకొని, కాలుసేతులు కడిగికొని, మూడుదర్భలతో కట్టిన పవిత్రమును ధరించి, రెండుసార్లు ఆచమించి, 3 సార్లు ప్రాణాయామము చేసి, ప్రాచీనావీతియై *"శ్రీమాన్వేఙ్కటనాథార్యః ---ప్రక్రమతే స్వయమ్"*- వరకు చెప్పి, *"హరిరోం తత్సత్ ----కరిష్యామి"* అని సంకల్పించవలెను. సూచన: సంకల్పములో గీతలుంచినచోట ఆయా వ్యక్తుల గోత్రములను, పేర్లను చేర్చి చెప్పవలెను.

మాసే ----పక్షే అమావాస్యాయాం-----వాసరే-----నక్షత్రయుక్తాయాం అస్యాం పుణ్యతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా శ్రీభగవత్కైంకర్యరూపం ----గోత్రాణాం----- -------శర్మణాం వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం, భగవదాత్మకానాం, అస్మత్పితృ పితామహప్రపితామహానాం, సపత్నీకానాం, అస్మన్మాతామహ మాతుః పితా మహ మాతుః ప్రపితామహానాం సపత్నీకానాం వర్గద్వయపితౄణాం అక్షయ తృప్త్యర్థం దర్శశ్రాద్ధం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యామి" - ఇతి సంకల్ప్య,

[209]ఉపవీతీ, *"భగవానేవ స్వకీయేనాత్మనా, కర్త్రా స్వకీయైశ్చోపకరణైః స్వారాధనైక ప్రయోజనాయ పరమపురుషస్సర్వశేషీ సర్వేశ్వరః స్వశేషభూతమిదం కర్మ భగవానేవ స్వప్రీత్యర్థం స్వయమేవ కారయతి"* - ఇతి సాత్త్వికత్యాగం కృత్వా,

భుగ్నస్థాపనమ్:

[210] కర్తా ప్రాచీనావీతీ, దక్షిణాభిముఖో భూత్వా స్థలశుద్ధిం కృత్వా, తత్ర పూర్వభాగే, పశ్చిమభాగే చ దర్భాన్ ఆసనార్థం దత్వా, పూర్వభాగే పితృవర్గభుగ్నం దక్షిణాగ్రం నిధాయ, పశ్చిమ భాగే మాతృవర్గభుగ్నం దక్షిణాగ్రం నిధాయ, సవ్యం జాన్వాచ్య

---

209 తర్వాత ఉపవీతియై, *"భగవానేవ స్వకీయేనాత్మనా --- స్వయమేవ కారయతి"*- అని సాత్త్వికత్యాగము చేసి,

210 ఆ తర్వాత కర్త ప్రాచీనావీతియై దక్షిణాముఖముగా కూర్చొని ఒక స్థలశుద్ధిని చేసి, దానిపై ఒక విస్తరాకులో గాని, తట్టలో గాని (ఇవి లేకున్న శుద్ధి చేసిన భూమిపై నేరుగా గాని) తూర్పువైపు 3 దర్భలను (ఇదియే పితృవర్గస్థానము), వానినుండి జానెడు దూర ములో పడమటివైపు 3 దర్భలను (ఇదియే మాతృవర్గస్థానము) దక్షిణాగ్రముగా ఆసనా ర్థము వేసి, పితృవర్గస్థానమందొక మూడు (లేదా 5) దర్భలతో కట్టిన భుగ్నమును, మాతృవర్గస్థానములో మఱొక మూడు (లేదా ఐదు) దర్భలతో కట్టిన భుగ్నమును దక్షిణా గ్రముగా నుంచి, ఎడమమోకాలును వెన్కకు మడచి, కుడిపాదమును భూమిపై మోపి దక్షిణాముఖముగా కూర్చొని ముందు చెప్పబోవు *"ఆయాత పితరః"* అను మంత్రముతో తిలలను పితృవర్గభుగ్నముపై చల్లి పితృవర్గమును ఆ భుగ్నముపై నావాహనము చేయ వలెను.

పితృవర్గావాహనమ్:

1. "ఆయాత పితరస్సోమ్యా గమ్భీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః। ప్రజామస్మభ్యం దదతో రయిం చ। దీర్ఘాయుత్వం చ శత శారదం చ। ----గోత్రాన్ ---- ---- ----శర్మణః వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాన్ అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం సపత్నీకాన్ ఆవాహయామి" -ఇతితిలాన్ వికీర్య, పితౄనావాహ్య,

2. "సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరూర్ణామృదు స్యోనం పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహమ్। అస్మిన్ త్సీదన్తు మే పితరస్సోమ్యాః పితామహాః ప్రపితామహాశ్చానుగైస్సహ। -----గోత్రాణాం ------ ------ -------శర్మణాం వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం అస్మత్పితృపితామహప్రపితామహానాం సపత్నీకానాం ఇదమాసనమ్" -[211]ఇత్యాసనార్థం దక్షిణాగ్రం భుగ్నం దత్వా, "ఇదమర్చనమ్"-ఇతి తిలైరభ్యర్చ్య,

3. "ఊర్జం వహన్తీ రమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతమ్। స్వధాస్థ తర్పయత మే పితౄన్।" -[212]ఇతి పితృతీర్థేన పితృవర్గభుగ్నోపరి తిలోదకముత్సృజేత్.

మాతృవర్గావాహనమ్:

1. "ఆయాత మాతుః పితరస్సోమ్యా గమ్భీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః। ప్రజామస్మభ్యం దదతో రయిం చ। దీర్ఘాయుత్వం చ శత శారదం చ। ---గోత్రాన్----- ---- ---- శర్మణః వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాన్ అస్మన్మాతామహ, మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహానాం సపత్నీకానావాహయామి"– [213] కర్తా ప్రాచీనావీతీ, సవ్యం జాన్వాచ్య ఇత్యావాహ్య, తిలాన్ వికీర్య,

---

211 తరువాత 3 దర్భలతో కట్టిన వేఱొకభుగ్నమును తీసికొని "సకృదాచ్ఛిన్నం"అను మంత్రముతో దానిని పితృవర్గభుగ్నముపై దక్షిణాగ్రముగా ఆసనార్థమై ఉంచి, "ఇదమర్చనమ్" - అని చెప్పుచు ఆ భుగ్నముపై తిలలు వేసి అర్చింపవలెను.

212 ఆ తర్వాత "ఊర్జం వహన్తీ"అను మంత్రముతో తిలోదకములను పితృతీర్థముతో ఎడమవైపుంచిన పితృవర్గభుగ్నముపై విడువవలెను.

2. "సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరూర్ణా మృదు స్యోనం పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహమ్। అస్మిన్ త్సీదన్తు మే మాతుః పితరస్సోమ్యాః మాతుః పితామహాః మాతుః ప్రపితామహాశ్చానుగైస్సహ। ---గోత్రాణాం -------- ----శర్మణాం వసురుద్రాదిత్యస్వరూపాణాం అస్మన్మాతామహ, మాతుః పితామహ, మాతుః ప్రపితామహానాం ఇదమాసనమ్"- [214]ఇత్యాసనార్థం దక్షిణాగ్రభుగ్నం దత్వా, *"ఇదమర్చనమ్"*-ఇతి తిలైరభ్యర్చ్య,

3. "ఊర్జం వహన్తీరమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతమ్। స్వధాస్థ తర్పయతు మే మాతుః పితౄన్।" - [215]ఇతి పితృతీర్థేన మాతృవర్గభుగ్నోపరి తిలోదకముత్సృజేత్.

పితృవర్గతర్పణమ్

పితృతర్పణమ్:

1. "ఉదీరతామవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః। అసుం య ఈయురవృకా ఋతజ్ఞాస్తే నోఽవన్తు పితరో హవేషు -----గోత్రాన్----శర్మణః వసురూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మత్పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - [216]ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన పితృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

---

[213] ఆ తర్వాత కర్త ప్రాచీనావీతియై ఎడమమోకాలును వెన్కకు మడచి, కుడిపాదమును భూమిపై మోపి దక్షిణాముఖముగా కూర్చొని *"ఆయాత మాతుః పితరః"* - అను మంత్రముతో తిలలను కుడివైపుంచిన మాతృవర్గభుగ్నముపై చల్లి మాతృవర్గము నా భుగ్నముపై నావాహన చేయవలెను.

[214] తరువాత 3 దర్భలతో కట్టిన వేఱే యొక భుగ్నమును తీసికొని *"సకృదాచ్ఛిన్నం"* అను మంత్రముతో దానిని కుడివైపుంచిన మాతృవర్గభుగ్నముపై దక్షిణాగ్రముగా నుంచి, *"ఇదమర్చనమ్"* - అని చెప్పుచు ఆ భుగ్నముపై తిలలు వేసి అర్చింపవలెను.

[215] ఆ తర్వాత *"ఊర్జం వహన్తీరమృతం"* - అను మంత్రముతో తిలోదకములను పితృతీర్థముతో కుడివైపుంచిన మాతృవర్గభుగ్నముపై విడువవలెను.

2. అంగిరసో నః పితరో నవగ్వాఽథర్వాణో భృగవస్సోమ్యాసః। తేషాం వయగ్ం సుమతౌ యజ్ఞియానామపి భద్రే సౌమనసే స్యామ।" ----గోత్రాన్----- శర్మ ణః వసురూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మ త్పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన పితృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

3. "ఆయన్తు నః పితరో మనోజవసోఽగ్నిష్వాత్తాః పథిభిర్దేవయానైః అస్మిన్యజ్ఞే స్వధయామదన్తు అధిబ్రువన్తు తే ఽవన్త్వస్మాన్"-----గోత్రాన్-----శర్మ ణః వసురూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మ త్పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన పితృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

పితామహతర్పణమ్:

4. "ఊర్జం వహన్తీ రమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతమ్। స్వధా స్థ తర్పయత మే పితౄన్।" ----గోత్రాన్---శర్మ ణః రుద్రరూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మ త్పితామహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన పితృవర్గ భుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

5. "పితృభ్యస్స్వధావిభ్యస్స్వధా నమః। పితామహేభ్యస్స్వధా విభ్యస్స్వధా నమః। ప్రపితామహేభ్యస్స్వధా విభ్యస్స్వధా నమః। అక్షన్పితరః ----గోత్రాన్---- శర్మణః రుద్రరూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మ త్పితామహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన పితృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

6. "యే చేహ పితరో యే చ నేహ యాగ్ంశ్చ విద్మ యాగ్ం ఉ చ న ప్రవిద్మ। అగ్నే తాన్ వేత్థ యది తే జాతవేదస్తయా ప్రత్తగ్ం స్వధయా మదన్తు। ----గోత్రాన్ ---- శర్మ ణః రుద్రరూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మ త్పితామహాన్ స్వధా నమస్తర్ప

---

[216] ఆతర్వాత ఎడమవైపు భుగ్నముపై ముందుగా తండ్రికై 1-3 మంత్రములను చెప్పుచు ప్రతిమంత్రము చివరి పితృతీర్థముతో పితృవర్గభుగ్నమూలమున తిలోదకములను విడువవలెను. ఆపైని తాతకు 4-6 మంత్రములను చెప్పుచు ప్రతిమంత్రముచివరి పితృతీర్థముతో పితృవర్గభుగ్నమధ్యమున తిలోదకములను విడువవలెను.

యామి"- ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

[217]ప్రపితామహతర్పణమ్:

7. "మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః। ---
---గోత్రాన్--- శర్మణః ఆదిత్యరూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మత్ప్రపితామహాన్
స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

8. మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః పితా। --
--గోత్రాన్ ---- శర్మణః ఆదిత్యరూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మత్ప్రపితామహాన్
స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

9. మధు మాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు
నః। ----గోత్రాన్ ---- శర్మణః ఆదిత్యరూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మత్ప్రపితా
మహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నాగ్రే
దద్యాత్.

మాతృపితామహీప్రపితామహీతర్పణమ్:

[218] *1. గోత్రాః----- నామ్నీః వసుపత్నీ రూపాః భగవదాకృతేః అస్మన్మాతౄః*
స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి మాత్రే పితృతీర్థేన
తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

---

217 ఆతర్వాత ముత్తాతకు 7-9 మంత్రములను చెప్పుచు ప్రతిమంత్రము చివఱ పితృతీర్థముతో పితృవర్గభుగ్నము చివఱ తిలోదకములను విడువవలెను.

218 తరువాత అదే భుగ్నము యొక్క మూల,మధ్య, అగ్రభాగములందు తల్లికి, తండ్రి తల్లికి , తాతతల్లికి వరుసగా 1-3 సంకల్పములను చెప్పుచు పితృతీర్థముతో తిలోదకము లీయవలెను. ఒకవేళ తల్లి జీవించి యున్నచో, తండ్రితల్లికి, తాతతల్లికి, ముత్తాతతల్లికి (ఈమెయే వృద్ధప్రపితామహి) తిలోదకప్రదానము చేయవలెను. తదుపరి పితృవంశములో జ్ఞాతాజ్ఞాతులైన పితరులకు, వారి భార్యలకు గూడ 4-5 సంకల్పములను చెప్పుచు,

2. గోత్రాః---నామ్నీః రుద్రపత్నీ రూపాః భగవదాకృతేః అస్మత్పితామహీః స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి"-ఇతి పితామహ్యై పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

3. గోత్రాః---నామ్నీః ఆదిత్యపత్నీ రూపాః భగవదాకృతేః అస్మత్ప్రపితామహీః స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి ప్రపితామహ్యై పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ పితృవర్గభుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

4. "జ్ఞాతాజ్ఞాతపితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి"- ఇతి జ్ఞాతాజ్ఞాతపితృభ్యః పితృవర్గభుగ్నే తిలోదకం దద్యాత్.

5. "జ్ఞాతాజ్ఞాతపితృపత్నీస్స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి జ్ఞాతాజ్ఞాతపితృపత్నీభ్యః పితృవర్గభుగ్నే తిలోదకం దద్యాత్.

మాతామహవర్గతర్పణమ్

[219] మాతామహతర్పణమ్:

1. "ఉదీరతామవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః మాతుః పితరస్సోమ్యాసః। అసుం య ఈయురవృకా ఋతజ్ఞాస్తే నోఽవన్తు పితరో హవేషు -----గోత్రాన్ ----శర్మణః వసురూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మన్మాతుః పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన మాతృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

2. అంగిరసో నః పితరో నవగ్వాఽథర్వాణో భృగవస్సోమ్యాసః। తేషాం వయగ్ం సుమతౌ యజ్ఞియానామపి భద్రే సౌమనసే స్యామ। ---గోత్రాన్--శర్మణః

"తర్పయామి", "తర్పయామి", "తర్పయామి" - అని చెప్పుచు, వరుసగా పితృవర్గ భుగ్నమూలమున, మధ్యన, అగ్రమున తిలోదకముల నొసగవలెను.

[219] ఆతర్వాత కుడివైపు భుగ్నముపై ముందుగా తల్లి తండ్రికి 1-3 మంత్రములను చెప్పుచు పితృతీర్థముతో తిలోదకములను భుగ్నమూలమున విడువవలెను.

వసురూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మన్మాతుః పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన మాతృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

3. "ఆయన్తు నః పితరో మనోజవసోఽగ్నిష్వాత్తాః పథిభిర్దేవయానైః అస్మిన్యజ్ఞే స్వధయా మదన్తు అధిబ్రువన్తు తే అవన్త్వస్మాన్"----గోత్రాన్-----శర్మణః వసురూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మన్మాతుః పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన మాతృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

[220]మాతుః పితామహతర్పణమ్:

4. ""ఊర్జం వహన్తీ రమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతమ్/ స్వధా స్థ తర్పయత మే మాతుః పితౄన్/----గోత్రాన్----శర్మణః రుద్రరూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మన్మాతుః పితామహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన మాతృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

5. "పితృభ్యస్స్వధావిభ్యస్స్వధా నమః/ పితామహేభ్యస్స్వధా విభ్యస్స్వధా నమః/ ప్రపితామహేభ్యస్స్వధా విభ్యస్స్వధా నమః/ అక్షన్మాతుః పితరః------గోత్రాన్-----శర్మణః రుద్రరూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మన్మాతుః పితామహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి"-ఇతి తిలోదకాన్ పితృతీర్థేన మాతృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

6. "యే చేహ పితరో యే చ నేహ యాగ్ంశ్చ విద్మ యాగ్ం ఉ చ న ప్రవిద్మ/ అగ్నే తాన్ వేత్థ యది తే జాతవేదస్తయా ప్రత్తగ్ం స్వధయా మదన్తు/----గోత్రాన్-----శర్మణః రుద్రరూపాన్ భగవదాత్మకాన్ అస్మన్మాతుః పితామహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి"- ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

---

[220] అట్లే తల్లి తాతకు 4-6 మంత్రములను చెప్పుచు పితృతీర్థముతో కుడివైపు భుగ్నమధ్యమున తిలోదకములను విడువవలెను.

[221] మాతుః ప్రపితామహతర్పణమ్:

7. "మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీర్నః సన్త్వోషధీః। ---
---గోత్రాన్ --- శర్మ ణః ఆదిత్యరూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మన్మాతుః ప్రపితా మహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గభుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

8. మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః పితా। --
----గోత్రాన్ ---- శర్మ ణః ఆదిత్యరూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మన్మాతుః ప్రపితా మహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గభుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

9. మధు మాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః। ----గోత్రాన్ ----శర్మ ణః ఆదిత్యరూపాన్ భగవదాత్మ కాన్ అస్మన్మాతుః ప్రపితామహాన్ స్వధా నమస్తర్పయామి" - ఇతి పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గ భుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

[222] మాతామహీ, మాతుః పితామహీ, మాతుః ప్రపితామహీ తర్పణమ్

---

221 అట్లే తల్లి ముత్తాతకు 7-9 మంత్రములను చెప్పుచు పితృతీర్థముతో కుడివైపు భుగ్నము కొనకు తిలోదకములను విడువవలెను.

222 తరువాత అదే భుగ్నముయొక్క మూల,మధ్య,అగ్రభాగములందు తల్లితల్లికి, తల్లి యొక్క పితామహికి, ప్రపితామహికి క్రింద నిచ్చిన 1-3 సంకల్పములను మాత్రము చెప్పుచు పితృతీర్థముతో తిలోదకము లొసగవలెను. ఒకవేళ తల్లితల్లి జీవించియున్నచో, ఆమెను విడిచి తల్లియొక్క పితామహికి, ప్రపితామహికి, వృద్ధప్రపితామహికి తిలోదకము లీయవలెను. ఆ తరువాత మాతృవంశములో జ్ఞాతాజ్ఞాతులైన తల్లియొక్క పితరులకు, వారి భార్యలకు గూడ 4-5 సంకల్పములను చెప్పుచు "తర్పయామి", "తర్పయామి", "తర్పయామి" - అని అనుచు, వరుసగా మాతృవర్గభుగ్నముయొక్క మూల, మధ్య, అగ్రభాగములందు తిలోదకముల నొసగవలెను.

1. గోత్రాః---నామ్నీః వసుపత్నీ రూపాః భగవదాకృతేః అస్మన్మాతామహీః స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి మాతామహ్యై పితృ తీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గభుగ్నమూలే దద్యాత్.

2. గోత్రాః ---నామ్నీః రుద్రపత్నీ రూపాః భగవదాకృతేః అస్మన్మాతుః పితా మహీః స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి మాతుః పితా మహ్యై పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గభుగ్నమధ్యే దద్యాత్.

3. గోత్రాః ----నామ్నీః ఆదిత్యపత్నీ రూపాః భగవదాకృతేః అస్మన్మాతుః ప్రపితమహీః స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి మాతుః ప్రపితామహ్యై పితృతీర్థేన తిలోదకాన్ మాతృవర్గభుగ్నాగ్రే దద్యాత్.

4. "జ్ఞాతాజ్ఞాత మాతుః పితౄన్ స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి"- ఇతి జ్ఞాతాజ్ఞాతమాతుః పితృభ్యః మాతృవర్గభుగ్నే తిలోదకం దద్యాత్.

5. "జ్ఞాతాజ్ఞాత మాతుః పితృపత్నీః స్వధా నమస్తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి" - ఇతి జ్ఞాతాజ్ఞాతమాతుః పితృపత్నీభ్యః మాతృవర్గభుగ్నే తిలోదకం దద్యాత్.

[223]తతః *"ఊర్జం వహన్తీరమృతం ఘృతం పయః కీలాలం పరిస్రుతమ్/స్వధాస్థ తర్పయత మే అస్మన్మాతుః పితౄంత్ప/"*- ఇతి తిలోదకేన ఉభయవర్గభుగ్నాన్ పరి వేష్ట్య, *"తృప్యత, తృప్యత, తృప్యత"* - ఇతి ఉభయవర్గభుగ్నోపరి తిలోదకాని పితృ తీర్థేన దద్యాత్.

ఉపస్థానమ్

అనంతరముత్థాయ, దక్షిణాభిముఖః, అఞ్జలిం బద్ధ్వా, *"తృప్యధ్వమ్, తృప్య ధ్వమ్, తృప్యధ్వమ్"* - ఇత్యుక్త్వా, ఉపవీతీ, *"నమో వః పితరో రసాయ, నమో వః*

---

[223] తరువాత దోసిటిలో తిలోదకములను పోసికొని *"ఊర్జం వహన్తీ--"* అను మంత్రముతో మూడుసార్లు భుగ్నములచుట్టును అప్రదక్షిణముగా త్రిప్పి, *"తృప్యత,తృప్యత,తృప్యత"* అని మూడుసార్లు పలికి ఆ తిలోదకములను పితృతీర్థముతో నా భుగ్నములపై మూడు సార్లు విడువవలెను.

పితరశ్శుష్మాయ, నమో వః పితరో జీవాయ, నమో వః పితరో మన్యవే, నమో వః పితరస్స్వధాయై, నమో వః పితరో ఘోరాయ, పితరో నమో వో య ఏతస్మిన్ లోకేస్థ యుష్మాగ్ంస్తేఽను యేఽస్మిన్ లోకే మాం తేఽను, య ఏతస్మిన్ లోకే స్థ యూయం తేషాం వశిష్ఠా భూయాస్త, యేఽస్మిన్ లోకే అహం తేషాం వసిష్ఠో భూయాసమ్" - ఇత్యుచ్చార్య, ఉపవీతీ త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య, ద్విః ప్రణమ్య, అభివాద్య, పునః ప్రాచీనావీతీ, *"ఆవాహితవర్గద్వయపితౄన్ యథాసుఖం యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాపయామి"*- [224]ఇతి సతిలదర్భాన్ భుగ్నోపరి నిక్షిప్య యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాపయేత్.

భుగ్న విసర్జనమ్

[225]అనంతరం భుగ్నౌ విస్రస్య, తానన్యదర్భైస్సహ గృహీత్వా,

"యేషాం న పితా, న భ్రాతా, న బన్ధుః, నాన్యగోత్రిణః।
తే తృప్తిం అఖిలాం యాన్తు మయాత్యక్తైః కుశైస్తిలైః"

- ఇత్యుక్త్వా, తాన్ తిలోదకైస్సహ విసృజ్య,

వస్త్రనిష్పీడనమ్

[226]అనంతరం నివీతీ, స్నానవస్త్రం చతుర్గుణీకృత్య, దక్షిణాభిముఖో భూత్వా,

---

[224] తరువాత సాంజలియై, దక్షిణాభిముఖుడై లేచి నిలబడి, *"తృప్యధ్వమ్, తృప్యధ్వమ్, తృప్యధ్వమ్"*- అని మూడుసార్లు చెప్పి, ఉపవీతియై, *"నమో వః పితరో--భూయాసమ్"* - వఱకు చెప్పి, మూడుసార్లు భుగ్నములకు ప్రదక్షిణము చేసి, రెండుసార్లు ప్రణమించి, అభివాదము చేసి, మఱల ప్రాచీనావీతియై, *"ఆవాహిత---ప్రతిష్ఠాపయామి"*- అని చెప్పి, భుగ్నములపై తిలలను దర్భలను వేసి, పితరులకు యథాస్థాన ప్రతిష్ఠాపన చేయవలెను.

[225] తరువాత భుగ్నముల ముడులను విప్పి, వానిని ఇతరదర్భలతో చేర్చి పట్టుకొని *"యేషాం --- కుశైస్తిలైః"*- అని చెప్పి, తిలోదకములతోసహ వానిని నదిలోనో, లేక అన్య పరిశుద్ధస్థలములోనో విసర్జింపవలెను.

[226] తరువాత నివీతియై (అనగా జంధెమును హారమువలె వేసికొని), దక్షిణాభిముఖుడై, స్నానవస్త్రమును (ఒక చిన్న తువ్వాలును) నాల్గుమడతలు చేసి, నీటిలో తడిపి, నీరు కుడిచేతి చూపుడు, బొటనవ్రేళ్ల మధ్యనుండి కారునట్లుగా పట్టుకొని, *"యేకేచాస్మత్కులే*

"యేకేచాస్మత్కులే జాతా అపుత్రా గోత్రజామృతాః।

తే గృహ్ణన్తు మయా దత్తం వస్త్రనిష్పీడనోదకమ్॥"

- ఇతి, వస్త్రాగ్రం పితృతీర్థవత్ పూర్వపశ్చిమదిశాయాం నిష్పీడ్య, ఉపవీతీ, ఆచమ్య

" స్వశేషభూతేన మయా స్వీయైః సర్వ పరిచ్ఛదైః।

విధాతుం ప్రీతమాత్మానం దేవః ప్రక్రమతే స్వయమ్॥"

- ఇతి సాత్వికత్యాగం కుర్యాత్.

విశేషతర్పణసంకల్పములు

తిలతర్పణమును ప్రతి అమావాస్యకే గాక, ప్రత్యాబ్దికము చేసిన తర్వాత మఱుసటి రోజునను, చంద్ర, సూర్యగ్రహణ, తులా, మకర, కర్కాటకాదిసంక్రమణములందును చేయ వలెను. ఇట్టి సందర్భములందు చెప్పవలసిన సంకల్పము లీక్రింద నీయబడుచున్నవి:

1. ప్రత్యాబ్దికపరేహని తర్పణమ్: తల్లిదండ్రుల ప్రత్యాబ్దికమునకు తర్వాతి రోజు పితృవర్గమునకు మాత్రమే తిలతర్పణము చేయవలెను. అనగా ఈ సందర్భములో పితృవర్గమునకు మాత్రము ఒక భుగ్నము నుంచి, దానికే ఆవాహన,తర్పణాదులన్నియు చేయవలెను. దీనికి సంకల్పము:

"----అస్యాం పుణ్యతిథౌ ----గోత్రాణాం ----- ------ -----శర్మణాం పితృ, పితామహ, ప్రపితామహానాం, ----- ----- ----- మాతృ, పితామహీ, ప్రపితా మహీనాం అక్షయతృప్త్యర్థం---గోత్రస్య----శర్మణః (అథవా,---గోత్రాయాః--- నామ్న్యాః) ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధాంగభూతం పరేహని తర్పణం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యే "

2. మహాలయతర్పణమ్: సంకల్పము: *"---- అస్యాం పుణ్యతిథౌ ----- గోత్రాణాం ---- ----- ---- శర్మణాం పితృ, పితామహ, ప్రపితామహానాం, ---*

జాతా----వస్త్రనిష్పీడనోదకమ్"- అని చెప్పుచు, ఆ వస్త్రమును తూర్పువైపును, పడమటి వైపును పిండవలెను. అతరువాత ఉపవీతియై ఆచమించి, *"స్వశేషభూతేన మయా-"* అని చెప్పుచు సాత్వికత్యాగమును చేయవలెను.

----- ----మాతృ, పితామహీ, ప్రపితామహీనాం, ----గోత్రాణాం --- ---- ---- శర్మణాం మాతామహ, మాతుః పితామహ,మాతుః ప్రపితామహానాం, సర్వ కారుణికపితౄణాం చ అక్షయతృప్త్యర్థం సకృన్మహాలయశ్రాద్ధం తిలతర్పణ రూపేణ కరిష్యే"

ఇట్లు సంకల్పించి పితృ,మాతృవర్గములకు యథాప్రకారము తర్పణము చేసిన పిమ్మట, కారుణ్యపితృవర్గమునకై ఆ ఉభయవర్గములకు మధ్య మఱొక భుగ్నమునుంచి, "అస్మిన్ భుగ్నే సర్వకారుణికపితౄనావాహయామి. సర్వకారుణికపితౄణా మిదమాసనమ్" - అని కారుణికపితృవర్గము నావాహన చేసి, ఆసనార్థము మఱొక భుగ్నమునుంచి, తిలలు వేసి అర్చించి, "సర్వకారుణికపితౄన్ తర్పయామి, తర్ప యామి, తర్పయామి" - అని మూడుసార్లు తిలోదకము లొసగి తర్పణము చేసి, ఆపైని "సర్వకారుణిక పితృపత్నీః తర్పయామి, తర్పయామి, తర్పయామి"- అని మూడుసార్లు వారి భార్యల కొఱకై తర్పణము చేయవలెను.

3. సూర్యగ్రహణకాలతర్పణమ్: సూర్యగ్రహణారంభమున చేయు తర్పణ మునకు సంకల్పము: "----అస్యాం పుణ్యతిథౌ వర్గద్వయపితౄణాం అక్షయ తృప్త్యర్థం సూర్యోపరాగకాలే సూర్యోపరాగశ్రాద్ధం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యే"

4. చంద్రగ్రహణకాలతర్పణమ్: చంద్రగ్రహణారంభమున చేయు తర్పణము నకు సంకల్పము: "-----అస్యాం పుణ్యతిథౌ వర్గద్వయపితౄణాం అక్షయ తృప్త్యర్థం చంద్రోపరాగకాలే చంద్రోపరాగశ్రాద్ధం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యే"

5. దక్షిణాయన(కర్కాటకసంక్రమణ) తర్పణమ్: దక్షిణాయనారంభ మున సూర్యుడు కర్కాటకరాశిలో ప్రవేశించినప్పుడు చేయు తర్పణమునకు సంకల్పము: "----- అస్యాం పుణ్యతిథౌ వర్గద్వయపితౄణాం అక్షయతృప్త్యర్థం కర్కాటకం గతే సవితరి దక్షిణాయనపుణ్యకాలశ్రాద్ధం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యే"

6. ఉత్తరాయణ(మకరసంక్రమణ) తర్పణమ్: ఉత్తరాయణారంభమున సూర్యుడు మకరరాశిలో ప్రవేశించినప్పుడు చేయు తర్పణమునకు సంకల్పము: "-----

అస్యాం పుణ్యతిథౌ వర్గద్వయపితౄణాం అక్షయతృప్త్యర్థం మకరం గతే సవితరి ఉత్తరాయణపుణ్యకాలశ్రాద్ధం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యే "

ఇతరసంక్రమణములయం దిట్లే యథావసరముగా (ఉదా: మేషం గతే సవితరి, తులాం గతే సవితరి - ఇత్యాదిగా) సంకల్పములను చెప్పుకొనవలెను.

❖❖❖❖❖❖❖